

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

Andrius Brazdžionis

Taikomosios kalbotyros MA studijų programa

**PANEVĖŽIO KALBINIS KRAŠTOVAIZDIS:
NEOFICIALIEJI UŽRAŠAI**

Magistro darbas

Darbo vadovė

prof. dr. Meilutė Ramonienė

Vilnius, 2022

Andrius Brazdžionis. *Panevėžio kalbinis kraštovaizdis: neoficialieji užrašai. Magistro darbas*, vadovė prof. dr. Meilutė Ramonienė, Vilniaus universitetas, Lituanistinių studijų katedra, 2022, 111 psl.

Raktažodžiai: sociolingvistika, kalbinis kraštovaizdis, kalbinis miestovaizdis, kalbinis pasirinkimas, daugiakalbystė, grafičiai, užrašai, skelbimai, neoficialieji užrašai, viešieji užrašai, Panevėžys.

ANOTACIJA

Šiame darbe tiriamas neoficialiųjų užrašų (grafičių, lipdukų ir skelbimų) kalbos pasirinkimas Panevėžio kalbiniame kraštovaizdyje. Teorinėje literatūroje teigiama, jog vienas iš globalizacijos poveikių yra daugiakalbystė ir dėl to vyksta kalbų susidūrimas viešojoje erdvėje. Kitas globalizacijos poveikis yra išaugusi anglų kalbos vartoseną. Remiantis šiais teoriniais argumentais keliamas probleminis klausimas, ar Panevėžio kalbiniame kraštovaizdyje pastebimi šie globalizacijos efektai. Šio darbo tikslas – nustatyti, kokia Panevėžio užrašų įvairovė sukuria miesto kultūrinį ir kalbinį įvaizdį ir kaip kalbinis pasirinkimas priklauso nuo miesto dalies arba nuo užrašo ar žinutės tipo. Taip pat, panagrinėti, ar yra kalbinio pasirinkimo skirtumų centrinėje miesto zonoje su kiek atokesniais rajonais. Darbe analizuojami 1532 neoficialūs užrašai Panevėžio centro zonoje (iš viso 1099 užrašai Laisvės aikštėje ir Senvagėje) ir Panevėžio parkuose (iš viso 433 užrašai Skaistakalnio bei Kultūros ir poilsio). Tyrime pritaikyti nevienalytiškumo atrankos, aprašomosios statistikos ir kritinio kalbinio kraštovaizdžio metodai. Apibendrinant rezultatus galima teigti, kad Panevėžio kalbinis kraštovaizdis yra ganėtinai įvairus užrašų tipo bei kalbų pasirinkimo atžvilgiu. Didžiausią visų užrašų dalį sudaro grafičiai, ženkliai mažiau – lipdukai bei skelbimai. Trys dažniausiai vartojamos užrašų kalbos Panevėžio užrašuose – lietuvių, anglų bei lietuvių-anglų kombinacija. Kitos kalbos yra ženkliai retesnės. Pastebėta, jog lietuvių kalba dažniau užrašomi pareiškiamojo, seksualinio bei įžeidžiamojo pobūdžio užrašai, o anglų – ženklinamieji bei politiniai užrašai. Keiksmožodžiai daugiausiai užrašomi lietuviškuose ir angliškuose užrašuose. Nustatyta, jog lietuviškuose užrašuose daugiausiai yra rusiškų bei lietuviškų necenzūrinių išsireiškimų. Šis tyrimas galėtų būti naudingas kalbininkams, tyrinėjantiems kalbinį kraštovaizdį daugiataučiuose ir vientaučiuose miestuose, analizuojantiems daugiakalbystės fenomeną. Tyrimas taip pat gali būti naudingas ir grafičių ar diskurso tyrėjams, analizuojantiems užrašų tekstus.

TURINYS

Įvadas	4
Teorinis tyrimo pagrindas	9
1.1. Kalbinio kraštovaizdžio samprata	9
1.1.1. Kalbinio kraštovaizdžio apibrėžtis.....	9
1.2. Kalbinio kraštovaizdžio tyrimų retrospektyva	13
1.3. Kalbinio kraštovaizdžio tyrimai Lietuvoje	14
1.4. Kalbinio kraštovaizdžio tyrimų aspektai	17
1.4.1. Tyrimo vienetą ir tyrimo ribos	17
1.5. Graffiti užrašai ir KK.....	18
Panevėžio kalbinio kraštovaizdžio tyrimas	24
2.1. Kalbinis Panevėžio miesto centro kraštovaizdis	29
2.1.1. Laisvės a. teritorijos KK	32
2.1.2. Senvagės teritorijos KK	56
2.2. Kalbinis Panevėžio parkų kraštovaizdis	69
2.2.1. Skaistakalnio parko KK	71
2.2.2. Kultūros ir poilsio parko KK	83
Išvados	96
Literatūros ir šaltinių sąrašas	99
Summary	106
Priedas	107

ĮVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Šiuolaikiniame pasaulyje įvairios sakinės ir rašytinės kalbos mūsų kasdienybėje pasirodo įvairiausiais pavidalais. Madingus posakius, šūkius ir informacines žinutes mes pastebime aplinkui esančiose reklamų afišose, parduotuvių iškabose ar kelio ženkluose (Gorter 2006: 1), taip pat skelbimuose ir *graffiti* užrašuose. Toks kalbos(-ų) vartojimas, kurį Peter'is Backhaus'as apibūdina kaip „tam tikros vietos išorinį kalbinį įvaizdį“ (2005: 105), yra laikomas kalbiniu kraštovaizdžiu (toliau – KK).

KK yra gana neseniai susiformavusi sociolingvistikos ir taikomosios kalbotyros sričių atšaka, kuri įgijo populiarumą po Rodrigue'o Landry'io ir Richard'o Bourhis'o monografijos *Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study*¹, išleistos 1997-ais metais. Dvidešimt pirmajame amžiuje sparčiai augo sociolingvistų ir taikomosios kalbotyros tyrėjų dėmesys skirtingų vietovių ar miestų kalbinio kraštovaizdžio analizei. Kaip pastebi Jan'as Blommaert'as, šiais laikais mokslininkams, tiriantiems KK, „nebūtina nešiotis su savimi užrašų knygučių ir garso įrašymo įrangos“ (2013: 5). Sparčiai besivystant technologijoms, šiuolaikiniai tyrėjai gali ganėtinai greičiau ir lengviau iširti nurodytą(-as) zoną(-as).

KK tyrimai atskleidžia palygintinai daugiau aspektų negu vien kalbų vartojimą apsibrėžtoje tyrimo zonoje (arba zonose). Tokie aspektai galėtų būti, pavyzdžiui, etninė, sociokultūrinė arba kalbinė refleksija tam tikroje kultūrinėje bendruomenėje: šalyje (pvz., Maltoje (Schirihha ir Vassallo 2001)), regione (pvz., Baltų šalis (Krėslinš 2003) arba mieste. Dinamiškame ir sparčiai besivystančiame pasaulyje, dėl migracijos ir globalizacijos, pastebimas toks reiškinys, kaip daugiakalbystė (angl. *multilingualism*). John'as Edwards'as (1995: 1) teigia, jog daugiakalbystė yra „tiesiog būtina“ šiuolaikiniame pasaulyje. Dėl to, vienas iš tiesioginių daugiakalbystės padarinių yra kalbų susidūrimas viešosiose, urbanistinėse vietose. Pasak sociolingvistų, tiriančių KK, būtent miestai yra tokios urbanistinės zonos, nes miestas yra vieta, kurioje įvyksta „kalbų kontaktas“ (Backhaus 2007: 1) ir susiduria „įvairiausios sudėtingos kalbų formos“ (Shohamy ir Gorter 2009: 4). Remiantis šiais argumentais, KK tyrimuose miestai yra dažnai pateikiami kaip daugiakalbės aplinkos pavyzdžiai. Ankstesniuose tyrimuose tai būdavo šalių sostinės: Thom'as Huebner'is (2006) tyrė Tailando sostinės Bankoko, o Peter'is Backhaus'as (2006) – Tokijo

¹ Nuoroda:

https://www.researchgate.net/publication/247744019_Linguistic_Landscape_and_Ethnolinguistic_VitalityAn_Empirical_Study

KK. Huebner'is rinko medžiagą iš 15 Bankoko kaimynysčių, o Backhaus'as tyrė 28 Japonijos sostinės gatves.

Lietuvoje daugiakalbystė dėl etninių, istorinių ir geopolitinių priežasčių yra neretai siejama su rusų ir lenkų kalbomis. Šių kalbų buvimas yra labiau būdingas Lietuvos rytų ir pietryčių miestams: Vilniui (plg. Klebonaitė 2014; Markauskaitė 2015), Pabradei (plg. Gruodytė 2016), Druskininkams (plg. Ruzaitė 2017) ir kitiems. Jūratė Ruzaitė (2017) taip pat tyrė pajūrio kurortus, kuriems yra charakteringas rusų kalbos buvimas. Tačiau, sparčiai besivystant interneto technologijoms, pastebimas ir anglų kalbos poveikis šiuolaikinei lietuvių kalbai. Loreta Vaicekauskienė (2006, 2007, 2010) ir Aurelija Tamulionienė (2014) tyrė jaunimo kalbą interneto erdvėje (socialiniuose tinkluose ir tinklaraščiuose). Nustatyta, jog šiuolaikinis jaunimas yra linkęs vartoti daug anglų kalbos žodžių ir įvairius anglų kalbos skolinius (anglicizmus). Bet anglicizmai egzistuoja ne tik internetinėje kalboje. Pavyzdžiui, anglų ir rusų kalbos skoliniai pastebimi ir kasdieniame žmonių bendravime (įvairūs išsireiškimai yra registruojami įvairiuose internetiniuose žodynuose; plg. *jaunimo kalbos žodynas*, *Urban Dictionary* ir pan.). Taip pat kalbinė saviraiška pasireiškia ir per ranka parašomus tekstus (grafičius, sienos/pastatų/konstrukcijų užrašus, skelbimus), kas iš esmės formuoja tam tikros teritorijos, zonos, miesto ar regiono kalbinį kraštovaizdį. Tokių tekstų daugiakalbystę Vilniaus ir Kauno miestų viešuosiuose tualetuose savo magistro darbe tyrė Severija Greta Krogh (2019). Dar vienas tyrimas, kuriame buvo lyginami Vilniaus ir Kauno miestai (analizuojant oficialiuosius ir neoficialiuosius užrašus), yra Ievos Markauskaitės magistro darbas (2015). Krogh ir Markauskaitės darbuose pastebėta, kad anglų kalba yra antroji pagal vartojimą kalba (po lietuvių), kuria užrašomi įvairūs užrašai ir grafičiai Kauno ir Vilniaus miestuose.

Lietuvos KK tyrimų dėmesys yra skiriamas didmiesčiams (Vilniui ir Kaunui) arba miestams, kurių nemažą etninės sudėties dalį sudaro tautinės mažumos (rusai ir/ar lenkai): Klaipėdai, Palangai, Druskininkams, Pabradei ir pan.. Ypač mažai dėmesio yra skiriama ne didmiesčiams, kurių etninę sudėtį iš esmės sudaro lietuviai (pvz., Šiauliai, Panevėžys). Dėl šios priežasties šio darbo autorius ėmė domėtis penktu pagal dydį Lietuvos miestu ir Aukštaitijos regiono sostine – Panevėžiu ir šio miesto KK. Išsiaiškinta, jog Panevėžio kalbinis kraštovaizdis dar yra netyrinėtas, taigi šis darbas būtų **naujas** Lietuvos sociolingvistikos tyrimų srityje. Tyrimuose, į kuriuos yra patekęs Panevėžys arba Panevėžys ir jo apylinkės, daugiausiai nagrinėjama kalbinė (tarminė) įvairovė (plg. Kačiuškienė 2006; Meiliūnaitė 2016; Geržotaitė 2016). Demografinė padėtis Panevėžyje per paskutiniuosius dešimt metų įvairiai svyravo į vieną ir į kitą pusę: 2010 m. gyveno apie 112 tūkst., 2014 m.

– ~96 tūkst., 2017 m. – ~101 tūkst., 2018 m. – ~98 tūkst. gyventojų. Naujausiais 2022 m. Registrų centro duomenimis, gyventojų skaičius sumažėjo – užregistruota apie 91 tūkst. gyventojų. Mieste yra nedaug kitų etninių grupių, palyginus su lietuviais (96%), kurie sudaro dominuojančią daugumą. Vienintelė etninė grupė, statistiškai viršijanti vieną procentą, yra rusų (2,4%). Tačiau, pasak Jelenos Brazauskienės (2013: 177), Panevėžys yra vienas iš tų Lietuvos miestų, kuriame rusų tautinė mažuma nėra pažymėta straipsnyje nurodytame tautinės sudėties žemėlapyje (2 žemėlapis). Taigi Panevėžys pateikiamas kaip vienatautiškas ir kaip išskirtinai lietuviškas miestas. Atsižvelgiant į anksčiau minėtą anglų kalbos egzistenciją didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir jos poveikį šiuolaikinei lietuvių kalbai, svarbu išnagrinėti anglų kalbos užrašus ir Panevėžyje. Todėl šiame darbe analizuojamas Panevėžio kalbinis kraštovaizdis apžvelgiant kalbinę situaciją (iš skirtingų užrašų) anksčiau netirtame Aukštaitijos regiono mieste, kuriame etninę daugumą sudaro lietuviai. Taigi šis darbas **aktualus** ir naudingas Lietuvos sociolingvistikos ir taikomosios kalbotyros tyrimų sritims.

Šio darbo objektas – kalbos Panevėžio neoficialiuosiuose viešuosiuose užrašuose. Tenka pridurti, jog darbe pasirinkti analizuoti tokie užrašai, kuriuose gali pasitaikyti ir užsienio kalbų. Taigi šio darbo **tikslas** – nustatyti, kokia Panevėžio užrašų įvairovė sukuria miesto kultūrinį ir kalbinį įvaizdį ir kaip kalbinis pasirinkimas priklauso nuo miesto dalies arba nuo užrašo ar žinutės tipo, taip pat, panagrinėti, ar yra kalbinio pasirinkimo skirtumų centrinėje miesto zonoje su kiek atokesnėmis teritorijomis, kaip, pavyzdžiui, parkai. Kad tyrimo tikslas būtų pasiektas, šiame darbe kelti tokie **uždaviniai**:

1. Surinkti ir išanalizuoti neoficialiuosius viešuosius užrašus (rašytinius bei spausdintus skelbimus, grafičius ir užrašus ant pastatų sienų/įvairių konstrukcijų) iš Panevėžio centro ir parkų zonų, kurios yra bene didžiausios ir dažniausiai lankytinos erdvės.
2. Surinktą vaizdinę medžiagą iš neoficialiųjų viešųjų užrašų išnagrinėti pagal tokius užrašų tipus, kaip grafičiai, skelbimai ir lipdukai, siekiant parodyti kalbinio pasirinkimo skirtumus kiekvienoje grupėje.
3. Surinktą tekstinę medžiagą iš neoficialiųjų užrašų išnagrinėti pagal tokius žinučių tipus, kaip politiniai, seksualiniai, įžeidžiamieji, pareiškiamieji ir ženklinamieji užrašai, siekiant parodyti kalbinio pasirinkimo skirtumus kiekvienoje grupėje.
4. Ištirti, kiek ir kokių (kalbos atžvilgiu) įskaitomų užrašų yra kiekvienoje tiriamoje miesto zonoje pasitelkiant aprašomosios statistikos bei kritinio kalbinio kraštovaizdžio

metodus, taip pat nustatyti, kurios kalbos yra dažniau vartojamos skirtinguose užrašų ir žinučių tipuose.

Tiriamoji medžiaga ir metodai – taikant **nevienalytiškumo atrankos metodus** (angl. *diversity or heterogeneity sampling method*; plg. Ben-Rafael et al. 2006, Edelman 2010, Markauskaitė 2015), į tyrimą įtraukti tik neoficialieji užrašai. Šiame darbe siekiama iširti ir aprašyti kalbinį pasirinkimą viešuosiuose rašytiniuose skelbimuose, spausdintuose skelbimuose, grafičiuose ir bet kokiuose užrašuose ant sienų, plakatų, kuriuos galima rasti tik Panevėžio mieste (plg. Backhaus, 2006: 55). Taip pat nustatyti, ar kalbos pasirinkimas priklauso nuo užrašo tipo (pvz., grafičiai ar skelbimai) ir tikslo (pvz., informuoti ar paženklinti). Čia taikomi **kritinio kalbinio kraštovaizdžio metodai** (KKKM; angl. *CLL methods*; iš Yendra 2020). Tai yra ganėtinai naujas tyrimo metodas, kurio pagrindą sudaro kiekybiniai tyrimo metodai. Šio koncepto unikalumas – taikant kiekybinius tyrimo metodus apžvelgiamos kiek platesnes surinktos medžiagos detales, tokios kaip kalbų vartojimas užrašuose ar ženkluose arba kalbų hierarchija daugiakalbiuose kontekstuose. **Tyrimo medžiaga** – neoficialūs (rašytiniai bei spausdinti skelbimai, grafičiai, lipdukai ir užrašai ant pastatų sienų/įvairių konstrukcijų, šiame tyrime prilyginami grafičiams) viešieji užrašai. Medžiaga surinkta fotografuojant viešuosius užrašus išmaniuoju telefonu skirtingose miesto zonose. Šios zonos yra sužymėtos miesto žemėlapyje (žr. Priedas). Šiame tyrime pasirinktos tiriamosios Panevėžio miesto zonos siekiant parodyti ir apžvelgti kalbinę situaciją miesto centro užrašuose bei miesto parkuose. Šios dvi viešosios erdvės yra bene didžiausios Aukštaitijos sostinėje. Fotografuojant buvo stengiamasi parodyti visą užrašą arba jo didesnę dalį, nes buvo rasta neįskaitomų arba per smulkiu šriftu parašytų užrašų, todėl tokie užrašai nebuvo įtraukti į statistiką.

Darbo struktūra. Šį darbą sudaro dvi dalys: teorinė ir tiriamoji. Teorinėje darbo dalyje aptariama kalbinio kraštovaizdžio (KK) sąvoka ir pateikiama šios sąvokos apibrėžtis. Taip pat aptariamas KK atsiradimas ir vystymasis bei minimi svarbiausi tyrimai šioje srityje. Dar yra apžvelgiama kalbinio miestovaizdžio (KM) sąvoka ir diskutuojama, ar ji būtų tinkama šiam darbui. Be to, yra apžvelgiama grafičio sąvoka (apibrėžimas ir diskusija, ar tai yra gatvės menas, ar vandalizmo aktas) ir kodėl toks užrašų tipas yra svarbus tiriant KK (plg. Pennycook 2009; Radavičiūtė 2017). Tiriamojoje dalyje pirmiausia išsamiai supažindinama su analizuojamąja medžiaga, pateikiami ir aprašomi tyrimo pavyzdžiai, toliau sugrupuojami užrašų kalbiniai pasirinkimai kiekvienoje tiriamoje miesto zonoje ir apibendrinama gauta statistika. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, literatūros ir šaltinių sąrašas, santrauka

anglų kalba. Atskirai pridedamos užrašų nuotraukos kaip vaizdinė tyrimo medžiaga (608 nuotraukos). Darbe yra (16) lentelių ir (250) paveikslėlių.

TEORINIS TYRIMO PAGRINDAS

1.1. KALBINIO KRAŠTOVAIZDŽIO SAMPRATA

1.1.1. KALBINIO KRAŠTOVAIZDŽIO APIBRĖŽTIS

Šiais laikais mes susiduriame su kalbomis (arba jų įvairove) kasdienėje aplinkoje, tačiau to nepastebime arba nesuteikiame tam daug reikšmės. Mus supantys reklaminiai stendai, parduotuvių iškabos, kelio ženklai, skelbimai, grafičiai, įvairūs užrašai (ant pastatų sienų, konstrukcijų, transporto priemonių išorėje ir viduje) – visa tai yra *kalbinis kraštovaizdis*. Betgi pats *kalbinis kraštovaizdis* neapsiriboja tokia trumpa apibrėžtimi; pastaruoju metu tiriami įvairiausi šio fenomeno aspektai, apie kuriuos aptariama šiame skyriuje. Tačiau prieš gilinantį į juos, pirmiausia vertėtų pristatyti *kalbinio kraštovaizdžio* sampratą. Taip pat, sukonkretinant tyrimo teritorines ribas, skaitytoją vertėtų supažindinti ir su *kalbinio miestovaizdžio* terminu (žr. 1.1.2 skyrių)

Kalbinis kraštovaizdis (toliau – KK) – ganėtinai nauja ir besiformuojanti atšaka taikomosios kalbotyros ir sociolingvistikos srityse, atsiradusi 20 a. pabaigoje. KK tyrimai buvo vykdomi anksčiau negu ši samprata buvo suformuluota kaip terminas, o vėliau susiformavo kaip atskiras tyrimų laukas (plg. Rosenbaum et al. 1977; Spolsky ir Cooper 1991). Pirmieji, suteikę pavadinimą šitai tyrimų sričiai, yra lingvistai Rodrigue'as Landry'is ir Richard'as Bourhis'as 1997-ais metais išleistoje monografijoje apie kalbinį kraštovaizdį (*Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality, an Empirical Study*). Jie apibrėžia KK kaip „viešųjų kelio ženklų, reklaminių iškabų, gatvių ir vietų pavadinimų, komercinių parduotuvių ženklų bei viešųjų ženklų ant vyriausybinų pastatų kalbų kombinaciją²“, suformuojančią tam tikros teritorijos, regiono arba miesto aglomeracijos kalbinį kraštovaizdį (ibid: 25). Šie tyrėjai taip pat apibūdina KK kaip „viešųjų ir komercinių ženklų kalbų matomumą (angl. *visibility of languages*) nurodytoje teritorijoje arba regione“ (Landry ir Bourhis 1997: 23). Shri N. H. Itagi ir Shailendra Kumar Singh panašiai apibrėžia KK kaip kalbos rašytinį vartojimą viešojoje sferoje. Šie tyrėjai į KK apibrėžtį įtraukia ir tokių vienetų kaip laikraščių, atvirukų ir kitos spausdintos medijos tyrimus (Itagi ir Singh 2002b: IX). Didžioji dauguma KK tyrėjų referuoja į Landry'io ir Bourhis'o apibrėžtį, tačiau, šiais laikais, plečiantis KK sričiai, jos apibrėžtis tyrimuose kinta. Tai gali nulemti tyrimo objektai. Eliezer'is Ben-Rafael'is, Elana Shohamy, Muhhamad'as Hasan'as Amara ir Nira Trumper-Hecht (2006: 14) praplečia Landry'io ir Bourhis'o apibrėžtį ir teigia, kad KK yra bet kuris

² Čia ir toliau – šio darbo autoriaus vertimas.

vienetas ar „ženklas, esantis viešosios institucijos arba privataus verslo išorėje arba viduje“. Be to, Ben-Rafael'is et al. atkreipia dėmesį į kalbinio kraštovaizdžio kompleksiskumą ir įvairiapusiškumą, kurie nėra nurodyti Landry'io ir Bourhis'o postulate, bei pristato naują terminą – „KK veikėjai“ (angl. *linguistic landscape actors*; 2006: 27). Autoriai pirmiausiai diskutuoja apie ženklus aprašydami dvi KK veikėjų kategorijas: „einantys iš viršaus į apačią“ (*top-down*) ir „einantys iš apačios į viršų“ (*bottom-up*). Pirmajai priklauso oficialūs ženklai, kurias įteisino vyriausybė arba panaši institucija, o antrajai – neoficialūs, privačių organizacijų/asmenų arba komercinių įmonių sudaryti ženklai (2006: 10). Ženklus ir rašytinę medžiagą taip pat galima sukategorizuoti į spausdintinius (kelio ženklai, plakatai, iškabos, skelbimai ir kt.) ir nespausdintinius (pvz., ranka parašyti skelbimai, grafičiai). Tačiau KK veikėjai referuoja ir į žmones, kurie vienaip ar kitaip prisideda prie KK formavimo – dažniausiai rašytinės kalbos vartojimu įvairiuose užrašų ir tekstų tipuose (ibid.: 27). KK tyrimai gali atskleisti šių KK veikėjų – ženklų ir juos rašančių žmonių – kalbinio prestižo arba socialinį statusą (Dagenais et al. 2009: 254). Kiek plačiau apie KK veikėjus kalbama Peter'io Backhaus'o (2007) išleistame viename pirmųjų veikalų, skirtų tik KK tyrimams. Šioje monografijoje tyrėjas pristato bendrąjį KK pamatą ir KK dalyvius: aprašoma *ženkle* (kaip tyrimo vieneto) kilmė bei apibūdinama *ženkle skaitytojo* samprata (dažniausiai KK tyrėjas) bei kalbų ir užrašų dinamikos (kaip kalbų pasirinkimai kinta nuo užrašų tipo).

Pasak René's Dailey, Howard'o Giles'o ir Laura'os Jansma (2005: 30), KK taip įtraukia ir tokius reiškinius kaip reklaminiai lankstinukai arba kalbos išgirstos per televizorių, iš kaimynų arba mokytojų. Kadangi didžiąją dalį tokių KK reiškinių galima rasti rašytiniu pavidalu (parašyti ranka ar spausdinti), Ben-Rafael'io et al. (2006: 14) apibrėžti galima kiek praplėsti teigiant, jog ženklas gali būti ir užrašas. *Užrašas* galėtų būti kiek tikslesnė sąvoka apibūdinti KK tyrimų, kuriuose apžvelgiamas kalbinis pasirinkimas (dažniau tekstiniu pavidalu), vieneta. *Ženklas* ne visais atvejais atspindi tekstinę informaciją, nes ženkle gali būti vaizduojamas ir paveikslėlis (arba simbolis/piktograma). Taip pat, kaip pabrėžia Shohamy ir Gorter'is (2009: 4), *ženklas* gali reikšti ir garsinę informaciją. Vaizdinės medžiagos dekodavimui prireikia taikyti semiotinės analizės metodus, tačiau vaizdai dažnai neparodo kalbinio pasirinkimo įvairovės. Dėl šitų priežasčių, šio tyrimo autorius tyrimo vienetai apibūdinti pasirinko ir kiek plačiau apibrėžė *užrašo* terminą. *Užrašu* šiame darbe laikomas ranka parašytas/nupieštas, spausdintas, išgraviruotas arba skaitmeninis tekstas ant bet kokios plokštumos.

Sparčiai besivystančiame pasaulyje atsiranda vis daugiau naujų KK tyrimo objektų. Pavyzdžiui, Irina Moore (2015: 2) atkreipia dėmesį, kad, besivystant KK, plečiasi ir

tyrinėjimo objektų ribos. Pavyzdžiui, rašytiniai tekstai gali būti tiriami ne tik iš statinių lingvistinių ženklų (pvz., gatvių pavadinimų, reklaminių skydų ir iškabų), bet ir iš judančių objektų (transportas, rūbai ir netgi kūno (tatuiruotės)). Elektroninis formatas (interneto svetainių, elektroninių reklaminių skydų, interaktyvių informacinių ekranų bankuose/stotyse/oro uostuose kalba, QR-kodų fotografavimas) taip pat patenka į KK nagrinėjimo sferą. Tai tik įrodo kalbinio kraštovaizdžio sampratos įvairialypiškumą. Per pastarąjį penkmetį nemažą populiarumą įgijo QR-kodų analizė (atskirai ir/arba kartu su kitais užrašais) kalbiniame kraštovaizdyje (plg. Deng 2021). Kompaktiškame ir greitai išmaniaisiais įrenginiais nuskaitytame skaitmeniniame kode slypi tiek tekstinė, tiek vaizdinė informacija. Nuskenavus vieną QR-kodą galima apsilankyti tam tikruose interneto puslapiuose, gauti kurio nors restorano virtualiąją meniu versiją įvairiomis kalbomis arba tokius privačius asmens duomenis, kaip jie yra nurodyti pase. KK tyrėjus QR-kodų analizėje domina viešai prieinami kodai, daugiausiai randami prekyvietėse, dažniausiai turistų lankomose vietose ir viešojo maitinimo įstaigose, o dažniausiai tiriami tokių kodų aspektai – kalbinis pasirinkimas ir daugiakalbystė (plg. Berdie 2021).

Kiek platesnę definiciją KK sampratai suteikia Durk'as Gorter'is teigdamas, kad KK apibrėžtis nėra tik „tiesioginė tyrimų sritis, tirianti kalbų ir kalbų vartoseną užrašuose“ (2006: 1). Tyrėjas priduria, kad KK gali reikšti ir „kalbų reprezentaciją“, kurios aspektą galima sieti su „identitetu, kultūrine globalizacija, augančia kasdiene anglų kalbos vartoseną bei mažumų kalbų revitalizacija (atgaivinimu)“ (ibid.). Elana'os Shohamy ir Eliezer'io Ben-Rafael'io redaguojamame specialiajame KK publikacijų žurnale *Linguistic Landscape: An International Journal* nurodytas kiek šiuolaikiškesnis KK apibūdinimas leidinio pratarmėje (2015): „dinamiškoji kalbinio kraštovaizdžio (KK) sritis mėgina suvokti įvairiausių kalbinių formų vaizdavimo motyvus, pritaikymus, ideologijas, kalbų įvairovę ir susidūrimus viešojoje erdvėje“. Srities dinamiškumas, pasak Shohamy (2014: 28), pasireiškia skirtingų KK tyrimų kiekiu ir paties KK įvairiapusiškumu (tiriamais objektais, tyrimo ribomis/zonomis arba KK apibrėžtimis). Ši definicija gali pakeisti plačiai cituojamus senesnius kalbinio kraštovaizdžio tyrimus. Be to, tokia apibrėžtis parodo, jog kalbinio kraštovaizdžio konceptas neturi griežtai nustatytų apibrėžčių, nes KK tyrėjai gali tirti įvairiausius aspektus. KK tyrimų rezultatai gali būti interpretuojami skirtingų disciplinų tyrimuose: politikoje, ekonomikoje, geografijoje, teisėje ir kituose. Taip pat KK tyrimų rezultatai pateikia naujų išvalgų apie daugiakalbystės, kalbų identiteto, kalbinių nuostatų, kalbos mokymo ir kt. situaciją apsibrėžtose tyrimo ribose.

KK tyrinėjimo ribos nėra griežtai nustatytos, todėl labai svarbu čia suteikti bendrą apibrėžimą, ką tiria ir/ar galėtų tirti ši sritis. Pavyzdžiui, KK teritorijas aprašė Ala Kirilina (2013: 164), kuri nurodė gana plačią kalbinio kraštovaizdžio aspektų sferą – nuo sociologinio ir sociolingvistinio kalbos tyrinėjimo iki „moralinių nuostatų kaitos, kalbos funkcionavimo, semantikos ir gramatikos pokyčių“ stebėjimo. Kitaip tariant, sekama ir analizuojama gyvos kalbos procesų evoliucija kasdienybėje, ir kaip įvairūs išoriniai bei vidiniai veiksniai formuoja kalbą. Ši sfera praplečia mūsų kalbinį akiratį, kadangi įtraukia vaizdų, garsų, judesio ir kitų daugiaryšių šaltinių nagrinėjimą. Joana Gruodytė (2016: 245) priduria, jog KK tyrimai fiksuoja realų, „nepagražintą, tyrėjo nepaveiktą kalbų vartojimą raštu viešosiose erdvėse“. Natalija Peškova (2017) išskyrė dar vieną KK tyrimo aspektą, susijusį su verbalinio poveikio³ problemomis. Šio aspekto dėmesys skiriamas žmogaus pasąmonės reakcijai tiek į sakinę, tiek į rašytinę kalbą. Netgi įvairiausia vaizdinė reprezentacija be teksto gali būti skirtingai interpretuojama arba suvokiama (pvz., žmogaus reakcija į paveikslėlį ar animaciją). Tai įtraukia dar vieną sritį – psicholingvistiką, kas patvirtina tezę, jog KK yra įvairialypė tyrimų sritis. Galima teigti, jog KK tyrimus įmanoma atlikti ir iš kitų tyrimo sričių perspektyvų. Taigi, tolesni tyrimai galėtų plačiau įtraukti įvairiausias metodikas tiriant skirtingus KK aspektus bei galutinai apibrėžti kalbinio kraštovaizdžio tyrimo objektus ir/ar teritoriją⁴.

Kadangi aukščiau nurodyti KK veikėjai (tyrimo objektai ir subjektai) yra dažniau sutinkami miestuose, Durk’as Gorter’is ir Florian’as Coulmas’as (Gorter 2006: 2; Coulmas 2009: 14) siūlo sukonkretinti tyrimo teritorijos (arba zonos) vienetą įvesdami terminą „kalbinis miestovaizdis“ (angl. *linguistic cityscape*), nes *kraštovaizdis* gali reikšti ir periferiją (miesto pakraštį, užmiestį, kaimą) arba kiek abstraktesnę tyrimo zoną (pvz., Baltijos šalių regionas – plg. Krėsliņš (2003)). Anot KK tyrėjų, viešos urbanistinės zonos (kurioms abstrakčiai priskiriami miestai) turi didelį kalbų susidūrimo dažnį. Tai patvirtina Bernard’o Spolsky’io (2007: 3) argumentą, jog *kalbinis miestovaizdis* (toliau – KM) yra viešųjų vietų, kuriose susiduria didelis kiekis žmonių, „kalbinis paveikslas“. Tokios gausų žmonių skaičių turi tik mieste esančios teritorijos: turgavietės/prekybos centrai, centrinės miesto aikštės ir gatvės, didžiosios miesto gatvės, poilsio vietos (pvz., parkai) bei industrinės zonos (plg. MacGregor 2003; Shohamy et al. 2010; Yao ir Gruba 2020). Taigi kalbinis miestovaizdis iš esmės atskleidžia miesto mentalitetą (užrašų/tekstų ir kalbinio pasirinkimo atžvilgiu). Šio darbo autorius naudos tokį KM terminą tirdamas skirtingas Panevėžio miesto

³ Rusijos Psicholingvistikos pradininkas Leontjevas (2005) apibūdino verbalinio poveikio sąvoką kaip tyčinį asmenybės prasminės sferos persitvarkymą.

⁴ Tyrimų ribas.

zonas. Šitoks konceptas ir tyrimo metodai tokiu atveju niekuo nesiskirtų nuo KK, tačiau tai būtų konkretesnis terminas, iškart apibrėžiantis tiksliai tyrimo ribas.

1.2. KALBINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMŲ RETROSPEKTYVA

Nors Landry'is ir Bourhis'as (1997) pirmieji pateikė kalbinio kraštovaizdžio definiciją, šis terminas buvo naudojamas ir senesniuose tyrimuose. Pavyzdžiui, Yasuo Masai tyrinėdamas anglų kalbos atsiradimą Tokijo miesto užrašuose (1972) pavartojo KK terminą japonų kalba. Kiek vėlesniame tyrime, Rosenbaum'as et al. nagrinėjo ženklų kalbinį pasirinkimą vienoje Jeruzalės gatvėje. Išskirtinis dėmesys KK buvo skirtas Daniel'io Monnier'io tyrime apie kalbinį pasirinkimą Monrealio komerciniame sektoriuje (1989).

Kalbinis kraštovaizdis buvo įvairiai tiriamas. Moksliniuose straipsniuose KK terminas buvo dažnai naudojamas apibendrintai kalbinės situacijos apibūdinimui tam tikroje šalyje (pvz., Maltoje nustatyta, jog maltiečių kalba yra dažniau vartojama sakytiniu, o anglų kalba – rašytiniu pavidalu (plg. Sciriha ir Vassallo 2001)) arba kelių kalbų susidūrimo bei vartojimo platesnėje geografinėje zonoje (pvz., Jānis Krēslīņš (2003) pristatė Baltijos šalių KK iš istorinės perspektyvos. Jis užfiksavo įvairiausių kalbų pavartojimo atvejus rašytiniuose šaltiniuose – nuo žemutinės vokiečių kalbos (angl. *Low German*) iki regioninio kalbinio fenomeno, kuris istoriko pavadintas „ankstyvą moderniąją Baltų kalba“).

Arčiausiai Landry'o ir Bourhis'o KK apibrėžčiai, kaip pavyzdys, Davyth'o Hicks'o (2002) atliktas tyrimas apie vietovardžius ir ženklus galų kalba Škotijoje. Kalbininkas nustatė, jog rašytinė galų kalba pamažu nyksta iš akiračio Škotijos didmiesčiuose (sostinėje Edinburge, Glazge ir pan.), tačiau sakytinė galų kalba yra gana plačiai vartojama tarp vietinių škotų. Hicks'as teigia, jog galų kalba yra dar gyvuojanti (ir yra sąlygų ją atgaivinti rašytiniu formatu) dėka vietinių žmonių, vartojančių sakytinę galų kalbą. Backhaus'as (2007) pateikia Briuselį kaip klasikinį miesto pavyzdį, kuriame susiduria dvi oficialiosios kalbos: olandų ir prancūzų. Nustatyta, jog keliaujant šiauryn fiksuojama daugiau olandiškų užrašų, o pietinės Briuselio dalys yra labiau orientuotos į prancūzų kalbą nei į dvikalbystę (plg. Tulp 1978 ir Wenzel 1996). Tai rodo geopolitinių faktorių svarbą kalbų vartojimui formuojant KK teritorijose, esančiose arčiau istoriškai ir ekonomiškai įtakingesnės šalies (šiuo atveju, Prancūzijos). Panašų tyrimą mėgino atlikti ir Jasone Cenoz su Durk'u Gorter'iu (2006). Jie lygino gautus duomenis iš vienos gatvės Frislande, Nyderlanduose, ir vienos gatvės Ispanijos Baskijoje. Tyrimas parodė, jog mažumų kalbos yra vartojamos skirtingai: olandų ir friziečių kalba vartojamos viena šalia kitos, o ispanų ir baskų kalbų vartojimas yra ne toks vieningas – atskirai vartojama ispanų arba baskų kalba (2006: 77). Tokie KK tyrimai

padeda atskleisti ir parodyti etninių mažumų kalbų egzistavimą bei padeda provincijos arba regiono gyventojams pasidaryti matomais iš lingvistinės perspektyvos.

Ron'o ir Suzanne'os Scollon'ų (2003) monografija suteikė teorinį postūmį KK tyrimų laukui. Monografijoje apžvelgiamas geosemiotinis klausimas: kaip kalbų ir ženklų reikšmė kinta nuo to, kur (ir kada) jie fiziškai pasirodo kaip objektai. Anot Scollon'ų, kalbų vartojimas ženkluose gali nurodyti kalbinę bendruomenę (pagal geopolitinę lokaciją) arba sociokultūrinės asociacijas. Lucia Molnár Satinská (2013: 82) skiria anglų kalbą kaip globalizacijos ir prestižo simbolį, kuri yra plačiai vartojama visame pasaulyje. Taigi, ženklas, užrašytas angliškai, gali ne tik nurodyti angliškai kalbančią bendruomenę, bet ir simbolizuoti tam tikrą anglų kalbos poveikį konkrečiai bendruomenei (valstybei, regionui, miestui, rajonui). Identiškas principas taikytinas ir kitoms kalboms.

Luk'as Van Mensel'is, Mieke Vandenbroucke ir Robert'as Blackwood'as (2016: 426-427) išsamiai aprašo 2007 m. įvykusį pirmąjį KK tyrimų „sprogimą“, kuris paspartino šios šakos vystymąsi ir įvairiapusiškumą. Backhaus'o chronologinė tyrimų lentelė (2007: 56) yra to „sprogimo“ tiesioginis vaizdinis įrodymas. Nuo 2015-ųjų metų leidžiamas publikacijų žurnalas *Linguistic Landscape: An International Journal* Backhaus'o lentelę galėtų dar Kadangi kalbinio kraštovaizdžio koncepte nėra griežtai nustatytų ribų, ši tyrimų sritis vis toliau plečiasi, o KK tyrėjams pristatomas platus idėjų kaleidoskopas.

1.3. KALBINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMAI LIETUVOJE

Lietuvoje KK tyrimų situacija yra kiek kitokia: pirmieji tyrimai aprašė surinktas sakininės kalbos atmainas (tarmes, dialektus ir pan.). Tokie tyrimai buvo atliekami apklausų ir sociolingvistinių interviu metodu (Gruodytė 2016: 245). Rašytinės kalbos vartojimas sulaukė didesnio lietuvių tyrėjų dėmesio tik per pastarąjį dešimtmetį (apie antrąjį 21 a. dešimtmetį). Moksliniuose Meilutės Ramonienės (2013) projektuose *Kalbų vartojimas ir tautinė tapatybė Lietuvos miestuose* bei *Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis: miestai ir miesteliai* (ibid.: 274–275) yra tiriamas Lietuvos miestų gyventojų kalbinis elgesys. Laimos Kalėdienės veikale *Visos tarmės gražiausios* (2013: 42–43) yra renkamos tarmių medžiagos bei skatinama tirti kalbinį kraštovaizdį.

Vieni esminių aspektų, bendrai apžvelgiamų KK tyrimuose – bilingvizmas arba daugiakalbystė, tačiau pastaruoju metu tyrimuose itin sudėtinga rasti tik dviejų kalbų buvimą (Gorter 2006: 5). Lietuvoje daugiskalbystė dėl etninių, istorinių ir geopolitinių priežasčių yra dažniausiai siejama su rusų ir lenkų kalbomis. Šių kalbų buvimas yra labiau būdingas Lietuvos rytų ir pietryčių miestams: Vilniui (plg. Klebonaitė 2014; Markauskaitė 2015),

Pabradei (plg. Gruodytė 2016), Druskininkams (plg. Ruzaitė 2017) ir kitiems. Taip pat rusų kalba fiksuojama (vaizdiniu ir garsiniu pavidalu) pajūrio miestuose – Klaipėdoje ir Palangoje (ibid.).

Rasos Klebonaitės (2014) ir Ievos Markauskaitės (2015) darbuose apžvelgiami ir nagrinėjami viešieji užrašai Vilniaus mieste, tačiau šių dviejų autorių apsibrėžtos tyrimo ribos kiek skiriasi: Klebonaitė tyrė apsibrėždama keturias Vilniaus gatves (Antakalnio ir Vilniaus gatves bei Gedimino ir Savanorių prospektus), o Markauskaitė – Vilniaus miesto centro ir Senamiesčio apylinkes (jos nurodytas maršrutas: Gedimino pilis, Katedros aikštė, Vilniaus universitetas, Vilniaus rotušė, Prezidento rūmai, Šv. Dvasios stačiatikių cerkvė, muziejai ir viešbučiai, Konstitucijos prospektas ir Upės gatvė). Klebonaitė nustatė, jog Vilniaus miesto KK dominuojanti vienakalbių ir daugiakalbių užrašų kalba yra lietuvių, o antroji pagal vartojimą tiriamuose užrašuose kalba – anglų. Rusų ir lenkų kalba figūruodavo gana retai (tiek vienakalbiuose, tiek daugiakalbiuose ženkluose). Taip pat rasti ir keli užrašai šiomis kalbomis: italų, vokiečių, prancūzų, indų, kinų ir japonų.

Kiek vėlesnis Markauskaitės Senamiesčio apylinkių tyrimas parodė panašius rezultatus (2015: 46): oficialiuosiuose (autorės darbe nurodyta *vyriausybinių užrašų sąvoka*) užrašuose rusų ar lenkų kalbos figūruoja tik kaip antrosios ar trečiosios kalbos. Rusų kalbos užrašai kaip antroji užrašo kalba nustatyta 14 proc., o kaip trečioji – 67 proc. visų užrašų. Lenkų kalba buvo užfiksuota tik kaip antroji užrašo kalba (4 proc.). Taip pat tyrime nustatyta, jog valstybiniuose užrašuose anglų kalba pasirodė ir kaip pirmoji užrašo kalba (13 proc.); anglų kaip antroji kalba pasirodė 70 proc. tyrime analizuotų užrašų. Pabrėžtina, jog tyrimo autorė buvo radusi ir ukrainiečių bei vokiečių kalbų pavartojimą oficialiuosiuose užrašuose. Neoficialiuosiuose užrašuose užfiksuotas dar įvairesnis kalbinis pasirinkimas. Pagrindinės trys užrašų kalbos šiuose užrašuose: lietuvių, anglų ir rusų. Nevalstybinių užrašų lenkų kalba nurodytose tyrimo ribose Ieva Markauskaitė nebuvo radusi. Jos darbe taip pat tiriami Kauno, Rygos, Daugpilio, Tartu ir Talino viešieji užrašai, kurie nebus apžvelgti šioje skiltyje, kadangi jie neturi jokios įtakos Lietuvos KK situacijai.

Joanos Gruodytės tyrime analizuojami skelbimų užrašai Pabradės mieste, kuriame etninę daugumą sudaro lenkai (2021 m. duomenimis – 42,96 proc.⁵). Tyrime užfiksuotos keturios užrašuose vartojamos kalbos – lietuvių, rusų, lenkų ir anglų. Nors didžiausia etninė grupė Pabradėje yra lenkai, nepastebėtos sąsajos gretinant kalbų vartojimo dažnumą su

⁵ Gyventojų registro duomenys

etninėmis grupėmis (2016: 260). Dažniausiai vienakalbiuose užrašuose vartojamos kalbos – lietuvių (69,8 proc.) ir rusų (15,5 proc.), o lenkų ir anglų kalbos vartojamos retai.

Jūratė Ruzaitė (2017) tyrė užsienio kalbų vartoseną oficialiuose ir neoficialiuose užrašuose Lietuvos kurortiniuose miestuose – Druskininkuose, Klaipėdoje ir Palangoje (jos darbe taip pat analizuojami ir užrašai Lenkijos kurortuose, tačiau šioje skiltyje tai nėra aktualu – čia apžvelgiami tik Lietuvos KK tyrimai). Nustatyta, jog dvi dažniausiai vartojamos užsienio kalbos Lietuvos kurortuose yra anglų (52,7 proc.) ir rusų (35,8 proc.). Lenkų kalba parašyti užrašai buvo rasti tik Druskininkuose – jie sudarė 3,9 proc. visų tyrime užfiksuotų užrašų. Ruzaitės tyrime taip pat nustatytos kitos užsienio kalbos – vokiečių, italų bei prancūzų. Autorė pastebėjo, jog vokiečių kalbos užrašų buvo rasta kiek daugiau negu lenkų kalbos (6,1 proc.). Tyrimo duomenimis, italų ir prancūzų kalbos užrašai buvo pastebėti tik Klaipėdoje (po 0,7 proc.). Taigi, nurodytų tyrimų rezultatai parodo, kad Lietuvos kalbiniame kraštovaizdyje įsitvirtino ir anglų kalba. Tai patvirtina Edwards'o (1995: 1) daugiakalbystės fenomeną, šiais laikais taikytiną anglų kalbai kaip *lingua franca* (tarptautiniam bendravimui skirta kalba).

Sparčiai besivystant interneto technologijoms, pastebimas anglų kalbos poveikis šiuolaikinei lietuvių kalbai ir virtualioje erdvėje. Loreta Vaicekauskienė (2006, 2007, 2010) ir Aurelija Tamulionienė (2014) tyrė jaunimo kalbą socialiniuose tinkluose ir tinklaraščiuose. Jos nustatė, jog šiuolaikinis jaunimas yra linkęs vartoti daug anglų kalbos žodžių ir įvairius anglų kalbos skolinius (anglicizmus). Taip pat anglų kalbos vartojimas beveik niekuo nenusileidžia gimtosios lietuvių kalbos vartojimui. Tačiau anglicizmai egzistuoja ne tik internetinėje kalboje. Pavyzdžiui, anglų ir rusų kalbos skoliniai pastebimi ir kasdieniame žmonių bendravime (*jaunimo kalbos žodynas, Urban Dictionary* ir pan.).

Taip pat kalbinė saviraiška pasireiškia ir per ranka parašomus tekstus (grafičius, sienos/pastatų/konstrukcijų užrašus, skelbimus). Tokių tekstų daugiskalbystę Vilniaus ir Kauno miestų viešuosiuose tualetuose savo magistro darbe tyrė Severija Greta Krogh (2019). Dar vienas tyrimas, kuriame buvo lyginami Vilniaus ir Kauno miestai (analizuojant oficialiuosius ir neoficialiuosius užrašus), yra Ievos Markauskaitės magistro darbas (2015). Krogh ir Markauskaitės darbuose pastebėta, kad anglų kalba yra antroji pagal vartojimą kalba (po lietuvių), kuria užrašomi įvairūs užrašai ir grafičiai Kauno ir Vilniaus miestuose.

Šioje skiltyje aprašyti tyrimai parodo bendresnę Lietuvos KK tyrimų paveikslą: dėmesys yra skiriamas didmiesčiams (Vilniui ir Kaunui) arba miestams, kurių nemažą etninės sudėties dalį sudaro tautinės mažumos (rusai ir/ar lenkai): Klaipėdai, Palangai,

Druskininkams, Pabradei ir pan.. Ypač mažai dėmesio yra skiriama ne didmiesčiams, kurių etninę sudėtį iš esmės sudaro lietuviai (pvz., Šiauliai, Panevėžys). Verta pridurti, jog globalizacija padarė nemažą įtaką anglų kalbos vartojimui kasdienybėje (rašytinėje ir sakytinėje kalbose). Tai parodė Klebonaitės, Markauskaitės ir Krogh darbai: buvo tiriami du Lietuvos didmiesčiai, kuriuose anglakalbių gyventojų užregistruota ne tiek daug, tačiau nustatyta, jog angliškai užrašoma rečiau tik negu lietuviškai. Taigi, šios aplinkybės paskatino šio darbo autorių domėtis Panevėžio kalbiniu kraštovaizdžiu tiriant rašytinius užrašus, tokius kaip grafičiai, lipdukai bei skelbimai, ir patikrinti, ar egzistuoja tokia pati lietuvių ir anglų kalbų užrašymo tendencija ne didmiestyje.

1.4. KALBINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMŲ ASPEKTAI

Kadangi kalbinis kraštovaizdis, kaip nurodyta anksčiau, yra gana jauna ir įvairialypė tyrimų sritis, neturinti griežtų definicijos rėmų, todėl vertėtų išskirti pagrindinius aspektus – tyrimo vienetą bei tyrimo ribas – aktualius šiam darbui.

1.4.1. TYRIMO VIENETAS IR TYRIMO RIBOS

Atliekant KK tyrimus svarbu apibrėžti, kas yra tyrimo objektas (arba ženklas). Mohammed'as El-Yasin'as ir Radwan'as Mahadin'as (1996: 409–410) aptaria ženklo definiciją kaip „rašytinę kalbinę medžiagą“, kurios tikslas pritraukti dėmesį. Tačiau šie tyrėjai užsimena tik apie ženklus, pastebimus ant prekybos centrų ar parduotuvių. Be to, tokie ženklai gali būti ir vaizdiniai – paveikslai, simboliai, piktogramos ir pan., kas paneigtų šių autorių tezę dėl „rašytinės kalbinės medžiagos“. Kitokią, kiek abstraktesnę, tyrimo objekto interpretaciją pateikia Cenoz ir Gorter'is (2006: 71), teigiantys, kad ženklas yra ne kiekvienas atskiras užrašas, o vieno pastato užrašų visuma (pavyzdžiui, institucijos pavadinimas ir reklaminės skrajutės, esančios tos institucijos teritorijoje).

Tyrimo objekto sąvoką kiek abstrakčiau apibūdina lingvistas Peter'is Backhaus'as, teigdamas, jog ženklas yra „bet kuris rašytinio teksto fragmentas, esantis erdviškai apibrėžiamuose rėmuose“ (2006: 55). Tokie erdviniai rėmai galėtų būti, pavyzdžiui, mažesni ranka užrašyti skelbimai arba žymos, arba didesni reklaminiai skydai. Nesant nustatytai ženklo apibrėžčiai, mokslininkai savo tyrimuose pasirenka reikšmingesnę tyrimo objekto definiciją (iš kitų autorių darbų) arba patys apibrėžia ženklo sąvoką. Ieva Markauskaitė (2015: 10) teigia, jog ženklų pasirinkimas ir apibrėžtis priklauso nuo tyrimo tikslų. Kadangi vienas iš tikslų, keliamų šiame tyrime yra kalbinio pasirinkimo (tekstinės medžiagos) analizė, šio darbo autorius tyrimo vieneto apibrėžtį susiaurina kaip *užrašą* (žr. 1.1.1. skyrių).

Šiame tyrime analizuojami neoficialieji viešieji *užrašai* (rašytiniai bei spausdinti skelbimai, grafičiai, parduotuvių iškabos, užrašai ant pastatų sienų/įvairių konstrukcijų ir plakatai).

Nors esminę KK tyrimų dalį sudaro tik vaizdinė medžiaga, jai aprašyti ir sugrupuoti reikia tvirto teorinio pagrindo, kaip teigia Robert'as Troyer'is ir Tamás'as Péter'is Szabó (2017: 1). Šie tyrėjai aptaria įvairiausių vaizdinės medžiagos įrašymo ir dokumentavimo aspektus bei redagavimo metodikas. Šiame darbe visa vaizdinė medžiaga renkama fotografuojant įvairiausių užrašus išmaniuoju telefonu apsibrėžtose Panevėžio miesto zonose. Kiti KK tyrėjai kiek rečiau naudoja vaizdo kameras arba diktofonus siekdami dokumentuoti skirtingus aspektus – pvz., vaizdinę medžiagą (video), interviu arba skirtingus pokalbius. Fotografuojant užrašus stengiamasi parodyti visą užrašą arba jo didesnę dalį, kadangi svarbu parodyti kalbinį pasirinkimą užrašuose, kuriuos tyrėjas (arba skaitytojas) gebėtų perskaityti. Tokių užrašų nuotraukos sukeltos į Priedą (žr. Priedas). Šio darbo tyrėjui neįskaitomi arba per smulkiu šriftu parašyti užrašai nėra įtraukti į tyrimo analizę bei statistiką.

Apsibrėžiant tyrimo ribas svarbu turėti konkretų(-čius) tyrimo tikslą(-us). Tiriant kalbinio pasirinkimo įvairovę tam tikroje teritorijoje (šiuo tyrime – Panevėžio mieste) reikia pasirinkti tokias zonas, kurias galima būtų palyginti ir rasti skirtumų ir/ar panašumų. Miesto centro zona yra tiriama beveik visuose KK tyrimuose, nes, pasak Shohamy ir Gorter'io (2009: 4), miesto centras yra „miesto širdis“, kuriame sutelkta įvairiausių užrašų gausa. Kaip ir minėta anksčiau, miesto centras yra tokia teritorija, kurioje renkasi gausus žmonių ir turistų (plg. Ruzaitės (2017) tyrimą apie turizmą) skaičius. Kiek atokesni nuo centro rajonai tokios žmonių gausos neturi, todėl juos taip pat svarbu įtraukti į KK tyrimą siekiant palyginti kalbinį pasirinkimą tokiose teritorijose su miesto centru.

1.5. GRAFFITI UŽRAŠAI IR KK

KK diapazone nagrinėjant etninę, kalbinę ar politinę situaciją nustatytoje teritorijoje tiriami ir laisvos saviraiškos formos, valstybinių institucijų nekontroliuojami, vaizdai bei tekstai – grafičiai. *Graffiti* pavadinimas kilęs iš italų kalbos; itališkai *graffiato* ir *graffiti* reiškia rašymą, keverzojimą ant sienų. Šis užrašų tipas yra bene seniausias žinomas pasaulyje. Nuo senovės laikų, uolų raižiniai, paveikslai ir piktogramos pamažu evoliucionavo į vaizdinius/tekstinius užrašus ant įvairiausių statybinių objektų – sienų, tiltų ir t.t.. Pirmieji uolų raižiniai (petroglifai) dažniausiai iliustruodavo paprastas komunikacijos priemones – pranešti kitiems apie vietas, gyvūnus arba duoti ženklą „aš esu čia“. Vėliau grafičių komunikacija tapo kompleksiškesnė – vyko pirmosios rašytinės viešosios diskusijos.

Pavyzdžiui, Romos Imperijoje sienų keverzonės priminė „skelbimų sieną“ – Pompėjos mieste rasta užrašų tokiomis skirtingomis temomis, kaip meilė, magija, politika, gladiatoriai, poezija ir homoseksualumas (plg. McDonald 2013; Bates 2014). Antrojo pasaulinio karo metu populiarus tarp JAV karinių padalinių užrašas „Kilroy was here“ tapo patriotizmo simboliu. Šito grafičio kilmė išlieka neaiški⁶, tačiau tai buvo savotiškas talismanas – amerikiečių jūrų pajėgoms toks užrašas reikšdavo, kad laivas(-ai) yra nuodugnai patikrintas ir yra saugus. Grafičiai taip pat buvo naudojami kaip propagandos įrankis nacių, jų sąjungininkų ir priešininkų politinėje programoje. Pagrindinės visų tokių grafičių rašymo priemonės buvo kreidos, anglies gabaliukai, dažai; vėliau imta naudoti ir rašiklius, flomasterius bei žymeklius.

Anot Steve'o Gray'aus tyrimų apie grafičių istoriją (2015), šiuolaikiniai, purškiami aerosolinių dažų balionėliais, grafičiai atsirado visai neseniai – 20a. 7-ame dešimtmetyje, Amerikoje. Gray'us pateikia istorinę grafičių perspektyvą. Pirmasis pasaulyje grafičių menininkas, *Cornbread*, pradėjo purkšti savo vardą šiaurės Filadelfijoje, o paskui persikėlė į Niujorką. Ten tokios rūšies menas iškilo į modernųjį *graffiti* judėjimą. Po kelių dešimtmečių, žodis *graffiti* buvo dažniau neigiamai asocijuojamas su gaujomis, kurios išpurkšdavo objektus tam tikrais simboliais – taip žymėdamos teritorijas. Nors grafičius apibrėžti yra gana sudėtinga, nes tai gali būti ir paprastas žodis ar keverzonė, ir sudėtingas piešinys, dabar grafičiais priimta laikyti beveik visus užrašus, atliktus aerosoliniais dažais, žymekliais (markeriais), flomasteriais bei kitomis rašymo/spalvinimo priemonėmis. Šio tyrimo autorius remiasi tokia samprata. Grafičiais nelaikomi purškimai ar keverzonės, tyčia gadinantys kažkieno turtą ar nuosavybę, – tai yra vandalizmo aktai (žr. Pav. 1).

Pav. 1. Vandalizmo aktas Panevėžyje, Respublikos g.

⁶ Dauguma istorikų pritaria Masačusetso laivų statyklos versijai: kniedžių inspektorius James'as Kilroy'us kreida žymėdavo patikrintą mašineriją. Vengdamas žymų pašalinimo, jis pradėjo brūkštelėti užrašą „Kilroy was here“. Plačiau: www.livescience.com/7577-kilroy-changes-world.html.

Neretai grafičiai pavirsta neoficialia „skelbimų lenta“ (dažniausiai paauglių ir jaunimo tarpe), kurioje žmonės užrašo savo mintis arba nupiešia įvairius dalykus. Grafičiai yra įvairūs, o žinutės perteikiamos naudojant tiek tekstinį, tiek vaizdinį diskursą. Pasak Severijos Gretos Krogh (2019: 4), grafičiai skiriasi nuo bet kurios kitos gatvės meno rūšies tuo, kad tai yra stilizuotas užrašymas, purškiamas arba keverzuojamas ant sienos. Dažniausiai tai būna apleistų pastatų sienos arba tokios konstrukcijos kaip patiltės. Pabrėžtina, jog grafičiai neapsiriboja vien užrašais ant sienos ar konstrukcijų – vaizdinius bei tekstinius graffiti užrašus taip pat galima pastebėti ir ant tokių objektų kaip apleistų pašto dėžučių, telefono būdelių, autobusų stotelių, suolelių, vamzdžių, elektros skydinių ir daugelio kitų. Pasak grafičių tyrėjų Troy'aus Lovata ir Elizabeth Olton (2016: 12), toks užrašų prisitaikymo būdas leidžia jiems išlikti matomais viešoje aplinkoje. Taigi grafičiai tiesiogiai prisideda prie miesto ir gatvių įvaizdžio ar tapatybės formavimo – taip yra pateikiama užrašų autoriaus (-ių) saviraiška: kokią žinutę (jeigu tokia yra) ir kaip norėta perduoti. Sociologas Gregory'is Snyder'is (2009: 9) apibūdina tokią saviraišką kaip „simbolinės komunikacijos priemonę“. Be to, pasak grafičių tyrėjos Lindsay Bates (2014: 5), grafičiai yra labiausiai matoma užrašų rūšis miesto aplinkoje, todėl ryškūs ir/ar iššaukiantys užrašai, aprašantys politines, socialines ar ekonomines problemas, pritraukia žmonių dėmesį.

Grafičiai gali būti naudojami ir kaip politinio pasipriešinimo „šūkių“ (Seloni ir Sarfati 2017: 1). Yra nustatyta, jog gatvės užrašus ir grafičius paveiksluoja jaunimo grupė (Zieleniec 2016), todėl galimai pastebimas ir šiuolaikinių socialinių medijų bei daugiakalbystės poveikis koduojamose užrašų žinutėse. Visi nelegalūs (nesuderinti su valstybinėmis įstaigomis arba privačių objektų/valdų savininkais) grafičiai gali būti vertinami skirtingai, tai priklauso nuo individo nuomonės. Tuo tarpu, visi legalūs – valstybinių įstaigų patvirtinti – grafičiai yra priskiriami *gatvės menui*. Dėl tebevykstančių diskusijų, *grafičiai yra menas ar vandalizmo aktas* (plg. Pennycook 2009, 2010; Zieleniec 2016; Radavičiūtė 2017; Krogh 2019), galima įžvelgti kelis skirtingus požiūrius į grafičių vertę ir naudą miesto aplinkai: pirmasis, jog *grafičiai yra menas* (Radavičiūtė 2017: 82), ir keverzuojami tekstai ar vaizdiniai yra aktualūs visuomenei dėl etninių, kultūrinių, politinių ar protestinių (išreiškiančių pasipiktinimą), retai estetinių reikšmių; antrasis, kad *grafičiai yra vandalizmo arba kriminalinis aktas* (žr. Bengsten ir Arvidsson 2014), ir tokie užrašymai/paveikslavimai tėra konstrukcijų, pastatų ar kažkieno nuosavybės gadinimas (žr. Baker 2011), taip pat „iškrypėliškas, neturintis kultūros ar išsimokslinimo elgesys“ (Zieleniec 2016); trečiasis, kad *grafičiai yra menas su vandalizmo elementais* – tokie užrašai yra teisiškai nelegalūs (jeigu nėra suderinti su miesto valdžia), tačiau būtent juose pasireiškia neribojama žmonių saviraiška, kaip užuomina, jog „aplinka nėra ir negali

būti kontroliuojama“ (Ferrell ir Welde 2010: 49). Tai yra viena iš šio tyrimo grupių, kurioje netaikomos valstybinės kalbų politikos normos, todėl čia neįmanoma išvengti nenorminės leksikos (keiksmazodžių).

Tekstinių grafičių žinutės neretai siejamos su visuomenės nuomone, išreiškiama tiek tiesmukiškomis, tiek subtiliai suformuluotomis frazėmis. Taigi grafičių fenomenas turi ir plusų, ir minusų. Pasitaiko ir tokių graffiti užrašų, kuriais išreiškiami neapykanta ir įvairūs grasinimai. Viešųjų vyrų tualetų užrašus tyrę Rafael'is de Vasconelos Barboza ir Rodrigo'as Borba (2018: 258) rado nemažai neapykantos arba susidorojimu grasinančių žinučių homoseksualams. Taip grafičiai atveria naują bei įdomią perspektyvą analizuoti bei interpretuoti meninį bei kalbinį miesto kraštovaizdį (miestovaizdį) iš skirtingų perspektyvų.

Kalbinio kraštovaizdžio tyrimuose graffiti užrašai (arba *grafičiai*) pradėti tirti gana neseniai. Pagrindinį postūmį naujam KK tyrimų aspektui suteikė Alastair'is Pennycook'as, savo publikacijose *Linguistic Landscapes and the Transgressive Semiotics of Graffiti* (2009) bei *Spatial Narrations: Graffscapes and City Souls* (2010) argumentavęs, kad šiuolaikinis gatvės menas (pasireiškiantis skirtingais užrašais, tektais ar paveikslais) galėtų suteikti nemažai vertingos medžiagos kalbiniam kraštovaizdžiui. Taip pat šiuose straipsniuose Pennycook'as aprašo išaugusį susidomėjimą grafičiais kaip neatsiejamą hip-hipo kultūros dalį. Tai iš dalies pakeitė žmonių neigiamą požiūrį į grafičius – į juos pamažu imta žiūrėti kaip į gatvės meną arba kaip tam tikrą subkultūrinį reiškinį. Pirmajame Pennycook'o postulate teigta, jog grafičių tikslas nėra perduoti kažkokią konkrečią žinutę, o tiesiog pranešti arba užsiminti apie to grafičio autorių (2008: 302).

Su šita idėja nesutinka Lisa Gottlieb (2008: 25) lygindama šiuolaikinius grafičius su senovės užrašais, kurių tikslas – komunikuoti arba informuoti užrašo skaitytoją. Taigi, galima išskirti dvi grafičių rūšis: hip-hopinio pobūdžio grafičiai (neturintys jokios tekstinės arba prasmingos žinutės) ir komunikatyviojo pobūdžio grafičiai (perduodantys žinutę arba informaciją skaitytojui). Šiame tyrime apžvelgiama antroji grafičių rūšis, kadangi šio darbo autoriui aktualus kalbinis pasirinkimas, kurį galima nustatyti tik tekstiniuose grafičiuose. Vėlesniame straipsnyje Pennycook'as (2010: 142) pristato grafičių funkcijas KK tyrimuose. Pasak jo, grafičiai ne vien sukuria naujas identitetų rūšis (kultūrinės, etnines, idėjinės, kalbines ir pan.) ir alternatyvą oficialiesiems diskursams. Taip pat grafičiai atskleidžia ir tokių užrašų kompleksiskumą (kaip meno atšaką). Anot Radavičiūtės (2017: 80–81), anonimiškumas ir saviraiškos laisvė padeda grafičių kūrėjams prisidėti prie KK (arba KM) formavimo.

Renkant medžiagą tokiems tyrimams svarbu atsižvelgti į tokį iššūkį kaip grafičių laikinumas – juos galima greitai panaikinti, ištrinti arba padengti, užpurkšti nauju užrašu. Nagrinėjant grafičius kaip KK/KM tyrimų objektus susiduriama su tokiais iššūkiais kaip kalbinio bei vaizdinio diskursų interpretacija (Radavičiūtė 2017: 82; Jaworski ir Turlow 2010: 2). Esant skirtingoms grafičių rūšims, svarbu apsibrėžti ribą: kurios rūšys gali būti priskiriamos kalbiniam, o kurios – vaizdiniam diskursui. Grafičių tyrėja Eli Anapur (2016) straipsnyje skiria vaizdinio diskurso grafičių rūšis. Šalia kiekvienos rūšies ji nurodo pagrindinius bruožus:

- 1) „Senoji mokykla“ (angl. *old school*) – pirmieji grafičiai, kurių stilius atsirado ir vystėsi 20 a. 8-ame ir 9-ame dešimtmečiuose;
- 2) „Laukinis stilius“ (angl. *wild style*) – sunkiai įskaitomi grafičiai;
- 3) Burbuliniai (angl. *bubble*) – suapvalintos raidės;
- 4) Abstraktieji (angl. *abstract*) – yra vizualinių elementų, sukuriančių dinamiką arba judėjimą grafičiuose, taip pat tokie užrašai yra sunkiai įskaitomi;
- 5) Monumentiniai (angl. *block buster*) – didelės freskos arba piešiniai ant sienų, pastatų ar konstrukcijų, kurie atliekami gana greitai. Išskirtiniai bruožai – stambios kvadratinės arba stačiakampinės raidės; greitai purškiami užrašai, kuriais siekiama užimti kuo daugiau erdvės.

Tokie užrašai priskiriami prie Pennycook'o (2009) hip-hopinio pobūdžio grafičių, kadangi dėl sunkiai įskaitomų tekstų (jeigu tokių randama) nėra bandoma perduoti kažkokios tekstinės informacijos. Kaip teigia Suzanne Wong Scollon (2003: 307), tokių užrašų komunikacija galėtų būti interpretuojama tik semiotiškai. Taigi KK tyrimams šie penki stiliai nėra relevantiški. Kadangi yra pastebima Gottlieb išskirtų komunikatyviojo pobūdžio tekstinių užrašų, prie šito sąrašo vertėtų pridėti dar dvi grafičių rūšis:

- 6) Ženklinamieji (angl. *tagging*) – gana paprastas brūkštelėjimas arba keverzonė, kuriuos galima atlikti įvairiomis rašymo priemonėmis: flomasteriu, rašikliu, pieštuku, dažais ir t.t.. Tokie užrašai dažniausiai neturi jokios reikšmės; jais pažymimi vardai, pseudonimai arba kažkokie inicialai, sutrumpinimai (nežinomi visuomenei).

Ženklinamųjų grafičių rūšis gana abstrakčiai aprašo tik neturinčius prasmės užrašus, tačiau miestovaizdyje randama ir nemažai užrašų, kuriuose yra [paprasčia] tekstinė ir [užkoduota] semantinė prasmė. Dėl šių priežasčių šio darbo autorius siūlo sukonkretinti ir atskirti prasmę turinčius ir neturinčius užrašus įvesdamas naują grafičių rūšį:

7) Tekstiniai ženklinaieji – gali varijuoti nuo paprastų, trumpų tekstinių užrašų iki ilgesnių frazių, posakių ar sakinių. Šitie grafičiai turi konkrečią reikšmę: užrašo autorius siekia perduoti konkrečią politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę, religinę, humoristinę, seksualinę-erotinę, filosofinę, informatyviąją ar asmeninę žinutę visuomenei⁷. Tokius grafičius taip pat įmanoma perskaityti ir dekoduoti, todėl atlikties forma(-os) ir stilius (ar stiliai) gali varijuoti. Kaip ir paprastuosius ženklinauosius grafičius, tekstinius užrašus galima atlikti skirtingomis rašymo priemonėmis.

Pasak Tracey Bowen (1999: 26), ženklinaieji grafičiai yra populiariesni tarp paauglių ir jaunimo, kadangi tokie užrašai yra greitai atliekami, o dažniausia užrašų forma – tekstinės „žinutės“, kurias įmanoma perskaityti. Taigi šio darbo autoriaus siūlomas *tekstinių ženklinaujų* užrašų terminas galėtų konkretizuoti ir išskirti prasmę turinčias „tekstines žinutes“. Vienas pagrindžiančių šio tyrimo autoriaus nuomonę argumentų yra toks, jog KK tyrimuose pasirenkami būtent tokios rūšies grafičiai, kadangi juose matosi ir kalbinis pasirinkimas, ir užrašo tipas, ir kokią „žinutę“ norima perduoti (plg. Krogh 2019). Dėl to, šiame tyrime daugiausiai analizuojami būtent tokie tekstiniai ženklinaieji užrašai, kurie šio darbo autoriaus bendrai apibrėžiami *grafičių sąvoka*.

Žodžiai ar frazės, užrašomi grafičiuose, gali būti tiriami skirtingai. Vienas iš būdų – nustatyti, kokią grafičių žinutę(-es) siekia perduoti to grafičio autorius. Rodney’us Jones’as (2009: 115) nurodo du skirtingus grafičių aspektus: žodį ir atlikties techniką (stilių). Tai reikštų, jog vizualinė užrašo pateiktis taip pat galėtų perteikti emociją. Tačiau KK tyrimuose, kuriuose apžvelgiamas kalbinis pasirinkimas, svarbu apsibrėžti kitokius aspektus. Taigi šiame darbe nagrinėjami tokie faktoriai, kaip kalba ir užrašo/teksto tipas bei ar kalbinis pasirinkimas priklauso nuo užrašo/teksto tipo. Tai yra nustatyti, ar žmonės yra linkę rašyti vienokius užrašus tam tikra kalba, o kitos rūšies užrašams renkasi kitokią kalbą.

Pažymėtina, jog grafičių užrašymo forma yra žymiai įvairesnė bei lankstesnė negu kiti tekstiniai elementai (plakatai, skelbimai, lipdukai ir kiti), todėl jų atsiradimas pagyvina, užpildo ir pajvairina tam tikros vietos kalbinį kraštovaizdį. Be to, grafičių užrašymas yra ganėtinai spontaniškas ir masiškas, todėl tikėtina, jog KK tyrimuose, į kuriuos įtraukiama grafičių analizė, grafičiai sudarys didžiąją dalį visų surinktų užrašų.

⁷ Geografo-sociologo Alex’o Alonso (1998) straipsnyje tokie grafičiai vadinami „egzistenciniais“, tačiau šio tyrimo autorius siekia pabrėžti KK tyrimams reikšmingą charakteristiką – užrašų tekstinę ir potekstinę reikšmes.

PANEVĖŽIO KALBINIO KRAŠTOVAIZDŽIO TYRIMAS

Lietuvos KK tyrimuose ypač mažai dėmesio skiriama ne didmiesčiams, kurių etninę sudėtį iš esmės sudaro lietuviai (pvz., Šiauliai, Panevėžys), todėl šio darbo autorius ėmė domėtis penktu pagal dydį Lietuvos miestu ir Aukštaitijos regiono sostine – Panevėžiu ir šio miesto KK. Rastuose tyrimuose, į kuriuos yra patekęs Panevėžys arba Panevėžys ir jo apylinkės, daugiausiai nagrinėjama sakytinės kalbos (tarminė) įvairovė (plg. Kačiuškienė 2006; Meiliūnaitė 2016; Geržotaitė 2017). Demografinė padėtis Panevėžyje per paskutiniuosius dešimt metų įvairiai svyravo į vieną ir į kitą pusę: 2010 m. gyveno apie 112 tūkst., 2014 m. - ~96 tūkst., 2017 m. - ~101 tūkst., 2018 m. - ~98 tūkst. gyventojų. Naujausiais 2022 m. Registrų centro duomenimis⁸, gyventojų skaičius sumažėjo – užregistruota apie 91 tūkst. gyventojų. Mieste yra nedaug kitų etninių grupių, palyginus su lietuviais (96%), kurie sudaro dominuojančią daugumą. Vienintelė etninė grupė, statistiškai viršijanti vieną procentą, yra rusų (2,4%). Jelenos Brazauskienės atliktas sociolingvistinis tyrimas (2013: 177) parodė, jog Panevėžyje rusų tautinė mažuma nėra pažymėta antrajame tautinės sudėties žemėlapyje. Taigi šio straipsnio bei Statistikos departamento duomenimis Panevėžys gali būti suvokiamas kaip išskirtinai lietuviškas miestas. Atsižvelgiant į anksčiau minėtą anglų kalbos buvimą didžiuosiuose Lietuvos miestuose ir jos poveikį šiuolaikinei lietuvių kalbai, svarbu patikrinti anglų kalbos užrašus ir Panevėžyje. Todėl šiame darbe analizuojamas Panevėžio kalbinis kraštovaizdis apžvelgiant daugiakalbystės fenomeną iš skirtingų užrašų.

Viena esminių šio tyrimo dalių bus skirta miesto centro užrašų analizei. Yra teigiama, kad miesto centras yra „miesto širdis“, kur renkasi daug žmonių bei yra sutelkta įvairiausių užrašų gausa (plg. Shohamy ir Gorter 2009: 54), todėl KK tyrėjai visada tiria šią zoną (Wang 2021: 226). Taip pat į šio tyrimo analizę įtraukiama ir miesto parkų zona. Parkai yra kiek kitokio – ramesnio – pobūdžio gausaus žmonių susirinkimo vietos, todėl visai tikėtina, jog ir šiose zonose bus randama nemažai įvairiausių užrašų – nuo grafičių iki skelbimų. Pažymėtina, jog centro ir parkų zonos yra bene pagrindinės Panevėžio miesto erdvės. Dėl šių priežasčių, šio tyrimo autorius skiria šias Panevėžio miesto zonas:

- 1) miesto centras ir centro apylinkės (Laisvės aikštės ir Senvagės teritorijos; žr. Pav. 8 ir 9);
- 2) miesto parkai (Skaistakalnio bei Kultūros ir poilsio; žr. Pav. 154 ir 200).

⁸https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/gr/2022_01_05_Gyventoju_skaicius_pagal_savivaldybes.pdf

Šiame tyrime analizuojama trijų užrašų tipų – grafičių, skelbimų ir lipdukų – tekstinė medžiaga. Pabrėžtina, jog šio darbo autorius vadovaujasi nevienalytiškumo atrankos metodu (plg. angl. *diversity or heterogeneity sampling method*; plg. Ben-Rafael et al. 2006, Edelman 2010, Markauskaitė 2015) siekdamas atrinkti išskirtinai individų ar grupuočių užrašus grafičiuose ir skelbimuose bei visus randamus tekstinius lipdukus šiam tyrimui. Į šio tyrimo skelbimų apibrėžtį neįeina nekilnojamo turto skelbimų lentoje esantys užrašai. Visa tokių užrašų tekstinė medžiaga buvo surinkta išmaniuoju telefonu fotografuojant užrašus apsibrėžtose miesto zonose.

Medžiaga pradėta rinkti keliais etapais nuo 2020 m. spalio mėn., baigta – 2022 m. balandžio mėn. Iš viso surinktos 608 nuotraukos ir užfiksuoti 1527 tekstiniai užrašai. Iš visų išrinktų užrašų galima suskaičiuoti 1445 grafičius, 21 skelbimą ir 61 lipduką. Pirmajame tyrimo etape (2020 m. spalio – lapkričio mėn.) surinktos 86 nuotraukos ir užfiksuoti 277 užrašai (iš Laisvės a. ir Senvagės teritorijų). Antrajame etape (2021 m. birželio – rugsėjo mėn.) surinktos 36 nuotraukos ir užfiksuoti 134 užrašų (iš Senvagės bei Kultūros ir poilsio parko teritorijų). Trečiajame etape (2022 m. sausio – balandžio mėn.) surinktos 486 nuotraukos ir užfiksuota 1117 užrašų (iš visų tyrime apsibrėžtų zonų). Pažymėtina, jog vienoje nuotraukoje gali būti daugiau negu vienas užrašas, todėl nuotraukų ir užrašų skaičius skiriasi.

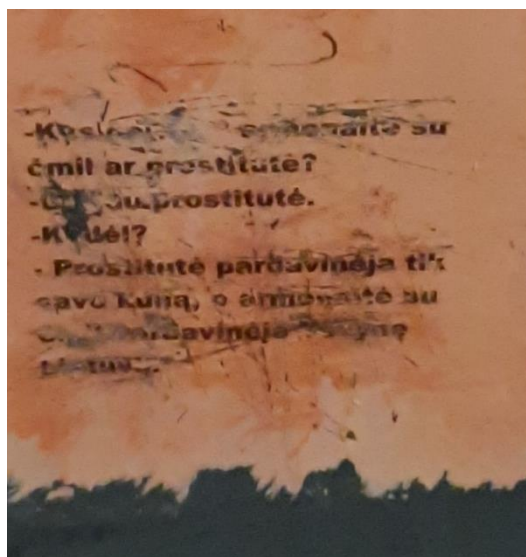

Pav. 2 ir 3. Kairėje – 2022 m. vasario 5 d., dešinėje – 2022 m. vasario 14 d. daryta nuotrauka.

Pav. 4 ir 5. Kairėje – 2020 m. spalį, o dešinėje – 2022 m. vasarį daryta nuotrauka.

Dėl šio tyrimo objektams būdingo dinamiškumo (grafičiai gali būti ištrinami, užpurškiami arba papildomi kitais užrašais, o skelbimai ir lipdukai – nuplėšiami arba papildomi kitais skelbimais; žr. Pav. 2–7), šio darbo tyrėjui teko išskaidyti šį tyrimą į kelis fotografavimo etapus atsižvelgiant į skirtingus šalyje vykusių įvykius per visą laikotarpį nuo 2020 m. spalio iki 2022 m. balandžio mėn. Šio darbo autoriui neįskaitomi arba per smulkiu šriftu parašyti užrašai nėra įtraukti į tyrimo analizę bei statistiką. Darbo priede sukeltos visos naujausios padarytos nuotraukos ir suskirstytos pagal atskiras miesto zonas ir teritorijas.

Pav. 6 ir 7. Kairėje – užpurškšti grafičiai, dešinėje – nuplėštas užrašas.

Tiriamajoje darbo dalyje analizuojami trys KK užrašų tipai: a) grafičiai; b) lipdukai ir; c) skelbimai. Šio darbo tyrėjas užrašų tipus suskirstė pagal fizinius ir vizualinius bruožus: a) grafičiai yra bet kokie užrašai tiesiogiai užrašomi ant įvairiausių konstrukcijų, objektų ar paviršių skirtingomis rašymo priemonėmis; b) lipdukai – priklijuojami užrašai, dažniausiai turintys mažai tekstinės ir daugiau vaizdinės medžiagos, tokios kaip paveikslukai, piktogramos ar simboliai; c) skelbimai yra ilgesnio formato spausdintiniai ir/ar rašytiniai tekstai ant popieriaus lapo ar lapelio.

Tiriamajoje darbo dalyje šie tipai analizuojami suskirstant užrašus pagal tokius aspektus, kaip: 1) kalbos pasirinkimas; 2) užrašo žinutė arba ką norima pasakyti nurodytame užrašė ar tekste ir 3) keiksmažodžiai. Kalbos pasirinkimai užrašuose skirstomi į vienakalbius (lietuviški, angliški ir kiti) ir daugiakalbius – dviejų ar daugiau kalbų kombinacijos (lietuvių-anglų, lietuvių-rusų ir kitos kalbų kombinacijos). Pabrėžtina, jog vienakalbiams lietuviškiems užrašams pasirinkta priskirti ir įvairiausius rašytinius žargonizmus bei skolinius, kurie semantiškai ir ortografiškai pritaikyti į lietuvišką formą: pvz., *balta* – kitaip vadinama degtinė, *kimarinti* (kilęs nuo rusiško *кумаритъ* – ilsėtis, miegoti), *kreizi* (nuo angliško *crazy*

– beprotiškas, pamišęs). Taip pat į šią kategoriją patenka ir slavų (rusų, lenkų ir pan.) bei anglosaksų (dažniausiai atkeliavę iš anglų kalbos) kilmės keiksmožodžiai, prigiję kasdieniame sakytiniame ir rašytiniame bendravime, užrašyti lietuviškomis raidėmis (plg. Vaicekauskienė 2007; Vaicekauskienė, Dabašinskienė, Kamandulytė-Merfeldienė 2014; Česnulienė 2017; Jaunimo kalbos žodynas (JKŽ)⁹, Lietuvių žargono bazė (LŽB)¹⁰ ir Naujųjų skolinių duomenų bazė (NSDB)¹¹).

Užrašai, kurių formos yra identiškos lietuvių (ar kitos kalbos) ir anglų kalbose, šio darbo autoriaus bus priskiriami angliškiesiems užrašams. Nurodytose JKŽ, LŽB ir NSDB bazėse renkami įvairiausi žodžių ir frazių skoliniai, vartojami spaudoje arba kasdieniauose pokalbiuose. Tiesa, šios bazės yra nuolat pildomos, todėl šiame darbe keli užfiksuoti užrašai galimai neegzistuoja jau surinktų žodžių sąrašė. Šio darbo autorius pateikia tokių užrašų apibrėžtis. Taip pat, pateikiamos ir įvairių, šiame darbe rastų, akronimų (dažniausiai lietuvių, anglų kalbomis) šifruotės arba apibrėžtys su paaiškinimais (žr. Priedas). Užrašų rezultatai pateikiami lentelėse.

Skaitydami įvairiausius pasitaikančius užrašus mes dekoduojuame tam tikrą viešai siunčiamą žinutę, todėl šio darbo autorius, remdamasis Alex'o Alonso pateikta taksonomija (1998: 5), tokias žinutes suklasifikuoja į kiek kitokias kategorijas: a) politinės (įvairaus pobūdžio žinutės turinčios įvairių sąsajų su politika: rasizmo, protesto šūkiai ir pan.); b) seksualinės (vienaip ar kitaip susijusios su seksu: meilė, seksualinė orientacija, lytinio akto procesai ir veikla, susijusi su tuo); c) įžeidimai (neapykantos raiška arba tam tikros žinutės, įžeidžiančiai aprašančios asmenį ar asmenis); d) pareiškiamieji (tam tikri teiginiai, pvz., sportiniai, religiniai šūkiai, grasinimai arba ilgesni tekstai, panašūs į skelbimus, agitacijas ar pareiškimus); e) ženklinamieji (vienas atskiras žodis ar žodžių junginys, frazė, dažniausiai tiesiog žymintys „aš buvau/esu čia“ arba kažkokį abstraktų objektą, grupę, žmogaus vardą ir pan.)¹². Pareiškiamųjų užrašų tekstai neretai būna ilgesnio formato, o tokių tekstų turinys pasitaiko įvairiausiomis temomis, todėl šio darbo autorius atskirus tokių užrašų pavyzdžius priskyrė ir kitoms kategorijoms.

Trečiasis šiame darbe minimas aspektas parodo, kiek ir kokių užrašų yra parašyta su keiksmožodžiais arba socialiai nepriimtinais, necenzūriniais žodžiais arba frazėmis. Lietuvių kalboje prigiję rusiški ir angliški keiksmožodžiai yra nešvankesni, šiurkštesni bei

⁹ JKŽ nuoroda – <http://zodynas.kriu.lt/>

¹⁰ LŽB nuoroda - https://www.flf.vu.lt/dokumentai/mokslas/lietuviu_zargono_baze.pdf

¹¹ NSDB nuoroda – <http://nsdb.sociolingvistika.lt/>

¹² atskiros užrašų žinutės gali būti priskiriamos daugiau negu vienai kategorijai, todėl šiame darbe tokie pavyzdžiai bus pateikiami ir komentuojami. Taip pat pateikiami ir atskiri pavyzdžiai, kuriuose tam tikra iliustracija suteikia reikiamą kontekstą arba iliustracijoje matomas tam tikras užrašas.

socialiai nepriimtini (plg. *šūdas* ir angl. *fuck* ar rus. *блядь*), todėl keiksmožodžių charakteristikoms apibrėžti pasirinkta remtis rusų lingvisto Igorio Pilščikovo (2021: 710) pasiūlytais bruožais: „Keiksmožodžiai glaudžiai susiję su seksualiniu gyvenimu ir jo apibūdinimu kalboje (nešvankumas). Keiksmožodžiai išreiškia stiprias emocijas – būtent tai ir paverčia juos stipria stilistine priemone (ekspresyvumas). Galiausiai, keiksmožodžių vartoseną yra cenzūruojama daugelyje socialinių kontekstų (tabu)“.

Kaip buvo minėta, darbo analizei iš viso padarytos 609 nuotraukos ir suskaičiuoti 1532 užrašai: 1450 grafičių, 61 skelbimas ir 21 lipdukas. Mažiausia kalbinė įvairovė užfiksuota skelbimuose – 20 lietuviškai užrašytų skelbimų ir 1 – angliškai. Lipdukuose kalbos pasirinkimas šiek tiek platesnis – suskaičiuoti 26 vienkaliai lipdukai lietuvių, 15 lipdukų anglų, 2 lipdukai rusų kalba bei 18 dvikalbių lipdukų lietuvių–anglų kalbomis. Didžiausia kalbinė įvairovė nustatyta grafičiuose. Čia užfiksuota 13 kalbų vienkaliuose užrašuose (lietuvių, anglų, rusų, lenkų, prancūzų, vokiečių, ispanų, italų, latvių, japonų, kinų, portugalų ir indų) bei 5 dvikalbės (lietuvių–anglų, lietuvių–rusų, anglų–rusų, lietuvių–italų ir anglų–arabų) užrašų kombinacijos. Dažniausiai vartojamos kalbos grafičiuose – lietuvių (suskaičiuota 716 užrašų) ir anglų (588), trečia pagal vartojimą kalba – rusų (18 grafičių). Dvikalbiai grafičiai atsiranda kiek rečiau, tačiau daugiausiai naudojama kombinacija – lietuvių ir anglų (90).

Pabrėžtina, jog kiekviena Panevėžio miesto zona, pasirinkta šiam KK tyrimui, skiriasi viena nuo kitos. Centro zona yra dažniausiai pasirenkama KK tyrimų teritorija bei daugiausiai turistų ir vietinių gyventojų lankytina miesto vieta. Parkai taip pat pasižymi žmonių gausa, tačiau tai yra kiek ramesnė ir kitokią infrastruktūrą turinti zona. Be to, centro ir parko zonas apimančios teritorijos yra vienos didžiausių miesto erdvių. Vienoje tyrimo zonoje galima pastebėti daugiau užrašų kitomis kalbomis, kitoje – mažiau. Vienas iš veiksnių, lemiančių tokį užrašų pasiskirstymą ir įvairovę, yra įvykę ir tebevykstantys (šio tyrimo metu) Panevėžio miesto renovacijos projektai, kurie pašalina didžiąją dalį seniau susiformavusių užrašų. Pavyzdžiui, Laisvės aikštės teritorijos renovacijos projektas vyko 2019–2020 m.; Senvagės bei Skaistakalnio parko teritorijų renovacija prasidėjo 2020 m. pabaigoje ir tebevyksta šio darbo rašymo metu; Kultūros ir poilsio parko teritorijos – 2017–2019 m.. Šiame tyrime išsamiau aptariamas kalbos pasirinkimas (ir kaip jis priklauso nuo užrašo ar žinutės tipo bei keiksmožodžių užrašyme) Laisvės aikštės, Senvagės, Skaistakalnio bei Kultūros ir poilsio parkų teritorijose.

2.1. KALBINIS PANEVĖŽIO MIESTO CENTRO KRAŠTOVAIZDIS

Šiame skyriuje pristatomi ir analizuojami trys įvairių viešųjų užrašų (grafičių, skelbimų ir lipdukų) aspektai – kalbos pasirinkimas, užrašyto teksto žinutės tipas ir keiksmožodžių vartojimas pirmojoje analizuojamoje zonoje – Panevėžio miesto centre. Miesto centro zoną apima dvi didelės teritorijos, kurių kalbinė situacija išsamiau aptariama šiame skyriuje – 1) Laisvės aikštė ir jos apylinkės, žemiau pateikiame miesto plane patenkančios į žalia spalva nuspalvintas ribas (žr. Pav. 8) bei 2) Senvagė ir jos apylinkės, miesto plane patenkančios į violetine spalva nuspalvintas ribas (žr. Pav. 9). Panevėžio centro zonoje iš viso padaryta 319 nuotraukų (168 – Laisvės a. ir jos apylinkėse bei 151 – Senvagėje ir jos apylinkėse) ir suskaičiuoti 1099 užrašai: 451 – Laisvės a. ir jos apylinkėse bei 648 – Senvagėje ir jos apylinkėse.

Dažniausiai Panevėžio centro zonoje randama grafičių, kurie sudaro 94,45 proc. visų zonoje nufotografuotų užrašų (iš viso suskaičiuoti 1038 tokie užrašai), ženkliai mažiau rasta lipdukų (iš viso – 41; 3,73 proc.) ir skelbimų (iš viso – 20; 1,82 proc.). Kalbos pasirinkimas vienkalmiuose užrašuose parodo dvi dažniausiai vartojamas kalbas – lietuvių (iš viso 558 vienkalmiai užrašai) ir anglų (480). Kitų kalbų pasirinkimas yra itin retas – iš viso užfiksuota 30 tokių vienkalmių užrašų. Laisvės aikštės teritorijoje nufotografuotuose septyniuose užrašuose pastebėtos trys kalbos: rusų (6 atvejai), lenkų ir ispanų (po 1). Senvagės teritorijoje vienkalmių užrašų kitomis kalbomis rasta kiek daugiau (22) ir užfiksuotas aštuonių skirtingų kalbų – rusų (7), prancūzų (4), vokiečių (3), latvių, italų, japonų (po 2) ir kinų bei portugalų (po 1) vartojimas vienoje ar kitoje formoje.

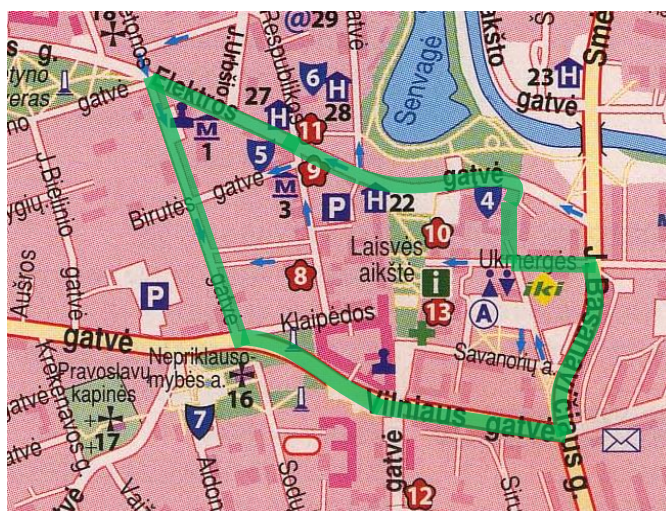
Daugiakalbių užrašų centro zonoje iš viso suskaičiuota 74, iš jų 72 – dvikalbiai (24 atvejai Laisvės a. ir 48 – Senvagės teritorijoje) bei du trikalbiai (lietuvių–anglų–rusų; užfiksuoti Laisvės a. ribose). Dažniausia dvikalbių užrašų kombinacija – lietuvių ir anglų kalbos (64 užrašai), kiti dvikalbiai užrašai fiksuojami itin retai (po tris užrašus rasti užrašai lietuvių–rusų bei anglų–arabų kalbų kombinacijomis, po vieną – lietuvių–italų ir anglų–rusų). Pažymėtina, jog šie aštuoni dvikalbiai užrašai rasti Senvagės teritorijoje.

Dvi dažniausiai vartojamos užrašų kalbos fiksuojamos ir įvairiausiuose žinutės tipuose. Centro kalbiniame kraštovaizdyje daugiausiai rasta ženklinamojo pobūdžio užrašų (iš viso suskaičiuotas 561 toks pavyzdys). Anglų kalba ženklinamuosiuose užrašuose (265 atvejai) užfiksuota šiek tiek daugiau negu lietuvių (237). Kitų kalbų vartojimas ženkliai retesnis – 6 vienkalmiai užrašai rusų kalba, po 2 – prancūzų, vokiečių, latvių ir italų, po 1 – japonų, kinų ir portugalų kalbomis; taip pat užfiksuoti 38 lietuvių–anglų dvikalbiai užrašai,

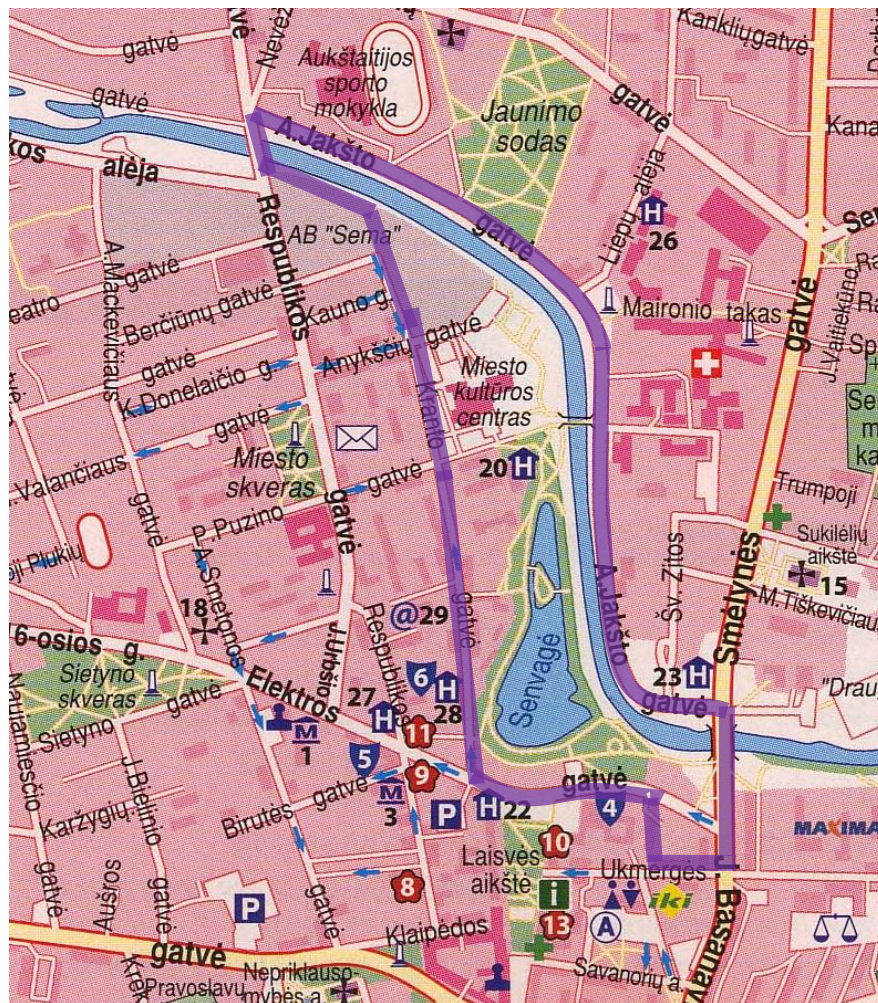
trys anglų–arabų bei vienas anglų–rusų kombinacijos ženklinamasis užrašas. Antrasis pagal dažnumą Panevėžio centro zonos žinutės tipas – pareiškiamieji užrašai (223). Kiek daugiau negu pusė tokio pobūdžio tekstų užrašyti lietuvių kalba (133), beveik perpus mažiau – anglų (68). Nedaug mažiau nufotografuota seksualinio pobūdžio užrašų (iš viso 215). Čia lietuvių (97) ir anglų kalbos (102) vartojimas beveik vienodas, tačiau anglų kalba vartojama truputį dažniau. Ketvirta pagal dažnumą žinučių grupė – įžeidimai. Iš viso suskaičiuoti 108 šio tipo užrašai, o daugiausiai įžeidžiamieji tekstai užrašomi lietuviškai (91 atvejis). Anglų kalba įžeidžiamojo pobūdžio užrašuose pasitaiko ženkliai rečiau – suskaičiuota 14 pavartojimo atvejų. Panevėžio centro KK mažiausiai užrašomi politinio charakterio užrašai (55). Įvairiausiai politiniai šūkių daugiausiai užrašomi angliškai (32 užrašas), lietuvių kalbos vartojimas užfiksuotas 20 užrašų. Pažymėtina, jog trečia pagal vartojimą kalba politiniuose užrašuose – rusų (3).

Keiksmažodžių vartojimas Panevėžio centro zonoje yra gana nedažnas. Iš viso užfiksuoti 109 keiksmažodžių pavartojimo atvejai Laisvės a. ir Senvagės teritorijų užrašuose. Keiksmažodžiai sudaro 9,92% Panevėžio centro KK. Daugiausiai keiksmažodžių vartoseną užfiksuota lietuviškuose (iš viso 62 atvejai) ir angliškuose užrašuose (skolinių nepastebėta, iš viso suskaičiuoti 44 užrašai originalo kalba). Pažymėtina, jog lietuviškuose keiksmažodžiuose yra skolinių iš kitų kalbų: 30 keiksmažodžių skolinių iš rusų kalbos, 7 skoliniai iš lenkų kalbos (keiksmažodis *kurva* ir trumpinys *krw* pritaikyti prie lietuvių kalbos) ir du skoliniai iš anglų kalbos (keiksmažodžiai su šaknimi *fuck*, lietuviškuose užrašuose užrašyta *fak* forma). Taip pat užfiksuoti du lietuvių–rusų (*pisk na[c]hui*) ir rusų–lenkų (sulietuvintas užrašas *kurva žertva*) dvikalbiai keiksmažodžiai. Originalo kalba užrašytas dvidešimt vienas keiksmažodis lietuvių, du – rusų ir vienas – lenkų kalba.

Užrašų tipai Laisvės aikštėje bei Senvagėje pristatomi 1 ir 5, kalbos pasirinkimas – 2 ir 6, žinutės tipas – 3 ir 7, necenzūrinė leksika – 4 ir 8 lentelėse.

Pav. 8. Laisvės aikštės teritorija.

Pav. 9. Senvėgės teritorija.

2.1.1. LAISVĖS A. TERITORIJOS KK

Pirmoji analizuojama teritorija – Laisvės aikštė ir apylinkės (1 Planas). Laisvės aikštė yra pagrindinė Panevėžio miesto teritorija, kurioje yra Panevėžio miesto savivaldybės bei Panevėžio apylinkės teismo pastatai, Panevėžio kolegija, Juozo Miltinio dramos teatras, teatras „Menas“, autobusų stotis bei daugelis įvairių parduotuvių, maitinimo įstaigų ir skirtingų organizacijų ar įmonių, todėl aikštės teritorijoje galima sutikti ne tik vietinių gyventojų, bet ir Panevėžio svečių iš Lietuvos ir užsienio.

1–4 lentelėse pristatomi duomenys, kokių kalbų ženklai (užrašų ir žinutės tipuose bei keiksmožodžiuose) yra randami Laisvės aikštėje ir jos apylinkėse. Pagal užrašų tipą Laisvės a. teritorijoje daugiausia užfiksuota grafičių (404), ženkliai rečiau pastebimi lipdukai (35) bei skelbimai (12; žr. 1 Lentelė). Kalbinio pasirinkimo atžvilgiu šioje teritorijoje suskaičiuoti 425 įskaitomi vienakalbiai užrašai, iš kurių daugiausiai parašyta lietuvių kalba (iš viso 240) bei kiek mažiau – anglų kalba (178). Kitos kalbos yra itin retos – užfiksuoti septyni vienakalbiai užrašai, iš kurių 5 – rusų kalba, po 1 – lenkų ir ispanų kalbomis.

1 Lentelė. Užrašų tipai Laisvės a. teritorijoje

Užrašų tipas	Skaičius
Grafičiai	404
Lipdukai	35
Skelbimai	12

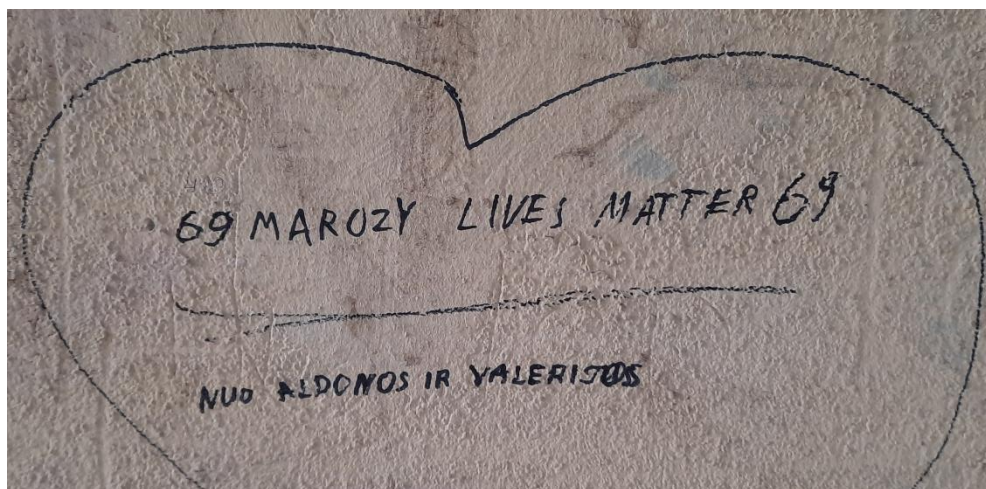
2 Lentelė. Kalbos pasirinkimas Laisvės a. teritorijos užrašuose

Kalba	Skaičius
Vienakalbiai	425
Lietuvių	240
Anglų	178
Kitos	7 [5 RU, 1 ESP, 1 PL]
Dvikalbiai	24
Lietuvių–anglų	24
Kitos kombinacijos	0
Trikalbiai	2 [LT+EN+RU]

Taip pat rasti dvidešimt keturi dvikalbiai užrašai, kuriuose pastebima tik lietuvių–anglų rašyba (žr. 2 Lentelė). Statistiškai dažniausiai tai yra šiuolaikinio jaunimo vartojami

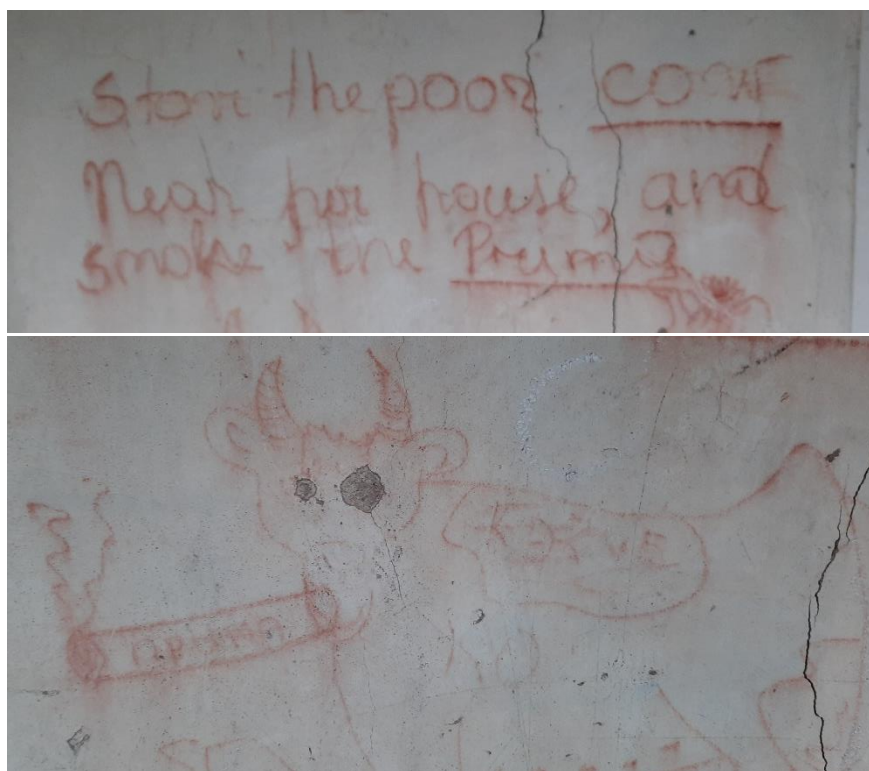
angliški žodžiai ar išsireiškimai (15). Penkiuose tokiuose užrašuose minimi socialinių tinklų „Snapchat“ bei „Facebook“ trumpiniai (*snap*, *sc*, *fb*) kartu su asmeninėmis paskyromis. Septyniuose dvikalbiuose užrašuose pastebimi daugiausiai kiti anglišų žodžių trumpiniai arba akronimai: *4ever* (*forever*), *BFF* – (*best friends forever*), *lol/lolol* (*laugh out loud*) ir kiti. Lietuviškų trumpinių pastebėta ženkliai mažiau – tik viename užrašė buvo pažymėta *Pnvz* (Panevėžys). Nesutrumpinti angliški žodžiai dvikalbiuose užrašuose naudojami ne taip dažnai; rasti trys tokie užrašai (*by Domsiakas*; *Dejmukas the best*; *būk slut*). Taip pat rasti devyni dvikalbiai lipdukai, kurių užrašai susiję su tam tikru muzikiniu festivaliu (iš kurių 6 lipdukai su užrašu *KLAIPEDA SOUND*), muzikiniu ansambliu (1 lipdukas *AUKŠTYN DŪDŲ ORKESTRAS UP BRASS BAND*) arba su sporto komandos sirgaliais (*RYTAS ULTRAS* ir *Ekranas Ultras*). Šiuose dvikalbiuose užrašuose lietuviškai dažniausiai minimi vardai, miestai ar komandų pavadinimai.

Dar Laisvės a. teritorijoje rasti du trikalbiai užrašai. Viename užrašė šalia lietuvių-anglų kombinacijos matyti ir labai panašų į rusų kalbos žodį *Marozy*, užrašytą lotyniškėmis raidėmis (žr. Pav. 10). Toks žodis negali būti priskiriamas lietuviškiems užrašams dėl nesamos ortografinės adaptacijos (galūnė labiau primena rusų kalbos daugiskaitinę galūnę), o anglų kalboje toks žodis nėra vartojamas. Taigi šitokį užrašą galima laikyti trikalbiu.

Pav. 10. Trikalbis grafitis Laisvės a. teritorijoje

Kitame trikalbiame užrašė kiek aiškiau pastebimas rusų kalbos žymėjimas (žr. Pav. 11 ir 12). Šiame pavyzdyje kirilica užrašytas žodis pastebimas tik iliustracijoje, esančioje po dvikalbiu lietuvišku-anglišku užrašu. Kadangi ši iliustracija papildo tekstinį grafitį, visas toks užrašas yra trikalbis.

Pav. 11 ir 12. Viršuje – tekstinis užrašas (lietuvių-anglų kombinacija); apačioje – iliustracija, kurioje matyti lietuvišką užrašą *KARVĖ* ir rusišką užrašą *ПРИМА*

3 Lentelė. Užrašai pagal žinutės tipą Laisvės a. teritorijoje

Žinutės tipas	Skaičius
Politiniai	24 [7 LT, 14 EN, 3 RU]
Seksualiniai	70 [40 LT, 29 EN, 1 PL]
Įžeidžiamieji	36 [33 LT, 3 EN]
Pareiškiamieji	79 [61 LT, 15 EN, 1 RU, 2 LT+EN+RU]
Ženklinaimieji	263 [116 LT, 120 EN, 24 LT+EN, 2 RU, 1 ESP]

3 lentelėje pateikti užrašai pagal žinutės tipą. Laisvės a. KK dažniausiai pasitaikantys grafičiai – ženklinaimieji (263), daugiausiai vienkalių ženklinaimųjų užrašų yra užrašyta angliškai (120) ir lietuviškai (116). Dvikalbių lietuvių-anglų ženklinaimųjų užrašų suskaičiuota ženkliai mažiau (jų – 24). Kitomis kalbomis ženklinaima itin retai (3): du iš jų – rusų kalba (*Прима* (Pav. 12), *ШЕЛ*; žr. Pav. 13) ir vienas – ispanų (*El Toro*; žr. Pav. 14). Pagal užrašų tipą, suskaičiuoti 239 ženklinaimieji grafičiai ir 18 ženklinaimųjų lipdukų. Pabrėžtina, jog lietuvių kalba daugiausiai ženklinaimi įvairiausi vardai arba

pravardės. Iš viso Laisvės a. apylinkėse suskaičiuoti 52 tokie vardiniai užrašai. Kiti paženklinamieji užrašai nurodo tam tikrą grupuotę arba vietovę (pvz., *CENTRINIAI*, *Samsonas*, *PUMPĖNAI* – 18 užrašų), lietuviškų muzikos atlikėjų grupių pavadinimus (*Fojė*, *SKAMP*, *SEL*, *Sindikatas* ir kt. – 7 užrašai) arba tiesiog atskirus žodžius ar žodžių junginį be jokio konteksto (*Kampas*, *Orasss*, *Alus* ir kt. – 39 užrašai).

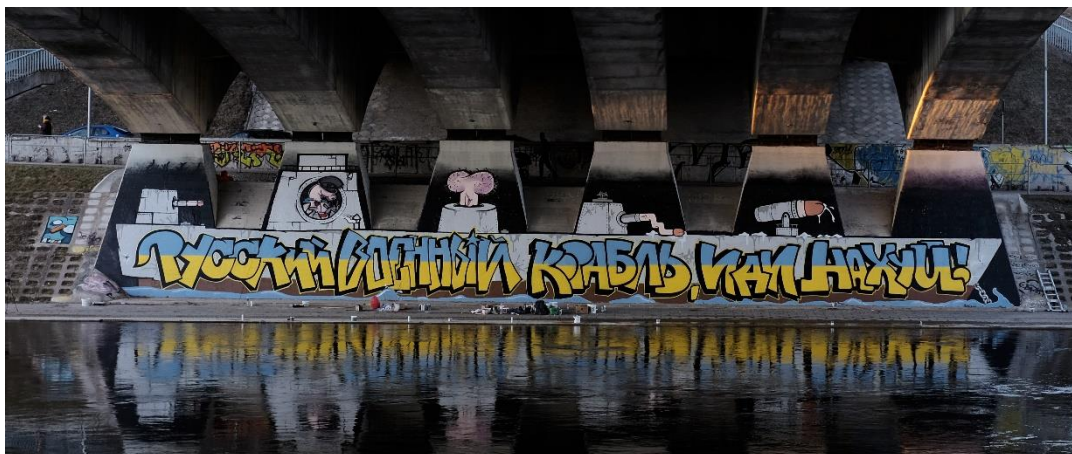
Pav. 13 ir 14. Ženklinamieji užrašai rusų ir ispanų kalbomis: *III* (ėjo) ir *El Toro* (jautis)

Anglų kalba dažniausiai pasirenkama žymėti atskirus žodžius ar frazes be konkretaus konteksto – iš viso rasta 68 tokių (angliškai *tag*) vadinamų užrašų (pvz., grafičiai *Splash*, *Ignore*, *Peace* – 57 užrašai ir lipdukai *eject*, *WE GO*, *LAZY LEGS* – 11 užrašų) bei tam tikrus gaujų ar grupuočių pavadinimus (*SLAUGHTER GANG*, *DREAM TEAM*, *crew*, *LS gang*, *Brick Brotherhood* ir kt. – 21 užrašas). Kiek rečiau pastebimi Laisvės a. teritorijoje angliški užrašai yra susiję su muzika arba su menu, stiliumi (*hip-hop*, *emo*, *gizmo*, *hardcore* ir kt. – 14 užrašų) bei ženklinamieji trumpiniai ar akronimai – suskaičiuota 10 tokių užrašų (*BFF*, *Hifi*, *LOL*, *SUS*, *UFO*, *WTF* ir kt.). Skirtingai negu lietuviškuose užrašuose, šioje teritorijoje anglų kalba rečiausiai ženklinami įvairūs vardai ar pravardės – suskaičiuoti 7 tokie užrašai (*Diky*, *Yoshky*, *LEON*, *MIKEY*, *Polsy*, *Splinky*).

Pav. 15. Laisvės a. grafičiai su politiniu šūkiu (Panevėžyje)

Konkrečią žinutę turintys užrašai šioje tiriamoje miesto teritorijoje daugiausiai yra pareiškiamojo (79) ir seksualinio (70) charakterio. Tokios žinutės dažniausiai pasirenkamos rašyti lietuviškai (61 – pareiškiamuosiuose užrašuose ir 41 – seksualiniuose užrašuose), antroji pagal dažnumą kalba – anglų (15 – pareiškiamuosiuose ir 29 seksualiniuose). Kitos kalbos užfiksuotos tik epizodiškai – keturiuose užrašuose: lenkų kalba pasirodė tik viename seksualiniame užraše (užrašo tekstas – keiksmazodis *KURWA*, dažnai implikuojantis sekso paslaugas teikiančią moterį), o rusų kalba pažymėta trijuose pavyzdžiuose: vienas lipdukas su tekstu *я Егор, а ты нет* („aš Jegoras, o tu ne“) ir du grafičiai su necenzūriniu politiniu šūkiu *Русский [военный] корабль, иди нахуй* („Rusų [karinis] laive, eik *nachui* (velniop)“; žr. Pav. 15). Panevėžyje šie, rusišką keiksmazodį šūkyje turintys grafičiai, tęsia grafičių akciją, pradėtą Vilniuje (vienas pirmųjų pasirodė po Geležinio Vilko gatvės tiltu; žr. Pav. 16). Šita frazė¹³ išreiškia pilietinę poziciją prieš karinę Rusijos agresiją, pradėtą 2022 m. vasario 24 d. prieš suverenią Ukrainos valstybę, todėl šio darbo autorius priskiria tokį necenzūrinį šūkį ir prie pareiškiamųjų užrašų.

Pav. 16. Geležinio Vilko gatvės („pedagoginio žiedo“) patiltės grafitis su politiniu šūkiu (Vilniuje)

Kaip minėta 2 skyriuje, pareiškiamiesiems užrašams priskiriami tokie tekstai kaip įvairūs šūkių (sportiniai, politiniai, religiniai ir pan.), taip pat grasinimai bei ilgesni tekstai, panašūs į agitacijas, citatas, skelbimus arba pareiškimus. Taigi, tokių užrašų tekstas dažniausiai primena tam tikrą sakinį, per kurį vyksta savotiška komunikacija tarp užrašo autoriaus ir užrašo skaitytojo. Pareiškiamojo užrašo tekstas gali informuoti, agituoti, rečiau – grąsinti, bauginti, itin retai – įžeisti skaitytoją. Čia galima nubrėžti tam tikrą paralelę tarp pareiškiamųjų ir įžeidžiamųjų užrašų, todėl šio darbo autorius įžeidžiamiesiems užrašams

¹³ Pabrėžtina, jog už šito šūkių naudojimą politinės pozicijos išsakymo kontekste Lietuvos policija neketina taikyti atsakomybės. Plačiau: <https://m.klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/rusijos-karini-laive-eik-ni-ar-uz-sios-frazes-vartojima-policija-gali-patraukti-atsakomyben-1066377>

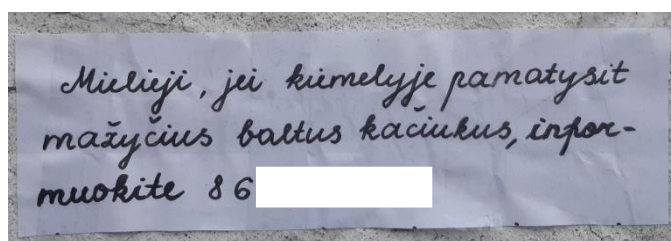
priskiria visus tyrime rastus užrašus, kuriuose yra tiesiogiai įžeidžiamas ar iškeikiamas kuris nors asmuo.

Laisvės a. teritorijoje nufotografuotuose pareiškiamuosiuose užrašuose lietuvių kalba pasirodė įvairiausių užrašų tipuose – grafičiuose (iš viso suskaičiuoti 34 tokie užrašai), nedaug mažiau – lipdukuose (15) ir skelbimuose (12). Pabrėžtina, jog šiam žinutės tipui priskirti visi lietuviški skelbimai. Skelbimų tekstai yra įprastai ilgi, todėl, kad juos būtų įmanoma lengvai interpretuoti, nuspręsta skelbimų tekstus sugrupuoti pagal turinį (koks yra skelbimo tikslas): informaciniai (iš viso tokių – 4), komerciniai (5) ir agitaciniai (3).

Informaciniams skelbimams (ar užrašams) priskiriami tokie tekstai, kurie informuoja skaitytoją įvairiomis temomis. Vienos parduotuvės vitrinoje pasirodęs skelbimas (žr. Pav. 17) informuoja skaitytoją, jog čia galima patalpinti savo skelbimą už tam tikrą kainą.

Pav. 17. Skelbimas parduotuvės vitrinoje

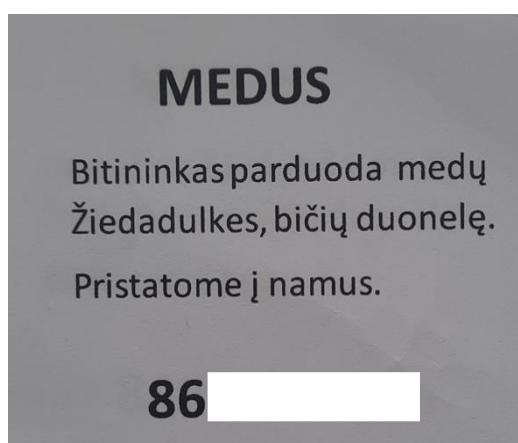
Pav. 18 ir 19 (kairėje ir dešinėje viršuje). Dingusių arba rastų gyvūnų skelbimai; Pav. 20. (dešinėje apačioje). Informacinis skelbimas prie Panevėžio autobusų stoties

Kiek kitaip atrodo skelbimai, kuriuose skaitytojai yra informuojami apie dingusius arba rastus gyvūnus (žr. Pav. 18 ir 19). Rasti du tokie skelbimai, juose yra nurodomas ir telefono numeris, kad asmuo, kuriam šita informacija yra aktuali, galėtų susisiekti su skelbimo autoriumi. Dar vienas informacinis skelbimas buvo užfiksuotas prie Panevėžio autobusų stoties (žr. Pav. 20). Skirtingai nuo anksčiau parodytų pavyzdžių, šiame užrašė vienas žodis *NEVEIKIA* informuoja skaitytoją, jog autobusų stoties informacijos būdelė (tuo metu, kai buvo fotografuojamas šis užrašas) sugedo.

Komerciniams skelbimams priskiriami užrašai, kuriuose užsimenama apie tam tikrą produktą ir jo pirkimo arba pardavimo procedūrą(-as). Taip pat komerciniams skelbimams priskiriami užrašai, kuriuose nurodoma piniginė suma, kurią klientas turės sumokėti už paslaugų suteikimą. Dėl šitos priežasties, šio darbo autorius prie komercinių užrašų priskiria ir informacinio skelbimo sakinį (iš Pav. 17), kuriame yra kalbama apie tam tikrą mokestį, kad būtų galima patalpinti savo skelbimą savaitei. Toje pačioje parduotuvės vitrinoje nufotografuoti dar du komerciniai skelbimai (žr. Pav. 21 ir 22). Kairėje esančiame skelbime vartojamas žodis *PARDUODU*, o dešinėje – netiesiogiai nurodomas pardavimo aktas parašant tik parduodamą produktą. Laisvės a. teritorijoje nufotografuoti dar du vienodi komerciniai skelbimai–skrajutės (žr. Pav. 23). Pateikiame pavyzdyje tekstas nedaug skiriasi nuo 19 paveikslėlyje esančio užrašo, tik nurodoma papildoma informacija apie paslaugos tiekėją (šiuo atveju, bitininką, parduodantį medų) bei pristatymo būdą (į namus).

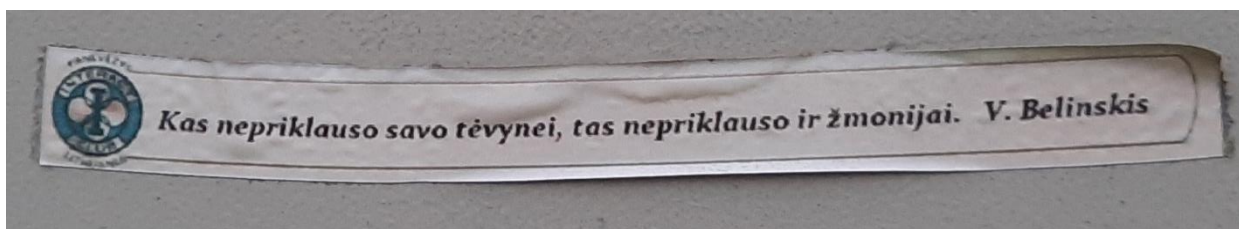
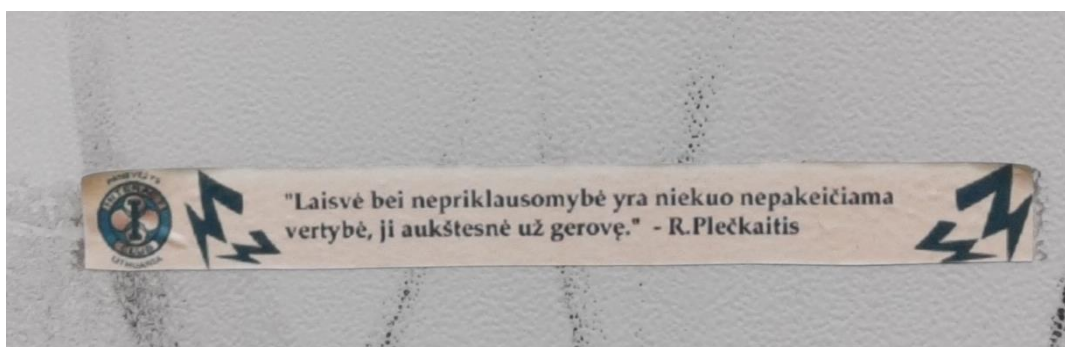

Pav. 21 ir 22. Komerciniai skelbimai parduotuvės vitrinoje

Pav. 23. Komercinis skelbimas

Agitacinių užrašų tikslas – tam tikrų religinių, politinių, sportinių ar kitų idėjų skleidimas, kuriuo siekiama pritraukti kieno nors dėmesį, ką nors įtikinti arba suburti bendraminčius vienam tikslui. Į agitacinių užrašų apibrėžtį įeina tokie tekstai kaip šūkiai, citatos ir panašiai. Vienoje Laisvės a. teritorijoje esančių gatvių nufotografuoti du panašūs užrašai su citatomis (žr. Pav. 24 ir 25). Šiuose priklijuotuose lapeliuose esančių citatų turinys bendrai sietinas su valstybingumo simboliais – pirmajame užrašė nurodytos sąvokos *laisvė* bei *nepriklausomybė*, o antrajame – *tėvynė* ir *žmonija*. Nurodyti užrašai pasirodė netrukus po 2021 m. rugpjūčio 10 d. prie Seimo surengto netaikaus mitingo, o užrašuose privedamų citatų retorika primena mitingo organizatoriaus – „Lietuvos Šeimų Sąjūdžio“ – keliamas vertybes¹⁴. Taigi, galima teigti, jog šie užrašai skleidžia konkrečią politinę žinutę, tačiau tam pasirenkama kitokia teksto rūšis – citata.

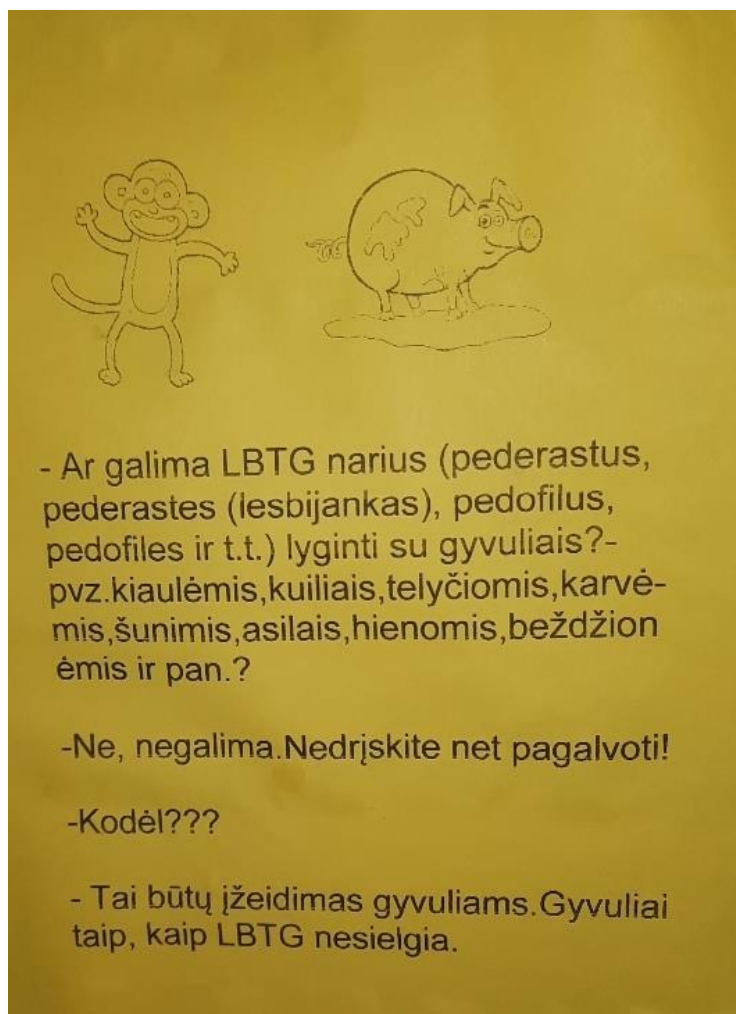

Pav. 24 ir 25. Respublikos g. užrašai su R. Plečkaičio ir V. Belinskio citatomis

Dar viename pavyzdyje agitacinis užrašas slypi anekdotą ar kažkokį rašytinį dialogą primenančiame tekste (žr. Pav. 26). Bendras šitos nuotraukos turinys analizuojamas tolesniuose skyriuose, tačiau eilutė „*Ne, negalima. Nedrįskite net pagalvoti!*“ aiškiai parodo užrašo autoriaus (arba autorių) siekį pritraukti skaitytojo(-ų) dėmesį (šaukiamajame sakinyje vartojama liepiamoji nuosaka) bei susipažinti su išdėstomomis idėjomis. Šis užrašas buvo pastebėtas po kito, 2021 m. rugsėjo 10 d. vykusio netaikaus mitingo prie Seimo, todėl užrašo tekstą galima sieti su LŠS politiniu judėjimu. Šio užrašo tekste minimi seksualinių mažumų (LGBT) nariai, kurie „anekdote“ parašyti klaidingai – *LBTG*, bei menkinantys LGBT narius

¹⁴ LŠS nuoroda: <https://seimusajudis.lt/>

žodžiai *pederastai* ir *pederastės*¹⁵. Užrašo autorius (ar autoriai) LGBT bendruomenei priskiria ir lytinį nukrypimą turinčius asmenis – pedofilus. Toks priskyrimas galimai atliktas klaidingai, bet tikslingai – įtikinti skaitytoją, jog seksualinių mažumų atstovai yra „lytiškai iškrypę“. Taip pat nurodomas ir lyginimas su gyvuliais, kas yra laikytina įžeidimu. Teksto žinutė leidžia suvokti, kad tokiu būdu seksualinių mažumų bendruomenė yra niekinama: lytinę orientaciją siekiama sutapatinti su lytiniu nukrypimu, o seksualinių mažumų narių elgesys yra blogesnis negu gyvulių.

Pav. 26. Politinis „plakatas–anekdotas“

Kaip minėta 2 skyriuje, lipdukai yra vizualiai atpažįstama užrašų rūšis – įprastai neužimantys daug vietos skirtukai, kuriuose yra mažai tekstinės informacijos (trumpi sakiniai, šūkių, frazės, žodžiai) ir daugiau vaizdinės medžiagos – paveikslėliai, piktogramos, ženklai. Laisvės a. teritorijoje surinktus lipdukus galima suskirstyti į dvi didesnes grupes – informacinius (iš viso tokių – 5) bei agitacinius lipdukus (10).

¹⁵ Plačiau: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1387252/vlkk-pateike-nauja-zodzio-pederastas-reiksmes-isaiskinima-sis-zodis-menkina-ir-yra-nevartotinas>

Nufotografuoti informaciniai lipdukai Laisvės a. teritorijoje nedaug kuo skiriasi nuo skelbimų – keturi užfiksuoti lipdukai reklamuoja kalėdinius renginius – nurodomas renginio pavadinimas, renginio vieta, kam skirtas renginys bei skaitmeninis QR-kodas (žr. Pav. 27–30). Dar vienas informacinis lipdukas reklamuoja *Facebook* platformos lietuvišką Vilniuje rastų ir pamestų daiktų grupę (Pav. 31).

Pav. 27–30 (viršuje ir kairėje apačioje) – kalėdinių renginių lipdukai; Pav. 31 (dešinėje apačioje) – radinių grupės lipdukas

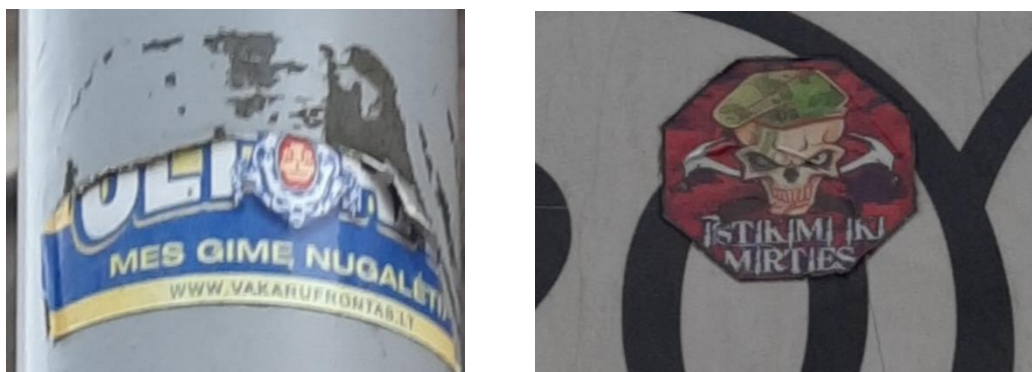
Centrinėje Panevėžio miesto teritorijoje užfiksuota daugiau agitacinio pobūdžio lipdukų, kurių tekstai yra tam tikri sportiniai ir politiniai šūkiai. Sportiniams šūkiams priskiriami įvairių krepšinio, futbolo ir kitų sporto šakų komandų sirgalių skanduotės bei palaikymo šūkiai. Pažymėtina, jog Laisvės a. teritorijoje rasti penki tokie lipdukai, kuriuose žymimas vietinis futbolo klubas „Ekranas“ (žr. Pav. 32–35). Lipdukų užrašai varijuoja – vieni ragina palaikyti „Ekraną“ (*Panevėžietei, palaikyk Ekraną aktyviai*), kituose išskilmingai pranešama apie „Ekranos“ sugrįžimą (*Mes sugrįžom!* ir *FUTBOLO LEGENDA SUGRĮŽO!*), o viename nurodomas vietinių sirgalių šūkis *PIROTECHNIKA NĖRA NUSIKALTIMAS*.

Nufotografuotas dar vienas lipdukas su sportiniu šūkiu, priklausantis Klaipėdos futbolo klubo „Atlantas“ sirgaliams (žr. Pav. 36). Šis lipdukas yra pusiau nuplėštas, tačiau čia aiškiai matomas Klaipėdos miesto herbas bei įskaitoma nurodyta uostamiesčio sirgalių

bendruomenė „Vakarų frontas“. Lipduko užrašė taip pat įskaitomas šūkis *MES GIMĘ NUGALĖTI*. Kitame nufotografuotame lipduke (žr. Pav. 37) sudėtinga identifikuoti kurią nors sporto komandos sirgalių bendruomenę – nėra nurodyti nei sporto klubo pavadinimas, nei miestas, kuriam atstovauja sportininkai. Tačiau užrašė matomą šūkį *IŠTIKIMI IKI MIRTIES* galima priskirti prie sportinių skanduočių, nes ši frazė yra gana plačiai paplitusi tarp sporto komandos sirgalių, kurie išreiškia didelį palaikymą savo mėgstamai komandai.

Pav. 32–35 – Panevėžio FK „Ekranas“ sirgalių lipdukai su skanduočiais

Pav. 36. Pusiau nuplėštas Klaipėdos FK „Atlantas“ sirgalių lipdukas su šūkiu;
Pav. 37. Nežinomos sporto komandos sirgalių lipdukas su šūkiu „IŠTIKIMI IKI MIRTIES“

Laisvės aikštės teritorijoje rasti dar trys lipdukai, kurių turinys sietinas su politika. Užrašas *PABĖGĖLIAI LAUKIAMI*, užfiksuotas dviejuose lipdukuose (žr. Pav. 38 ir 39), siejamas su pasaulyje tebevykstančia humanitarine migrantų krize. Tokius lipdukus klijuojantys žmonės pasiryžę priimti pabėgėlius ir apgyvendinti savo namuose. Tokie lipdukai yra priskiriami prie politinių užrašų, kadangi tekstinis turinys nurodo aiškią pilietinę poziciją politinės problemos atžvilgiu.

Kitame nufotografuotame lipduke (žr. Pav. 40) įskaitoma frazė *LAISVA LIETUVA*. Tikrasis šio lipduko užrašo kontekstas nėra aiškus; tiesa, toks šūkis yra priskirtinas prie politinių užrašų, nes yra pabrėžiamas valstybės suverenitetas.

Pav. 38 ir 39. Pabėgėlių palaikymo akcijos lipdukai

Pav. 40. Lipdukas „LAISVA LIETUVA“

Dažniausiai pareiškiamojo pobūdžio žodžiai, sakiniai ar frazės yra užrašomi grafičiuose. Teksto ilgiu grafičiai panašūs į lipdukus (trumpi, padriki žodžiai ar frazės), rečiau – į skelbimus (ilgesni sakiniai, įspėjimai, pranešimai ir t.t.), tačiau pačiame tekstiniame užrašė slypi kiek kitokio pobūdžio žinutės negu lipdukuose ar skelbimuose. Nufotografuotus Laisvės a. pareiškiamuosius grafičius šio tyrimo autorius suskirsto į: a) šūkius ir agitacijas (iš viso suskaičiuoti 6 tokie grafičiai); b) skelbimus (2); c) kreipinius (10); d) įspėjimus ir grasinimus (7); e) įvairias frazes, sakinius, eiles be konkretaus konteksto

(10). Skirtingai negu lipdukuose ar skelbimuose, grafičiuose rasti politiniai ir/ar seksualiniai šūkiai nėra priskiriami prie pareiškiamųjų užrašų. Šio darbo autorius iš pradžių aptaria grafičių tekstus, kurių turinys primena lipdukuose ar skelbimuose užfiksuotus užrašus.

Grafičiuose įskaitomi įvairūs šūkiai ir agitacijos atlieka identišką funkciją, kaip lipdukuose ir skelbimuose – skleisti įvairias idėjas, ieškoti bendraminčių, rečiau – informuoti užrašo skaitytoją. Pavyzdžiui, vienoje sienoje nufotografuoti trys tokie užrašai, primenantys aktyvistų šūkius: *GELBĖKIM GORILAS* (2) ir *PASAKYK NE ABORTUI* (Pav. 41).

Pav. 41. Grafičiai, primenantys aktyvistų šūkius

Pav. 42. Išraižytas šūkis

Pav. 43. Grafitis

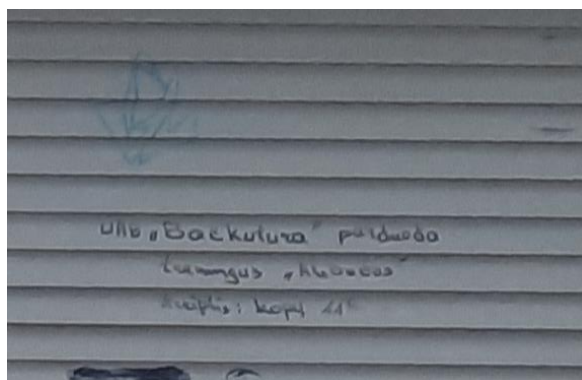
Kita šūkių paskirtis – kalbėti kažkokios grupuotės, komandos vardu, kas primena sporto komandų sirgalių skanduotes lipdukuose. Kitaip tariant, tokie šūkiai yra tiesiogiai ir netiesiogiai žymimi įvardžiu „mes“. Dviejuose tokio pobūdžio grafičiuose įvardžio „mes“ vartojimas yra tiesioginis: vienoje sienoje išraižyta *MES JĖGA* (Pav. 42), o kitoje sienoje galima įskaityti žalią užrašą *MŪSŲ SIENA!* (Pav. 43). Dar viename grafityje šis įvardis vartojamas netiesiogiai – 44 paveikslėlyje užfiksuotame užrašė veiksmažodis *MYLIM* implikuoja įvardį „mes“. Kitas žodis po šio veiksmažodžio nėra aiškiai įskaitomas

nuotraukoje, nes antrajame žodyje *RŪKYTI* raidę „K“ dengia raidė, panaši į „G“. Tačiau visas užrašas *MYLIM RŪKYTI* implikuoja tam tikrą bendrą kolektyvinį pomėgį.

Pav. 44. Užrašas „MYLIM RŪKYTI“

Kita pagal turinį bendra užrašų grupė, rasta ir keliuose grafičiuose – skelbimai. Vieno iš užfiksuotų grafičių tekstas primena komercinį skelbimą – nurodomi pardavėjo rekvizitai (įmonės pavadinimas ir adresas) bei parduodama prekė (Pav. 45). Pabrėžtina, jog tokio pobūdžio grafičiai neretai būna išgalvoti – tuo jie skiriasi nuo įprastų skelbimų, užrašomų ant lapelių ar skrajučių. Dar vieno nufotografuoto skelbimo tipo grafitis turi kiek kitokį tekstą, primenantį informacinį skelbimą: *LINKĖJIMAI DOMUI NORVAIŠUI* (Pav. 46). Tokio užrašo turinys yra neutralus – perduodami linkėjimai konkrečiam asmeniui, kas primena įvairius trumpus skelbimus televizijos ar radijo laidose.

Pav. 45. Grafitis–skelbimas „UAB „Backtura“ parduoda treningus „AUDIMAS“ kreiptis: Kopų 11c“

Pav. 46. Linkėjimus perduodantis grafitis

Grafičiai skiriasi atlikties (kaip yra užrašoma) ir teksto (kas yra užrašoma) forma nuo lipdukų ir skelbimų, todėl pareiškiamojo tipo grafičių turinys gali būti įvairiapusiškas. Šioje skiltyje bus analizuojami nauji grafičiai: kreipiniai, įspėjimai ir grasiniai bei konteksto neturintys užrašai. Kreipiniams priskiriami tokie tekstiniai grafičiai, kurie tiesiogiai kreipiasi į praeivį–skaitytoją. Dažniausiai vartojamas kreipimosi į žmogų įvardis – „tu“. Žodžiai, frazės ar sakiniai, kuriuose yra tokie kreipiniai, yra įvairūs: rasti 6 grafičiai, kuriuose į skaitytoją kreipiamasi neutraliai (*Parašyk kaip jautiesi*; Pav. 5), patariama skaitytojui pagalvoti (*PAGALVOK* ir *GALVOK*; Pav. 47 ir 48) arba jam yra skiriama motyvacija (*TIK BIJOK NETIKĖTI, NUSIŠYPSOK* (2 tokie užrašai – Pav. 5 ir 49).

Pav. 47–49. Grafičiai su neutraliais kreipiniais

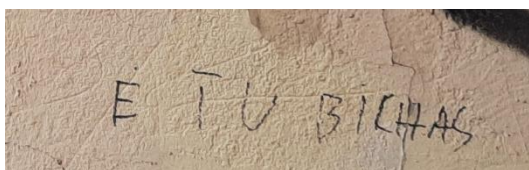
Taip pat nufotografuoti du grafičiai, kuriuose kreipiamasi į skaitytoją su klausimais *KĄ RENKIESI* ir *AR KVEPUOJI?* (Pav. 50 ir 51). Pabrėžtina, jog į antrąjį klausimą, užrašyta žaliai, buvo atsakyta juodai užrašytu *BANDAU*. Šis pavyzdys įrodo, jog grafičiai yra tam tikra individų bendravimo priemonė, o tokie užrašai pavirsta į skelbimų ar bendravimo sienas.

Pav. 50 ir 51. Grafičiai su klausimais

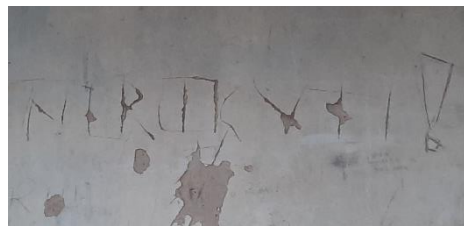
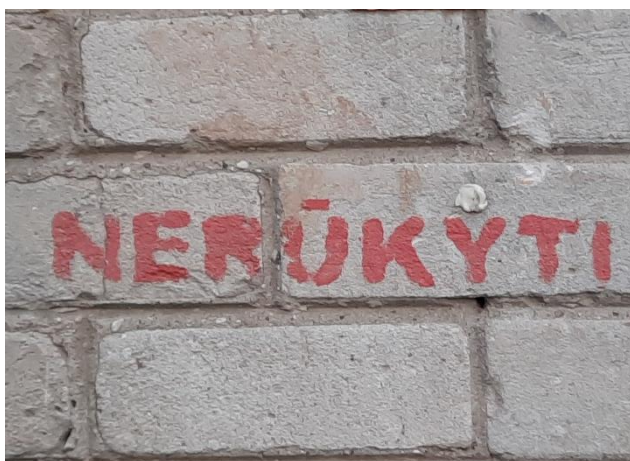
Laisvės a. rasti dar du grafičiai, kurių kreipimasis į praeivį yra būdingas jaunimo kalbai (žr. Priedą „Žargonizmų ir skolinių žodynėlis“). Pirmojo užrašo *Ė TU BICHAS* (Pav.

52) tikslas – tiesiog pritraukti skaitytojo dėmesį, lyg į jį būtų tiesiogiai kreipiamasi. Pabrėžtina, jog pats žodis „bičas“ užrašytas nelietuviškai, tačiau anglų (ar jokioje kitoje) kalboje toks žodis neegzistuoja. Antrajame užraše pastebimas dar vienas „bendravimo sienos“ pavyzdys. Šioje nuotraukoje (Pav. 53) tekstinis užrašas nėra aiškiai įskaitomas dėl beveik išblukusios baltos spalvos dažų ir dėl kito užrašo juoda spalva, kuris dengia dalį kreipinio. Šio tyrimo autoriui visgi pavyko iššifruoti du užrašus (vienas užrašas yra pusiau išblukęs, o kitas – užrašytas ryškesniu baltu rašalu). Pirmasis užrašas kreipiasi į skaitytoją jaunimo žargone vartojama fraze *NEBERAGANĖK*, kas išvertus į bendrinę kalbą reikštų „nekvailiok, nedaryk nesąmonių“ ar panašiai. Į šią frazę yra atsakoma paprastai – *OK*.

Pav. 52 ir 53. Grafičiai su žargonizmais

Laisvės a. teritorijoje taip pat rasti ir grafičiai, kurių turinys susijęs su įvairiais įspėjimais ir grasinimais. Iš viso suskaičiuoti penki įspėjamieji užrašai ir du grasinamieji. Įspėjamųjų užrašų turinys centrinėje miesto teritorijoje daugiausiai įspėja skaitytoją, kad toje vietoje yra nerūkoma (du užrašai *NERŪKYTI* ir *ČIA NERŪKOMA!*; Pav. 54–56) arba įspėja apie rūkymo žalą (*RŪKYT NESVEIKA*; Pav. 57). Dar viename įspėjamajame užraše rašoma *ČIA NEPIEŠTI!* (Pav. 58), nors pats šitas grafitis buvo nupieštas.

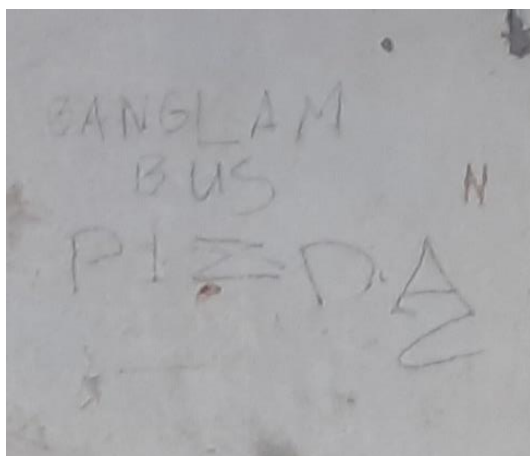

Pav. 54–57. Įspėjamieji grafičiai apie rūkymą

Pav. 58. Įspėjamasis grafitis

Grasinamieji grafičiai, skirtingai nei įspėjamieji, žinutėje nurodo tiesioginę grėsmę adresuotam asmeniui arba asmenims. Dviejuose nufotografuotuose, tačiau sunkiai įskaitomuose, užrašuose (Pav. 59 ir 60) pastebima nenorminė leksika. Pirmojo užrašo keiksmažodį (*BANGLAM BUS PIZDA*; Pav. 59) galima interpretuoti kaip „bus riesta“ arba „bus labai blogai“. Antrajame užrašė (*PISI NUO VAIZDO ARBA AŠ NUPISIU*; Pav. 60) įskaitoma daugiau keiksmažodžių, tačiau pats tekstas interpretuojamas taip: „*Pasitrauki iš akių* arba *aš smarkiai sumušiu iki sąmonės netekimo*“

Pav. 59 ir 60. Grasinamieji grafičiai

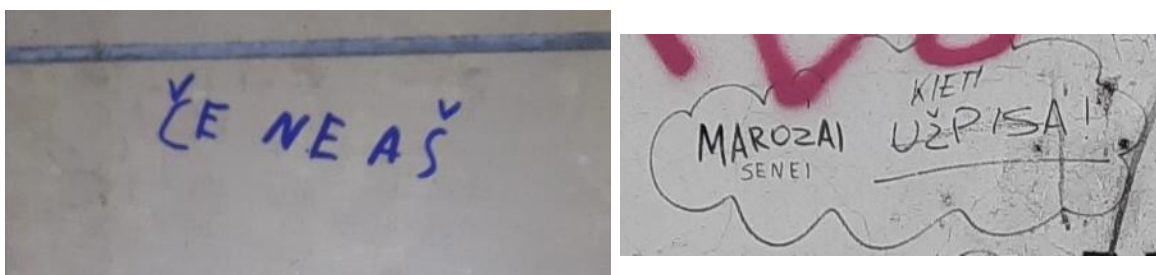
Grafičių užrašai, neturintys aiškaus konteksto, primena ženklinamuosius grafičius. Tačiau ženklinamieji grafičiai žymi tam tikrą vardą, grupuotę, muzikos grupę bei žodžius ar žodžių junginius be konteksto. Ženklinamųjų grafičių užrašą sudaro daugiausiai du žodžiai, o šioje skiltyje tiriamų grafičių – mažiausiai du žodžiai. Tokiais atvejais grafičiuose be konteksto dviem žodžiais tiesiog žymimi tam tikri objektai (ar paviršiai). Šie du žodžiai dažniausiai suteikia objektui ar paviršiui pavadinimą, pavyzdžiui: vienoje sienoje užfiksuotas užrašas *NUSIKALTYMŲ SIENA* (Pav. 61), implikuojantis, kad čia yra vykdomi nusikaltimai. Pabrėžtina, jog šiame užrašė pirmasis žodis užrašytas su panevėžiškių tarme

būdingu „i“ balsės pailginimu. Kitas rastas pavyzdys – durys nuo kažkokio sandėlio ar rūsio, kuriam suteiktas pavadinimas *BABOS SANDELIUKAS* (Pav. 63). Dar vienas pavadinimo užrašas užfiksuotas apleistame kiemelyje, o užrašas ant plytos *AŠARŲ PAKALNĖ* (Pav. 62) galimai suteikia pavadinimą pačiam kiemeliui.

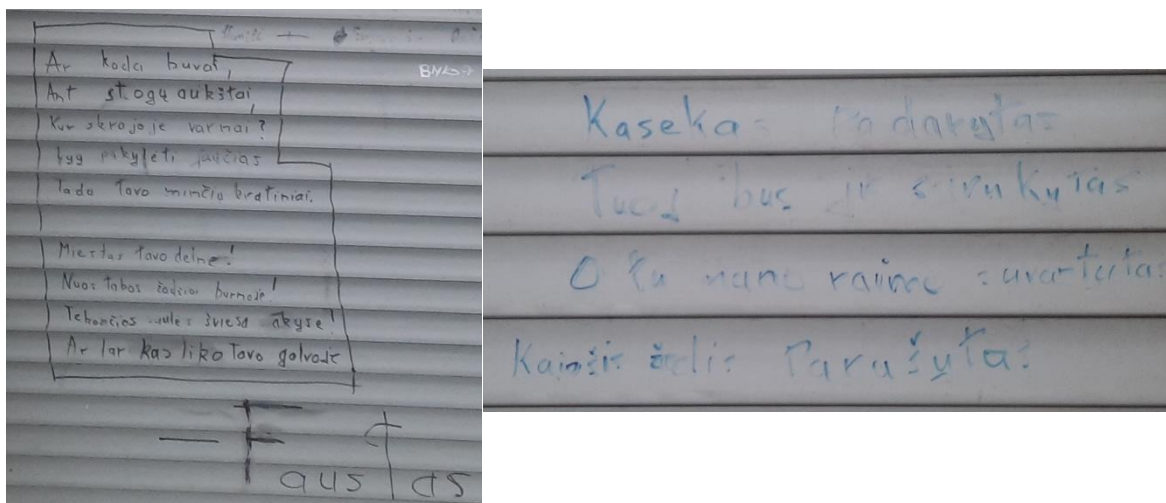
Pav. 61–63. Grafičiai

Trijų ir daugiau žodžių užrašai be konteksto panašūs į atsitiktines frazes ar sakinius, kurie suteikia itin mažai informacijos skaitytojui. Kaip, pavyzdžiui, 63 paveikslėlyje prastai įskaitomas užrašas apačioje *MANO BABA VALGO*. Laisvės a. teritorijoje nufotografuoti dar trys tokie grafičiai: pirmojo užrašo tekstas *ČE NE AŠ* (Pav. 64) primena ženklinį grafitį, tačiau čia suteikiama minimali informacija apie užrašo autorių. Antrojo grafičio užrašas ant sienos *TURBŪT MATAU GALI IR BŪTI KITAIP* (žr. Pav. 47) taip pat suteikia minimalią informaciją skaitytojui. Trečiasis grafitis užrašytas su nenormatyvine leksika (*KIETI MAROZAI SENEI UŽPISA!* [seniai įgrysta] (Pav. 65)). Šio grafičio tekstas primena pareiškiamojo užrašo šūkį, tačiau čia neatskleidžiama daugiau kontekstinės informacijos skaitytojui – ar šis užrašas yra subjektyvi individo nuomonė, ar tai yra kolektyvinė gaujos ar grupuotės nuomonė.

Pav. 64 ir 65. Grafičiai

Išskirtiniais atvejais ilgnesni tekstai grafičiuose gali būti tam tikra ištrauka iš kito eilėraščio arba dainos žodžių, taip pat pačių užrašų autorių sukurtos eilės. Tokių tekstų žodžiai nėra vienodai interpretuojami, todėl šio darbo autorius priskiria eilėraščių ar dainų žodžius prie užrašų, neturinčių konteksto. Nufotografuotuose pavyzdžiuose (Pav. 66 ir 67) matomi du pačių autorių kurti tekstai – pirmojo užrašo autorius yra įskaitomas (Faustas), antrojo autorius – nežinomas.

Pav. 66 ir 67. Grafičiai–eilėraščiai

Antroji pagal dažnumą neženklinamųjų užrašų grupė Laisvės a. kalbiniame kraštovaizdyje – seksualiniai užrašai. 2 skyriuje buvo minėta, jog seksualiniai grafičiai susiję su seksu: tai gali būti įvairūs lytinio akto (lytinių organų, lytinių procesų ar veiksmų), meilės, taip pat seksualinės orientacijos ar žmonių, suteikiančių sekso paslaugas, paminėjimai. Į seksualinių užrašų apibrėžtį įeina ir įvairūs širdelių, bučinių žymėjimai (<3, ;*/:*), rečiau – paveikslėliai (grafičiuose, lipdukuose ir skelbimuose) suteikiantys daugiau konteksto tekstiniam užrašui.

Pav. 68 – 73. Lietuviški seksualinio pobūdžio grafičiai

Suskaičiuota, jog daugiausiai lietuviškai užrašomų seksualinių grafičių tekstas siejamas su meilės (iš viso 12 užrašų) paminėjimu; pavyzdžiui, užrašai su širdutėmis ir bučiniiais (*EMA ♥ MYKOLAS, Aš myliu Paulių :*, MYLIU VAIDĄ* ir pan.) arba romantiško pobūdžio užrašai (*DOMAI sušildyk mane – Kristupas ♥, IR VĖL JAUSTI TAVE BŪTENT TAVO SAPNE* ir pan.). Nedaug mažiau seksualiniuose grafičiuose minimas lytinis aktas (iš viso 10: akronimas *KML*, reiškiantis „karšta meilė lovoje“, *tinki vinki, čiulpti/čbb* ir kt.) bei lytiniai organai (*bybys, pizda, rura*) arba procesai (*mėnesinės* arba sutrumpintai *menkės* bei liga *ŽIV*) – jų iš viso 8. Šiek tiek rečiau grafičiuose minimi seksualiniai subjektai (*tavo mama, kurva, žertva, pedofilas*) bei seksualinė orientacija (*LGBT[Q], pydarai, gėjus*) – po 5. Grafičiai su seksualiniais užrašais lietuvių kalba pristatomi 68 – 73 paveikslėliuose.

Kaip minėta, anglų kalba daugiausiai užrašomi seksualinio (29 užrašai) bei pareiškiamojo pobūdžio (15) neženklinamieji užrašai. Daugiau nei pusė anglišių seksualinių grafičių žymi seksualinę orientaciją (iš viso 17). Pažymėtina, jog šiuose užrašuose minimi tik LGBTQ+ nariai: *GAY, GAY RIGHTS, TRANSEXUAL, Trans/gay rights are human rights, LGBT, LGBTQ love is love, [GAY] PRIDE [WALL]*. Beveik triskart mažiau rasta seksualinio pobūdžio užrašų, kuriuose minimi lytiniai organai (6). Vyriškosios genitalijos minimos užrašuose *I LOVE PENIS, his cum germs, <...> has furry balls* (angl. *balls* – sėklidės), *PP for life* (angl. *pee-pee* – varpa), moteriškosios – *PUSSY* ir lipdukas su užrašu *SQUISHY*, kuriame implikuojamos krūtys (Pav. ~). Šioje teritorijoje mažiausiai minimas lytinis aktas (4 užrašai: *SEX, NEED SEX, FUCK MY <3* ir *GO FUCK YOURSELF*) bei meilė (2 užrašai: *I <3 U* ir *LUW*). Pavyzdžiai pateikiami 74 – 79 paveikslėliuose.

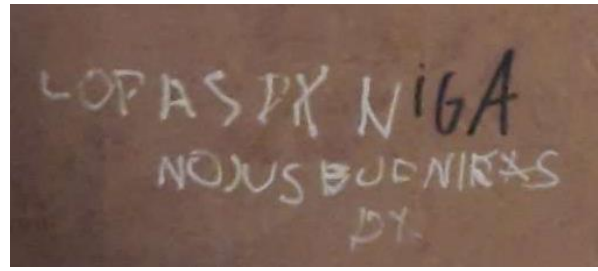
Pav. 74 – 79. Angliški seksualinio pobūdžio užrašai

Angliški pareiškiamieji grafičiai turi kiek kitokio pobūdžio žinutes. Suskaičiavus šiuos užrašus pagal bendrus žinučių bruožus, nustatyta, jog Laisvės aikštėje daugiausiai užrašomi mažai konteksto suteikiantys, pusiau ženklinamieji tekstai – iš viso 8. Tai yra daugiausiai atskiros frazės ar sakiniai (pvz., *I feel so good*, *WTF IS GOING ON*, *EXISTENCE IS PAIN*; Pav. 80 – 81). Rečiau užrašomi tekstai yra kreipiniai (pvz. *I'll be missing you* (Pav. 82), *Jesus love[s] you* – iš viso 3), šūkiei (2 – *STOP ASIAN HATE* ir *I am not a nugget. Go veg!* (Pav. 83)), skelbimai (*Proppan crew ready to help <...>* (Pav. 84)) bei įspėjimai (*PLEASE DO NOT SPRAY ON THIS WALL* (Pav. 85)).

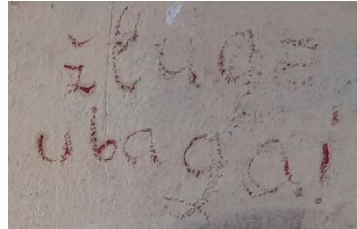
Pav. 80 – 85. Angliški pareiškiamieji užrašai

3 lentelės duomenimis, Laisvės aikštės teritorijoje rečiau fiksuojami įvairūs įžeidžiamoji (36) bei politinio pobūdžio (24) užrašai. Pastebėta, jog įžeidimai dažniausiai užrašomi lietuviškuose grafičiuose (iš viso – 33), taip pat pastebėti trys angliški įžeidimai (dvi frazės *GO FUCK YOURSELF* ir *FUCK YOU*, adresuojamos skaitytojui, bei rasistinis įžeidimas *NIG[G]A*; Pav. 86 ir 87).

Pav. 86 ir 87. Angliški užrašai su įžeidžiamaisiais žodžiais

Dažniausiai vartojamas lietuviškų užrašų įžeidimas – *dūchas*, (iš viso 11 tokių grafičių – formos *DX*, *duhas*, *duxė* ir pan.). Kiti įžeidimai užrašomi ženkliai rečiau: 3 žodžio *gaidys* užrašymai, po 2 – *ožys/ožiai*, *lopas/lopai*, *pedofilas* (referuojama kaip į įžeidimą, o ne į seksualinį sutrikimą), *ubagas/valkata*, *eik nx/užsikrušk*, po 1 – *kekšė*, *žertva*, *lochas*, *rižas*, *rura nuoga*, *pizda* (referuojama į žmogų, o ne į lytinį organą), *nacis* (politinis įžeidimas), *pydarai* (homoseksualus šmeižiantis žodis) bei *gyvuliai* (homoseksualų įžeidimas; žr. Pav. 24). Lietuviški užrašai su įžeidimais pristatomi 88 – 90 paveikslėliuose.

Pav. 88 – 90. Lietuviški užrašai su įžeidžiamaisiais žodžiais

Kiek kitokia kalbų pasirinkimo tendencija fiksuojama politiniuose grafičiuose. Šie užrašai daugiausiai pasirenkami užrašyti angliškai (14), perpus rečiau – lietuviškai (7). Taip pat nufotografuoti dvi politinės skanduočės rusų kalba (žr. Pav. 15). Nustatyta, kad angliškuose politiniuose grafičiuose dažniausiai minimos rasės (iš viso 10). Tarp šių užrašų – penki politiniai šūkiai *BLACK LIVES MATTER* (ar akronimas *BLM*), palaikantys juodaodžius, keturi šūkiai, referuojantys į baltaodžių viršenybę (*WHITE POWER*, *WHITE PRIDE* ir *SKINHEADS*, kurį galima susieti su tam tikromis politinėmis idėjomis; Pav. 91 ir 92) bei vienas šūkis, *STOP ASIAN HATE*, išreiškiantis nepasitenkinimą neapykantą, nukreiptą prieš Azijos šalių žmones. Ženkliai rečiau užrašomi LGBTQ+ mažumas palaikantys šūkiai (*Trans rights are human rights* ir *We support LGBTQ+*; Pav. 94) bei policiją smerkiantis šūkis *ACAB* (*all cops are bad*; Pav. 93).

Lietuviški politiniai užrašai jau buvo aptarti ankstesnėse skiltyse. Pažymėtina, jog šie užrašai daugiausiai randami lipdukuose (iš viso 5; žr. Pav. 24, 25 ir 38–40), o jų tekstą sudaro tam tikras vertybes pabrėžiančios citatos (Plečkaičio ir Belinskio) arba trumpi šūkiai (*LAISVA LIETUVA* ir *PABĖGĖLIAI LAUKIAMI*). Taip pat Laisvės aikštės kalbiniame kraštovaizdyje pastebėtas vienas politinis skelbimas–anekdotas (žr. Pav. 26), kuriame

žeminami seksualinių mažumų atstovai, bei vienas politinis užrašas *NACIS*, nufotografuotas ant vieno Panevėžio politikų iškabos (žr. Pav. 2).

Pav. 91 – 94. Angliški užrašai su politiniais šūkiais

Laisvės aikštėje užfiksuoti užrašai su necenzūriniu leksika pristatomi 4 lentelėje. Šioje teritorijoje iš viso suskaičiuoti 33 nenormatyvinės leksikos pavartojimo atvejai (7,31% visų užrašų). Daugiausia keiksmažodžių rasta lietuviškuose užrašuose (21), daugiau nei dvigubai mažiau – angliškuose (9), mažiausiai – rusiškuose (2) ir lenkiškuose (1).

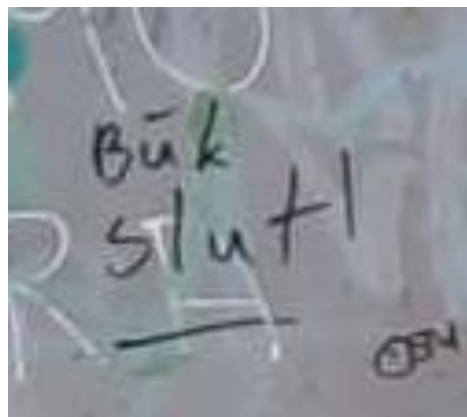
Anglų, rusų ir lenkų kalba užrašyti necenzūrinės leksikos žodžiai ar frazės pavyzdžiuose pateikiami atskirai. Angliškuose grafičiuose daugiausiai fiksuojamas keiksmažodis – *fuck* (išsireiškimuose *fuck you/yourself* arba trumpinyje *WTF* – iš viso suskaičiuoti 5 tokie užrašai). Po sykių nufotografuoti užrašai su kitais necenzūriniais angliškais žodžiais: juodaodžius šmeižiantis *nig[g]a*, *pussy*, *shit* bei *slut*. Socialiai nepriimtina rusų kalbos leksika nufotografuota politiniuose grafičiuose su tekstu *Русский корабль, иди нахуй* (žr. Pav, 15). Lenkų necenzūrinis žodis *kurwa*, neretai grafičiuose pastebimas užrašomas lietuviškomis raidėmis, Laisvės aikštėje rastas užrašytas originalo kalba.

Lietuviškuose užrašuose beveik vienodai vartojami lietuviški (11 atvejų) bei iš kitų kalbų skolinami (10) keiksmažodžiai. Pabrėžtina, jog su lytiniu aktu susijusi leksika pasitaiko daugiau negu pusėje rastų užrašų (10). Daugiausiai užrašomi lytiniai organai (iš viso 6 atvejai): vyriškas lytinis organas (*bybys* – 4) arba užpakalis (*rura* – 2), neženkliai mažiau – žodžiai su šaknimi *-pis-* arba *-kruš-*, turintys skirtingas reikšmes (4): *užpisa*

(įgrysta), *pisi nuo vaizdo* (dingsti), *nupisiu* (sumušiu) ir *užsikrušk* (lytiškai santykiuoti arba pravargti). Taip pat užfiksuotas vienas užrašas su žodžio *kekšė* vartojimu. Lietuviškuose grafičiuose su necenzūriniu leksika daugiausiai užrašomi rusų kalbos skoliniai (8): užsikuota po tris užrašus su žodžiais *pizda* (plg. *nuzda*) ir *nachui* (*наxyü*; užrašuose naudojamas trumpinys *NX*), po vieną – *pidarams* ir *žertva* (plg. *nudop* ir *жертва*). Taip pat pastebimi ir lenkų kalbos skoliniai – sulietuvintas keiksmažodis *kurwa* užfiksuotas dviejuose užrašuose, vienas iš jų – lietuviškomis raidėmis užrašyti lenkų–rusų keiksmažodžiai (*kurva žertva*). Pažymėtina, jog iš rusų kalbos žodis *жертва* verčiamas kaip „auka“, tačiau lietuvių kalbos žargono kontekste reikšmė įgauna itin neigiamą atspalvį – mergina ar moteris yra beveik prilyginama *kekšei*.

4 Lentelė. Nenorminės leksikos vartojimas Laisvės aikštės užrašuose

Užrašų leksika	Skaičius
Socialiai priimtina	418
Necenzūrinė	33 [21 LT, 9 EN, 2 RU, 1 PL]

Pav. 95 ir 96. Grafičiai su necenzūriniu leksika

2.1.2. SENVAGĖS TERITORIJOS KK

Antroji analizuojama Panevėžio kalbinio kraštovaizdžio teritorija – Senvagė (2 Planas). Senvagė yra miesto kultūros centras bei viena labiausiai lankytinų Panevėžio miesto vietų. Iki renovacijos pradžios (2020 m. pabaigoje) buvo skulptūrų skveras, o netoli Senvagės – kino centras „Garsas“, kuris įeina į Senvagės teritorijos ribas. Į šias ribas taip pat įeina ir toliau esantys Panevėžio Bendruomenių rūmai ir Kranto gatvės pastatai, nes renovuojamoje Senvagės dalyje tyrimui aktualių užrašų nebuvo užfiksuota.

5 Lentelė. Užrašų tipai Senvagės teritorijoje

Užrašai	Skaičius
Grafičiai	634
Lipdukai	6
Skelbimai	8

6 Lentelė. Kalbos pasirinkimas Senvagės užrašuose

Kalba	Skaičius
Vienakalbiai	600
Lietuvių	306
Anglų	272
Kitos	22 [7 RU, 4 FR, 3 DE, 2 LV, 2 IT, 2 JP, 1 CN, 1 PT]
Dvikalbiai	48
Lietuvių-anglų	40
Kitos kombinacijos	8 [3 LT+RU, 1 LT+IT, 1 EN+RU, 3 EN+AR]
Trikalbiai	0

5–8 lentelėse pristatomi duomenys, kokių kalbų ženklai (užrašų ir žinutės tipuose bei keiksmažodžiuose) yra randami Senvagėje. Pagal užrašų tipą Senvagės teritorijoje daugiausia užfiksuota grafičių (634), žymiai mažiau – skelbimų (8) ir lipdukų (6; žr. 5 Lentelė). Kalbinio pasirinkimo atžvilgiu šioje teritorijoje suskaičiuota 600 įskaitomų vienakalbių užrašų, iš kurių daugiausiai parašyta lietuvių kalba (iš viso 306), nedaug mažiau – anglų kalba (272). Užrašų kitomis kalbomis užfiksuota šiek tiek daugiau negu Laisvės a.

teritorijoje – iš viso suskaičiuoti 22 vienakalbiai užrašai aštuoniomis skirtingomis kalbomis: 7 atvejuose pavartota rusų kalba, 4 – prancūzų, 3 – vokiečių, po 2 – latvių, italų ir japonų, po 1 – kinų ir portugalų kalbomis (žr. 6 Lentelė).

Taip pat rasti keturiasdešimt aštuoni dvikalbiai užrašai, kuriuose galima pastebėti penkias dvikalbių užrašų kombinacijas. Dažniausiai randama lietuvių–anglų kalbų kombinacija – iš viso suskaičiuota 40 tokių užrašų. Kitų kalbų kombinacijos pastebimos kiek rečiau: lietuvių–rusų kalbų mišinys užfiksuotas trijuose užrašuose (*ZDRW MENTAI PRIVIET KENTAI* – pareiškiamojo pobūdžio užrašas, *VoVa gėjus* – pažymima seksualinė orientacija, *ČIULPK ŠLEPA* – implikuojamas oralinis lytinis aktas), anglų–arabų kombinacija taip pat užfiksuota triskart, tačiau vienodame tekste *HALAL WAS HERE*. Anglų–rusų kalbomis užrašytas vienas grafitis *GO CIGANSKI*, kuriame antras žodis primena rusų kalboje esantį žodį „цыганский“. Taip pat nufotografuotas vienas beveik išblukęs užrašas lietuvių–italų kalbomis, kuriame matosi itališkas žodis *felicita* (Pav. 97).

Pav. 97. Lietuvių–italų kalbų užrašas

7 lentelėje pristatomi užrašai pagal žinutės tipą. Senvagės teritorijoje dažniausiai pasitaikantys grafičiai – ženklinamieji (294), jie sudaro beveik pusę visų užfiksuotų užrašų. Pagal užrašų tipą, suskaičiuoti 289 ženklinamieji grafičiai skirtingomis kalbomis ir penki ženklinamieji lipdukai (3 lietuvių–anglų (*PIRMOJI ARMADA. EKRANAS ULTRAS* ir *F.C. W.W.G. VILNIUS*), po vieną – anglų (*DT CAMP FOREVER*) ir lietuvių (*Žaliai balti*)). Daugiausiai vienkalbių ženklinamųjų užrašų užrašoma angliškai (145) ir lietuviškai (121). Kitos kalbos Senvagėje taip pat užrašomos (iš viso suskaičiuotos 8 kalbos), tačiau ganėtinai retai (15). Rasti keturi ženklinamieji užrašai rusų kalba (*Maks, Koldun, SUKA* ir *rezpekt*), po du – prancūzų (*madame* ir *Monmartre*), vokiečių (*volkswagen* ir *das bot*), italų (*presto* ir akronimas *DAFIST*) ir latvių (*Janis* ir *RĪGA*), po vieną – japonų (*sangwoah*), kinų (*bei tung xiao*) bei portugalų (*DOCE*) kalbomis (Pav. 98 – 101).

Vienakalbiai lietuviški ženklinamieji užrašai daugiausiai žymi vardus ar pravardes (tokių – 67), beveik perpus mažiau – įvairius padrikus žodžius arba žodžių junginius (pvz.,

Aliejus, Aguona ir Pienė – iš viso 43), mažiausiai – gaujų pavadinimus (pvz., *Samsonas* – 8) bei muzikos grupės ar TV laidos (*ŽAS, SEL, Sim[p]sonai* – 3). Anglų kalba daugiausiai pasirenkama užrašyti atskirus žodžius ar žodžių junginius (pvz., *SKATE, COCKROACHES, BONK BONK* – 113 užrašų), žymiai rečiau pasirenkama rašyti populiarius pavadinimus (pvz., *FANTA, nike, adidas, BTS, NIRVANA* – 15). Mažiausiai užrašomi angliški akronimai (pvz., *BFB, SWAG, THC* – 8), vardai (pvz., *JOE, MOSES, Jesus of suburbia* – 5) bei gaujų pavadinimai (pvz., *Gang Gurya, PURRFECT GANG, Round Bois* – 4).

Pav. 98 – 101. Vienkalbiai užrašai kinų, vokiečių, rusų bei latvių kalbomis

Pav. 102 – 104. Vienkalbiai lietuviški ir angliški ženklinamieji užrašai

Dvikalbiai lietuvių–anglų ženklinamieji užrašai Senvagės kalbiniame kraštovaizdyje yra gana reti (suskaiciuota 14 tokių užrašų). Pažymėtina, jog visuose šiuose užrašuose užrašytas socialinis tinklas „Snapchat“ kartu su asmeninėmis paskyromis. Kiti dvikalbiai lietuvių–anglų grafičiai dar užfiksuoti pareiškiamojo (pvz., *DRINK H2O KIDS NOT ALCO (etanolis), THC TAŠKO, ČIA BUVO ALGIUKO GANG* – iš viso 15), seksualinio (pvz., *mėgaujasi bulvėm ir gangbang'u, EIVE NORI SEXO, Mylė <3 banny, Titas M-as*

small dick – 9) bei įžeidžiamojo (2 – *Čia buvo bad bitches* ir *PYDARAI KINDA HOT NGL*) pobūdžio užrašuose (Pav. 105 – 108).

Pav. 105 – 108. Užrašai lietuvių–anglų kalbomis

7 Lentelė. Užrašai pagal žinutės tipą Senvagės teritorijoje

Žinutės tipas	Skaičius
Politiniai	31 [13 LT, 18 EN]
Seksualiniai	145 [57 LT, 73 EN, 1 FR, 1 DE, 1 JP, 9 LT+EN, 2 LT+RU, 1 LT+IT]
Įžeidžiamieji	72 [58 LT, 11 EN, 1 RU, 2 LT+EN]
Pareiškiamieji	144 [72 LT, 53 EN, 2 RU, 1 FR, 15 LT+EN, 1 LT+RU]
Ženklinaimieji	298 [121 LT, 145 EN, 4 RU, 2 FR, 2 DE, 2 LV, 2 IT, 1 JP, 1 CN, 1 PT, 14 LT+EN, 3 EN+AR, 1 EN+RU]

Senvagės teritorijoje konkrečią žinutę daugiausiai pasirenkama užrašyti seksualinio (iš viso – 145) bei pareiškiamojo pobūdžio užrašuose (144). Pažymėtina, jog seksualiniai užrašai dažniau parašomi angliškai (73), o pareiškiamieji – lietuviškai (72). Seksualiniai bei pareiškiamieji užrašai ir kitomis kalbomis (6): iš viso suskaičiuoti du rusiški (pareiškiamieji užrašai *ЭСТОНИЯ ЗА Зенит* (lipdukas) ir *PRISTAWLIAT FILMI*), du prancūziški (seksualinis *Bonjour mon amour* (liet. „labas rytas, mano meile“) ir pareiškiamasis *to[u]t s'est passé comme prévu* (liet. „viskas vyko kaip planuota“)), vienas vokiškas (seksualinis

ICH LIEBE DICH IRINA (liet. „aš tave myliu, Irina“) ir vienas japoniškas (seksualinis *YAOI* (gėjų komiksų žanras)) užrašas (Pav. 109 – 114).

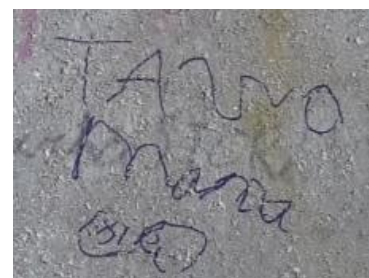
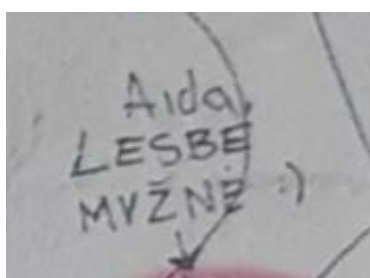
Pav. 109 – 114. Seksualiniai ir pareiškimieji užrašai kitomis kalbomis

Anglų kalba seksualiniuose grafičiuose daugiausiai užrašoma lytinė orientacija (pvz., *Bisexuals matter*, *Lesbians no food*, *LGBT[Q]*, *GAY PEOPLE ONLY*) bei lytinis aktas (pvz., *Free sex*, *RAPE MODE*, *suck my balls*, *fucks us creep*) – suskaičiuota po 18 užrašų. Dažniausiai vartojamas žodis, žymintis lytinę orientaciją – *gay* (10), žymintis lytinį aktą – *fuck* (9). Neženkliai mažiau užrašuose pažymima meilė arba parašomas tam tikra romantinė žinutė (pvz., *I will always love you*, *LOVE YOURSELF*, *Me and you always forever <3*) – 14 užrašų. Dar rečiau žymimos genitalijos (pvz., *boobs*, *dick and balls*, *BIG COCK* – iš viso 12) ir seksualiniai subjektai (pvz., *pedo type*, *a bro with a hoe*, *Dilf Milf* – 11). Pažymėtina, jog vyriškoji lytis dažniau minima užrašuose apie genitalijas (varpos, sėklidžių ir spermos paminėjimai – 8), o moteriškoji – kaip seksualinis subjektas (*mommy*, *Milf*, *hoe* – 7). Angliški seksualiniai užrašai pateikiami 115 – 119 paveikslėliuose.

Pav. 115 – 119. Angliški seksualiniai grafičiai

Lietuviškuose seksualiniuose grafičiuose (Pav. 120 – 125) daugiausiai minimi seksualiniai subjektai (pvz., <...> *PROSTITUTĖ, TAVO MAMA, KURVA, pedofilas*) suskaičiuota 19 užrašymo atvejų. Didžioji šių subjektų dauguma – moteriškosios lyties. Romantinio pobūdžio žinučių rasta šiek tiek mažiau – 13 (pvz., *Myliu, MEILĖ-SEILĖ, EME+KAROLIS = ♥*). Čia daugiausiai užrašomas žodis „myli[u]“ (8) arba vaizduojama širdelė (4). Beveik šesťadalį lietuviškų seksualinių grafičių Senvagės teritorijoje sudaro lytinių organų užrašymas (iš viso 10: pvz., *BYBYS, PIZDA, <...> KIAUŠUS, <...> RURA*), daugiau negu pusėje šių užrašų minimos vyriškos genitalijos (6). Priešingai nei angliškuose seksualiniuose užrašuose, lietuvių kalba rečiausiai fiksuojama lytinio akto (pvz., <...> *ČIULPIA, duoda pisti visiems, PALAIŽYK PŪTĘ – 8*) bei seksualinės orientacijos (pvz., *gėjai valdo, <...> LESBĖ MYŽNĖ, pydarams* (įžeidžiamasis žodis) *taip – 7*) žymėjime.

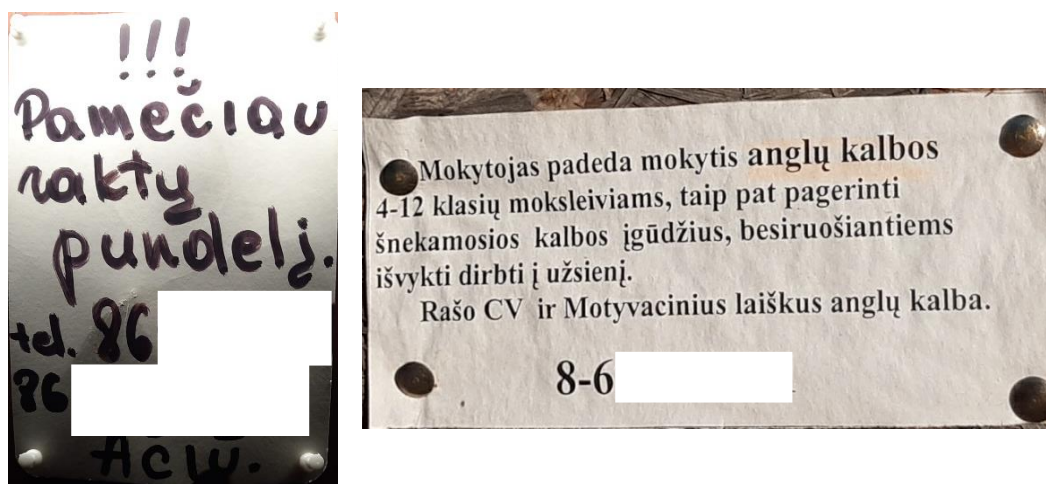
Pav. 120 – 125. Lietuviški seksualiniai užrašai

Kaip minėta, pareiškiamieji grafičiai dažniau pasirenkami rašyti lietuviškai (Pav. 131 – 135) – jie sudaro pusę Senvagės pareiškiamųjų grafičių (50,3%). Suskirsčius šiuos užrašus pagal perteikiamą žinutę, suskaičiuoti 26 grafičiai be aiškaus konteksto skaitytojui (pvz., *laukiu morkyčių, nuo taško iki taško ir išsitaško, Perku džemą sesei*), 20 grafičių su kreipiniais, 11 grafičių su tam tikrais šūkiiais ar agitacijomis, 8 užrašai su skelbimais bei 7 įspėjimai ar grasinimai. Pažymėtina, jog pareiškiamieji užrašai užfiksuoti visuose aštuoniuose skelbimuose (pagal užrašo tipą). Šeši skelbimai primena Laisvės aikštės teritorijoje nufotografuotus „Lietuvos Šeimų Sąjūdžio“ šūkius, kuriuose palaikomas šalies prezidentas bei kritikuojami homoseksualai, žurnalistai bei migrantai (Pav. 126 – 128). Kitu

du skelbimai yra informacinio (apie pamestus raktus) bei komercinio (siūlomos mokytojaus paslaugos) pobūdžio (Pav. 129 ir 130).

Pav. 126 – 128. Lietuviški skelbimai su politiniais šūkais

Pav. 129 ir 130. Informacinis ir komercinis skelbimai

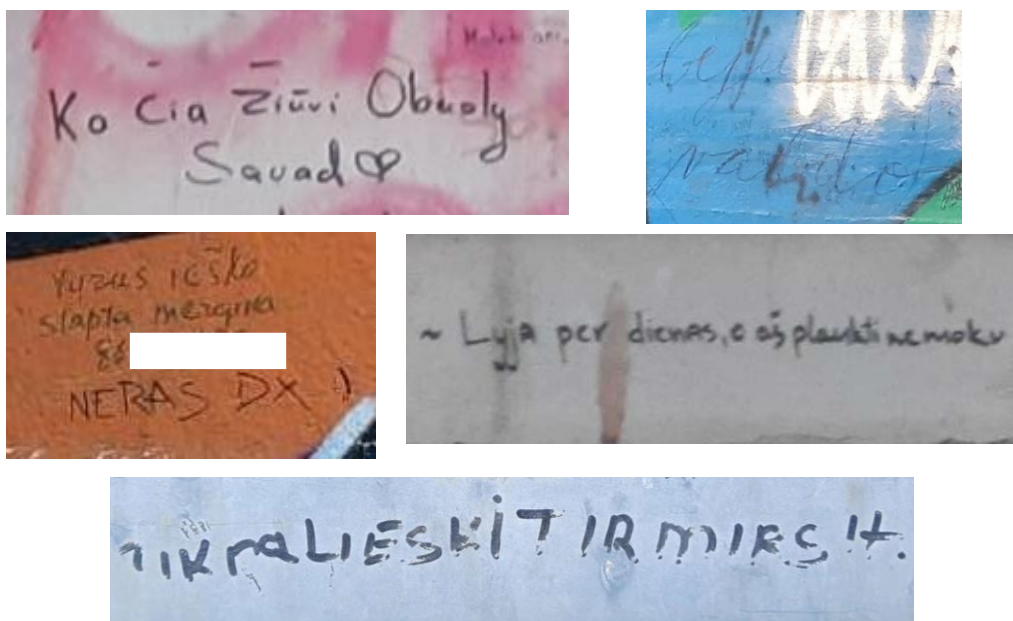
Kreipiniai grafičiuose daugiausiai referuoja į užrašo skaitytoją – tiesioginė ir netiesioginė įvardžio „tu“ forma užfiksuota 16 sykių. Pabrėžtina, jog pusė šių užrašų (8) į skaitytoją kreipiasi nemandagiai (pvz., *būtum graži, jeigu būtum graži, išmok rašyt*) arba grubiai (pvz., *MIRK BLT, Ko Čia Žiūri Obuoly, DUSK (= „tylėk“)*). Kiti aštuoni užrašai yra gana neutralūs (pvz., *ŽAISK, duok pagarint, Nesisuksi – negyventi, apsisuksi – apsimensi*). Skaitytojo dėmesį taip pat gali pritraukti ir klausimai – iš viso suskaičiuoti keturi tokie užrašai. Dviejuose grafičiuose klausimas tiesiogiai adresuojamas patį skaitytoją (*iš kur žinai?* ir *KĄ NORI*), kituose dviejuose – užrašyti retorinio tipo klausimai (*nuobodu?* ir *Kas 2020 kovoja dėl kaukių?*).

Grafičiuose užrašomi šūķiai daugiausiai parodo tam tikrą nuomonę – palaikymą arba nepasitenkinimą (4). Pavyzdžiui, palaikymas pastebimas užrašuose *Gėjai valdo* ir

BANGLAI JĖGA, o nepasitenkinimas – *BANGLAI GRAUŽIA* bei *DARBO BIRŽA UŽKNISA*. Taip pat pastebėtas vienas grafitis su politiniu užrašu *LIETUVA LIETUVIAMS*.

Tekstai su tam tikrais skelbimais egzistuoja ir grafičiuose. Senvagės teritorijoje rasti tokie grafičiai kiek skiriasi nuo agitacinių, informacinių ir komercinių skelbimų. Šiuose užrašuose daugiausiai ieškoma santykių (pvz., *ieškau bx* (vaikino), *vyras ieško slapt[os] mergin[os]*, *ieškau intymių santykių*). Taip pat rastas vienas grafitis, kuriame užrašytas asmens vardas, telefono numeris ir kreipiamasi į skaitytoją, kad šis paskambintų – *pasuk*.

Statistiškai rečiausiai Senvagėje užrašomi įvairūs įspėjimai (pvz., *NERŪKYTI, Ei Tu, NEŠIUKŠLINK, tik nemesk* ir *NESUK NESUK*) ar grasinimai, kuriuose implikuojamas kerštas, fizinis susidorojimas arba mirtis (pvz., *TIK PALIESKIT IR MIRSIT, jūs už tai atsiimsit* ir *šulėj gausit*).

Pav. 131 – 135. Lietuviški pareiškiamieji grafičiai

Suskaičiuota, jog daugiausiai užrašomi angliški pareiškiamieji grafičiai (Pav. 136 – 138) yra be konkretaus konteksto (pvz., *BUNGE GUM CONTAINS THC, I heard there was a special place, I LOVE SNOWBOARD*) – iš viso 23. Neženkliai mažiau rasta kreipinių (16) ir šūkių (14). Kreipiniai angliškuose grafičiuose pasireiškia dviem būdais: a) tiesiogiai vartojamas įvardis *you* arba *we*, kuriame įtraukiamas ir užrašo skaitytojas – 9 atvejai (pvz., *your broken hope was here, YOU WILL EAT MY SHORTS, LOVE YOURSELF, WE CAN BE GAY TODAY*) arba b) netiesioginis įvardžio *you* vartojimas užrašant veiksmažodžius, primenančius liepiamąją nuosaką – 7 (pvz., *STOP IT, fuck bitches get money, look in my eyes <...>*). Pabrėžtina, jog didžioji dalis angliškai užrašytų šūkių yra politinio pobūdžio (tokių – 8), todėl jie analizuojami kitoje skiltyje. Nepolitinio pobūdžio šūkiai referuoja į

seksualinių mažumų palaikymą (*Trans rights are human rights, Gay rights are human rights* ir *Bisexuals matter*) arba tai yra specifinio konteksto šūkiai (*we rule, X-is the best* ir *Punk's not dead*) – jų suskaičiuota po tris.

Pav. 136 – 138. Angliški pareiškiamieji grafičiai

7 lentelės duomenimis, Senvagės teritorijoje rečiau fiksuojami įvairūs įžeidžiamojo (72) bei politinio pobūdžio (31) užrašai. Pastebėta, jog įžeidimai daugiausiai užrašomi lietuviškai (iš viso – 58). Daugiausiai užrašomas įžeidžiamasis žodis – *dūchas* (21 užrašas), antras dažniausias – *gaidys* (8). Kiti žodžiai užrašomi kiek rečiau: *pydaras, lochas, lopus, mentas, žertva, eik/pisk nachui* (po 3) bei *daunė, autistas, obuolys* (kreipinys į asmenį), *kaušas, ubagas, myžnė, kiaulės, gaidosas, xujova, FAKOF* ir *UŽSIMADAFKINK* – po 1. Angliški įžeidimai Senvagės KK ne tokie dažni – rasta vienuolika tokių užrašų. Daugiausiai tai yra įvairūs užrašai su keiksmazodžiu *fuck* (iš viso 6: *Fuck Niggers, FUCK YOU, Fuck at all them* <...> *FUCK YOU YOU FUCKIN' FUCK* ir *motherfucker*) bei rasistinis įžeidimas *NIGGER/NIG[G]A* (3). Dar rasti trys įžeidžiamieji žodžiai *dumb* (liet. „kvailas“), *dumbasses* (liet. „bukapročiai“) ir *DIRTY RASCAL* (liet. „nenaudėlis“). Taip pat Senvagėje rasti du įžeidimai dvikalbiuose lietuvių–anglų užrašuose (*Duxés was here* ir *PYDARAI KINDA HOT NGL*) ir vienas rusiškas užrašas *FORSY DUXI*, užrašytas lotyniškėmis raidėmis. Pavyzdžiai pateikiami 139 – 142 paveikslėliuose.

Pav. 139 – 142. Grafičiai su įžeidžiamaisiais žodžiais

Kitoks kalbų pasirinkimas pastebimas politiniuose grafičiuose. Šioje teritorijoje angliški grafičiai su politine tematika (18) šiek tiek dažnesni nei lietuviški (13). Angliškuose politiniuose grafičiuose daugiausiai minima juodaodžių rasė (iš viso 8 užrašai). Iš jų – penki politiniai šūkiai *BLACK LIVES MATTER* (ar akronimas *BLM*), palaikantys juodaodžius bei trys juodaodžius įžeidžiantys užrašai su žodžiu *NIGGER* arba *NIG[G]A*. Ženkliai rečiau užrašomi LGBTQ+ mažumų teises palaikantys šūkiai (*Trans rights are human rights* ir *Gay rights are human rights*), politinė ideologija (*Anti-Fa*) bei policiją smerkiantys šūkiai (*ACAB*) – po 2 užrašus. Po vieną kartą užfiksuoti tokie grafičiai: *HITLER* (politinis veikėjas), *PUSSY RIOT* (politinis judėjimas), *make everything great again* (primenantis 45-ojo JAV prezidento kampaniją *Make America Great Again*) ir *NO BORDERS NO NATIONS STOP THE DEPORTATIONS* (šūkis). Pavyzdžiai pateikiami 143 – 146 paveikslėliuose.

Pav. 143 – 146. Angliški politiniai grafičiai

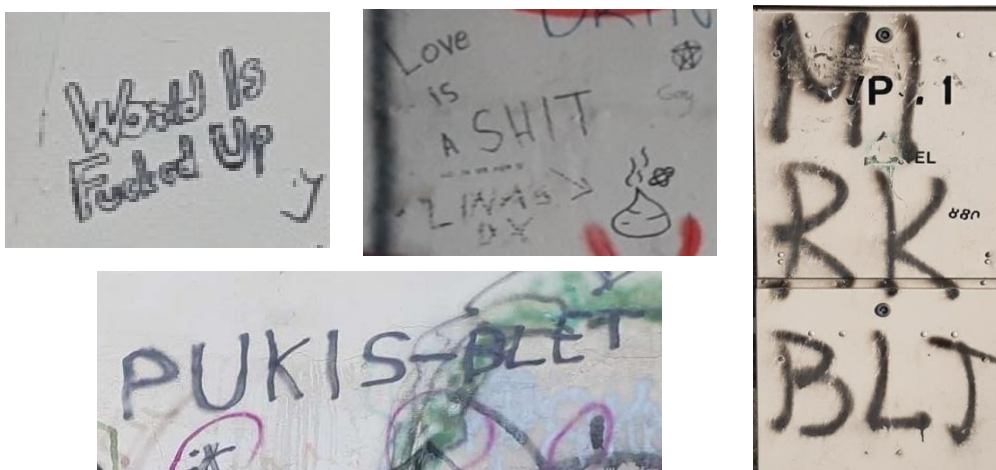

Pav. 147 – 149. Lietuviški politiniai grafičiai

Dalis lietuviškų politinių užrašų jau buvo aptarta ankstesnėse skiltyse. Pažymėtina, kad lietuviški politiniai užrašai nufotografuoti grafičiuose (7) ir skelbimuose (6). Grafičiuose (Pav. 147 – 149) daugiausiai kritikuojama policija (4), vadinama *mentais*, *lopais* arba

žudikais, kitos temos (*LIETUVA LIETUVIAMS, šauktiniai su MEDINĖM GRANATOM ir NACIAI EIKIT NACHUI*) grafičiuose užfiksuotos tik po kartą. Politiniuose skelbimuose keliamos problemos, siejamos su seksualinėmis mažumomis ar migrantais. (žr. Pav. 126 – 128).

Senvagės teritorijoje užfiksuoti užrašai su necenzūrine leksika pristatomi 8 lentelėje. Iš viso suskaičiuoti 76 nenorminės leksikos vartojimo atvejai (11,73% visų užrašų). Lietuviškuose užrašuose fiksuojama šiek tiek daugiau keiksmažodžių užrašymų nei angliškuose (41 prieš 35). Keiksmažodžiai kitų kalbų užrašuose nebuvo rasti.

Pav. 150 – 153. Grafičiai su necenzūrine leksika

Daugiau nei pusėje angliškų užrašų pastebimos skirtingos keiksmažodžio *fuck* formos: *fuck*, *fuckng*, *fucked up* (liet. „suknista, sudirbta“), *motherfucker* („močkrušys“), (iš viso 18 atvejų). Ženkliai rečiau fiksuojami kiti angliškų tabu žodžių užrašymai: vyriškas lytinis organas *dick* arba *cock* (4 užrašuose), po 3 – juodaodžius įžeidžiantis slengas *nigger/nig[gl]* bei bendrą šaknį turintys *shit/bullshit* (liet. „šūdas“, „nesąmonė“) ir *ass/dumbass* („užpakalis“, „bukagalvis“). Mažiausiai rasta *hoe* („prostitutė“ – 2 užrašai) ir moteriškųjų organų (po vieną – *pussy* ir *titty*) užrašų.

Senvagėje nufotografuotuose lietuviškuose užrašuose pastebima kiek kitokia tendencija – necenzūrinės leksikos skoliniai iš kitų kalbų (31) beveik triskart dažnesni nei lietuviški keiksmažodžiai (10), o daugiausia skolinių – iš rusų kalbos (24). Iš viso suskaičiuoti d keiksmažodžių skoliniai iš rusų kalbos: įvairios *nachui* (rus. *нахуй*) variacijos (iš viso 6 užrašai), homoseksualus įžeidžiantis *pydaras* (rus. *пудар*) – 4 sykius, *šliu[c]ha*, *žertva* ir *blet* (rus. *иллюха, жертва* ir *блядь*) – po 3, *pizda* (*pz*) ir *pochui* (*px*) (rus. *пизда* ir *нохуй*) – po 2 ir vienas užrašas su žodžiu *xujova*, kuris yra šiek tiek labiau sulietuvintas (pirmoji raidė „x“ analogiška lietuviškam dvigarsiui „ch“; plg. *хуёво/хуёвая*). Ženkliai rečiau užrašomi lenkų (*kurva* – 5 atvejai) ir anglų (šaknies *-fuck-* sulietuvinimas dviejuose užrašuose: *FAKOF* ir *UŽSIMADAFKINK*) keiksmažodžiai.

Užrašuose rasti lietuviški keiksmažodžiai daugiausiai žymi lytinius organus (iš viso 8): penkiskart paminėtas vyriškas lytinis organas (*bybys* ir variacijos), dukart – moteriškas (*dziundzė* ir *pūtė*). Po vieną sykį užrašyti tokie socialiai nepriimtini žodžiai, kaip *rura* (užpakalis), *kekšė* ir slenginis homoseksualų įžeidimas – *gaidosas*.

8 Lentelė. Nenorminės leksikos vartojimas Senvagės užrašuose

Užrašų leksika	Skaičius
Socialiai priimtina	572
Necenzūrinė	76 [41 LT, 35 EN]

Apibendrinant Panevėžio miesto centro zonos tyrimą, galima išskirti dviejų teritorijų panašumus bei skirtumus. Užrašų įvairovė pastebima tiek Laisvės aikštėje, tiek Senvagėje – abiejose erdvėse užfiksuoti grafičiai, lipdukai ir skelbimai. Suskaičiavus skirtingus užrašų tipus nustatyta, jog Laisvės aikštėje egzistuoja daugiau skirtingų užrašų tipų (404 grafičiai, 35 lipdukai ir 12 skelbimų) nei Senvagėje (634 grafičiai, 8 lipdukai ir 6 skelbimai). Kalbos pasirinkimas gausnesnis Senvagės teritorijoje – be daugiausiai randamų lietuvių ir anglų, dar užfiksuota trylika įvairių vienos (rusų, prancūzų, vokiečių, latvių, italų, japonų, kinų ir portugalų) ar dviejų (lietuvių-anglų, lietuvių-rusų, lietuvių-italų, anglų-rusų bei anglų-arabų) kalbų pavartojimo atvejų. Laisvės aikštėje užfiksuoti penki tokie atvejai: trys kitos kalbos (rusų, ispanų bei lenkų), viena dvikalbė (lietuvių-anglų) bei viena trikalbė (lietuvių-anglų-rusų) kombinacija. Tiek Laisvės aikštės, tiek Senvagės kalbiniame kraštovaizdyje daugiausiai randama ženklinamųjų užrašų anglų kalba, neženkliai mažiau – lietuviškų žymų. Angliškai daugiausiai užrašomi atskiri žodžiai arba žodžių junginiai, lietuviškai – įvairūs vardai arba pravardės. Tokia kalbų įvairovė egzistuoja galimai dėl to, jog abi centro zonos teritorijos yra gana gausiai lankomos tiek vietinių gyventojų, tiek Panevėžio svečių iš kitų Lietuvos miestų ar užsienio.

Neženklinamojo pobūdžio užrašų fiksuojama kiek mažiau, tačiau du dažniausiai užrašų tipai centro zonoje – seksualiniai bei pareiškiamieji tekstai. Pažymėtina, jog Laisvės aikštėje pareiškiamieji užrašai nedaug dažnesni už seksualinius (79 pareiškiamieji ir 70 seksualinių), o Senvagėje pastebimas beveik vienodas šių dviejų tipų skaičius (145 seksualiniai ir 144 pareiškiamieji). Kalbų pasirinkimas taip pat skiriasi šiose centro teritorijose: Laisvės aikštėje abu užrašų tipai daugiausiai užrašomi lietuviškai, Senvagėje – pareiškiamieji užrašai daugiau užrašomi lietuviškai, o seksualiniai užrašai – angliškai. Pastebėta, jog seksualiniai užrašai daugiau žymi tam tikras nešvankybes (lytiniai

aktai, genitalijos, seksualiniai subjektai) nei įvairius meilės arba lytinę orientaciją žyminčius užrašus. Lietuviškų pareiškiamųjų užrašų tendencija yra pritraukti skaitytoją (jį informuojant, į jį besikreipiant arba jam grasinant), angliški pareiškiamojo pobūdžio užrašai daugiausiai neturi jokio konkretaus konteksto ir atrodo lyg būtų kažkokios padrikos frazės ar sakiniai. Kiek rečiau negu pareiškiamieji ar seksualiniai užrašai, centro zonos KK užrašomi skirtingi grafičiai, skelbimai ar lipdukai su įžeidžiamaisiais žodžiais, o didžioji šių užrašų dalis užrašoma lietuviškai (Laisvės aikštėje suskaičiuoti 33 iš 36, o Senvagėje – 58 iš 72 užrašų). Rečiausias žinutės tipas Laisvės aikštės bei Senvagės teritorijose – politiniai grafičiai ir skelbimai. Pabrėžtina, jog įvairūs politiniai šūkiai dažniausiai parašomi anglų kalba (tokie kaip *ACAB*, *Black Lives Matter*, *Trans/gay rights are human rights* ir kt.). Spėjama, jog angliški politiniai šūkiai yra populiariesni, todėl skirtingų grafičių autoriai mėgina juos atkartoti išreikšdami savo palaikymą. Lietuviški politiniai šūkiai daugiausiai fiksuojami skelbimuose, kuriuose iškeliama migrantų, homoseksualų bei valstybės vienybės problemos. Laisvės aikštėje taip pat užfiksuoti du rusiški politiniai užrašai, kurie susiję su Rusijos pradėtu karu prieš Ukrainą.

Necenzūrinė leksika Panevėžio centro zonos KK yra ganėtinai reta: 7,31% visų užrašų Laisvės aikštėje, 11,73% – Senvagėje. Centrinėje miesto aikštėje keiksmažodžių lietuviškuose užrašuose suskaičiuota beveik dvigubai daugiau nei angliškuose, Senvagėje pastebimas nedidelis skirtumas tarp lietuviškų ir angliškų socialiai nepriimtinos leksikos vartojimo atvejų (41 lietuviškas ir 35 angliškų užrašų). Nemažai suskaičiuota ir įvairių skolinių iš rusų, anglų bei lenkų kalbų. Pabrėžtina, jog Laisvės aikštėje suskaičiuota beveik vienoda lietuviškų (11 – kaip originalo kalbos) ir skolinių (10) keiksmažodžių vartosena. Senvagės teritorijoje skolinių suskaičiuota ženkliai daugiau negu lietuviškų žodžių (29 skoliniai ir 10 lietuviškų žodžių). Didžioji skolinių dalis yra iš rusų kalbos (iš viso 30 skolinių centro KK), ženkliai mažiau – lenkiško skolinio *kurva* vartosena (7 atvejai). Taip pat užfiksuoti du angliški skoliniai, sudaryti su lietuviškais afiksais (*FAKOF* ir *UŽSIMADAFKINK*).

2.2. KALBINIS PANEVĖŽIO PARKŲ KRAŠTOVAIZDIS

Šiame skyriuje pristatomi ir analizuojami trys įvairių viešųjų užrašų (grafičių, skelbimų ir lipdukų) aspektai – kalbos pasirinkimas, užrašyto teksto žinutės tipas ir keiksmažodžių vartojimas Panevėžio miesto parkuose. Miesto parkų zoną apima dviejų didžiųjų Panevėžio parkų teritorijas, kurių kalbinė situacija išsamiau aptariama šiame skyriuje – 1) Skaistakalnio parko teritorija, žemiau pateikiame miesto plane patenkanti į žydra spalva nuspalvintas ribas (žr. Pav. 154) bei 2) Kultūros ir poilsio parko teritorija, miesto plane patenkanti į geltona spalva nuspalvintas ribas (žr. Pav. 200). Panevėžio parkų zonoje iš viso padarytos 289 nuotraukos (136 – Skaistakalnio parko teritorijoje bei 153 – Kultūros ir poilsio parko teritorijoje) ir suskaičiuoti 433 užrašai: 219 – Skaistakalnio parke bei 214 – Kultūros ir poilsio parke.

Dažniausiai Panevėžio parkų zonoje randama grafičių, kurie sudaro 95,15 proc. visų zonoje nufotografuotų užrašų (iš viso suskaičiuota 412 tokių užrašų), ženkliai mažiau rasta lipdukų (iš viso – 20; 4,62 proc.). Taip pat rastas vienas skelbimas Skaistakalnio parke (jis sudaro 0,23 proc. visų parkuose užfiksuotų užrašų). Vienkalbiai užrašai parkuose dažniausiai rašomi lietuvių (iš viso 232 užrašai) ir anglų (161) kalbomis. Kitų kalbų pasirinkimas yra itin retas – iš viso užfiksuoti 13 tokių vienkalbių užrašų. Skaistakalnio parko teritorijoje nufotografuotuose aštuoniuose užrašuose pastebėtos trys kalbos: rusų (8 atvejai), japonų (2) ir lenkų (1). Kultūros ir poilsio parko teritorijoje vienkalbių užrašų kitomis kalbomis rasta kiek mažiau (4), tačiau čia užfiksuota didesnė kalbų įvairovė – rusų (2), ispanų, indų bei japonų (po 1) vartojimas skirtinguose grafičiuose.

Iš viso suskaičiuota 55 dvikalbiai užrašai Panevėžio parkų KK (žr. 10 ir 14 Lentelė), trikalbių užrašų nebuvo rasta. Dažniausia dvikalbių užrašų kombinacija – lietuvių ir anglų (47 užrašai), kita dvikalbė kombinacija – lietuvių ir rusų (8 atvejai). Pažymėtina, jog šie aštuoni dvikalbiai užrašai rasti Skaistakalnio parko teritorijoje.

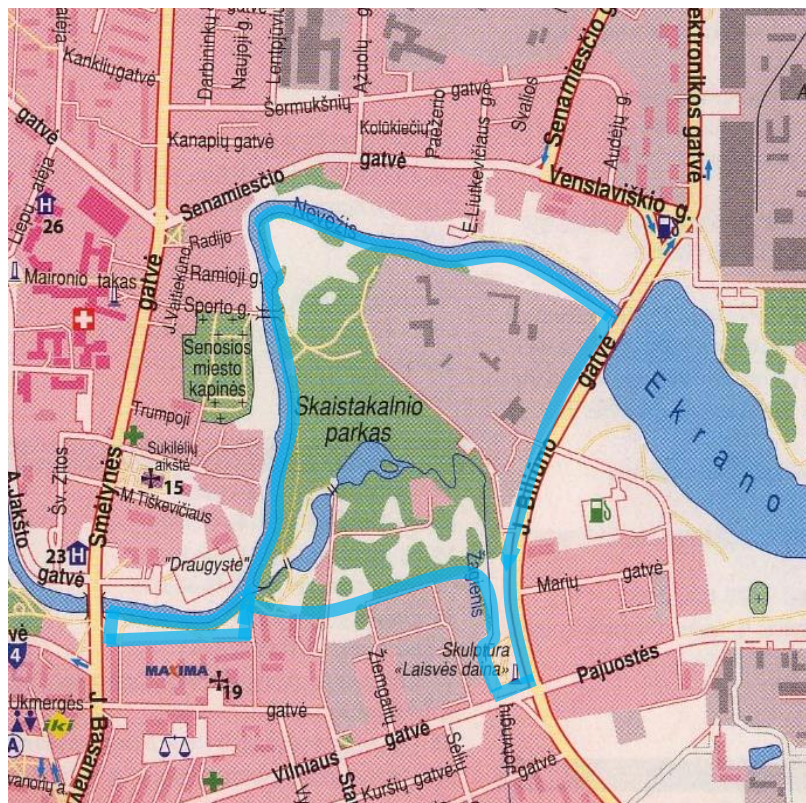
Kaip buvo minėta, lietuvių ir anglų kalbos yra dažniausiai vartojamos įvairiausiuose žinutės tipuose. Panevėžio parkų kalbiniame kraštovaizdyje daugiausiai užfiksuota ženklinamojo pobūdžio užrašų (iš viso suskaičiuoti 194 tokie pavyzdžiai). Anglų kalba ženklinamuosiuose užrašuose (88 atvejai) užfiksuota šiek tiek daugiau negu lietuvių (74). Kitų kalbų vartojimas ženkliai retesnis – 5 vienkalbiai užrašai rusų kalba, 2 – japonų, po 1 – lenkų, ispanų ir indų kalbomis; taip pat užfiksuoti 23 lietuvių–anglų dvikalbiai užrašai. Antrasis pagal dažnumą Panevėžio centro zonos žinutės tipas – seksualinio pobūdžio užrašai (116). Kiek daugiau negu pusė tokio pobūdžio tekstų užrašyti lietuvių kalba (59), neženkliai mažiau – anglų (43). Taip pat rasta 11 dvikalbių lietuvių–anglų, du lietuvių–rusų

kombinacijos užrašai ir vienas grafitis su japonišku žodžiu *YAOI*. Trečia pagal dažnumą grupė – pareiškiemieji užrašai (iš viso 76). Čia lietuvių kalbos vartojimas (46 atvejai) užfiksuotas beveik dvigubai daugiau negu anglų kalbos (24). Kitos kalbos (ar kombinacijos) – itin retos. Nežymiai mažiau parkuose nufotografuoti kalbos pavartojimai įžeidžiamojo charakterio užrašuose. Iš viso suskaičiuota 70 šio tipo užrašų, o daugiausiai įžeidžiamieji tekstai užrašomi lietuviškai (51 atvejis). Anglų kalba įžeidžiamojo pobūdžio užrašuose pasitaiko ženkliai rečiau – suskaičiuoti 6 pavartojimo atvejai, nedaug rečiau pastebimos lietuvių–rusų (5 užrašai) bei lietuvių–anglų kombinacijos (4). Panevėžio centro KK mažiausiai užrašomi politinio charakterio užrašai (9). Įvairiausiai politiniai šūkiei Panevėžio parkuose daugiausiai užrašomi rusiškai (3 užrašai), lietuvių ir anglų kalba užfiksuota vienodame kiekyje užrašų (po 2). Taip pat rasti du dvikalbiai lietuvių–anglų kombinacijos pavartojimo atvejai.

Keiksmazodžių vartojimas Panevėžio parkų zonoje yra retas. Iš viso užfiksuoti 52 keiksmazodžių pavartojimo atvejų Skaistakalnio bei Kultūros ir poilsio parko teritorijų užrašuose. Keiksmazodžiai sudaro 12,01% Panevėžio parkų KK. Daugiausiai keiksmazodžių vartoseną užfiksuota lietuviškuose (iš viso 33 atvejai) ir angliškuose užrašuose (skolinių nerasta, iš viso suskaičiuota 16 užrašų originalo kalba). Pažymėtina, jog lietuviškuose keiksmazodžiuose yra skolinių iš kitų kalbų: 11 keiksmazodžių skolinių iš rusų kalbos ir vienas skolinys iš lenkų kalbos (keiksmazodis *kurva*). Originalo kalba užrašyti trys keiksmazodžiai rusų kalba.

Užrašų tipai Skaistakalnio bei Kultūros ir poilsio parkuose pristatomi 9 ir 13, kalbos pasirinkimas – 10 ir 14, žinutės tipas – 11 ir 15, necenzūrinė leksika – 12 ir 16 lentelėse.

2.2.1. SKAISTAKALNIO PARKO KK

Pav. 154. Skaistakalnio parko teritorija

Trečioji analizuojama teritorija – Skaistakalnio parkas (arba Skaistakalnis) ir apylinkės (Pav. 154). Tai yra seniausias ir vienas didžiausių Panevėžio parkų, esančių netoli miesto centro (parko plotas – 29,7 ha). Skaistakalnio parko teritorija glaudžiai ribojasi su Senvagės teritorijoje esančia patilte, todėl plane nurodytos ribos baigiasi ties šia patilte. Parkas padalintas į aktyvaus ir ramaus poilsio zonas, šalia parko yra J. Biliūno gatvėje esantys stiklo ir metalo perdirbimo fabrikai bei kitos įmonės. Parko ir įmonių ribos atskirtos betono siena, kurioje nufotografuota nemažai užrašų. Šio parko ribos pasibaigia ties Ekranu marių užtvanka.

9 Lentelė. Užrašų tipai Skaistakalnio parko teritorijoje

Užrašai	Skaičius
Grafičiai	213
Lipdukai	5
Skelbimai	1

9–12 lentelėse pristatomi duomenys, kokių kalbų ženklai (užrašų ir žinutės tipuose bei keiksmazodžiuose) yra randami Skaistakalnio parke. Pagal užrašų tipą Skaistakalnio parko teritorijoje daugiausia užfiksuota grafičių (213). Taip pat šio parko kalbiniame

kraštovaizdyje nufotografuoti 5 lipdukai ir vienas skelbimas (žr. 9 Lentelė). Kalbinio pasirinkimo požiūriu šioje teritorijoje suskaičiuota 200 įskaitomų vienakalbių užrašų. Dvi dažniausiai vartojamos kalbos – lietuvių (iš viso 100) bei anglų (92). Užrašai kitomis kalbomis yra ganėtinai reti – užfiksuoti aštuoni vienakalbiai užrašai trimis kalbomis: 6 užrašyti rusų kalba. Du iš jų užrašyti kirilica (*ФОНК* ir *500М БЕЧНОСТИ*), keturi – lotyniškėmis raidėmis (vienas ženklinamasis užrašas *BLAGADARIU* ir trys grafičiai su politiniais šūkais *SLAVA [UKRAINI]* ir *PUTIN [IDI] NAHUI*; Pav. 156 – 158). Kitų – lenkų (užrašyta *EWA*) ir japonų (*OKAMA* – lotyniškėmis raidėmis užrašytas japoniškas slengas, reiškiantis homoseksualumą; Pav. 155) kalbų vartojimas užrašuose užfiksuotas po vieną sykį.

Pav. 155. Grafitis su japoniško slengo žodžiu *OKAMA*

Pav. 156 – 158. Lotyniškėmis raidėmis užrašyti politiniai šūkiai rusų kalba

10 Lentelė. Kalbos pasirinkimas Skaistakalnio parko užrašuose

Kalba	Skaičius
Vienakalbiai	200
Lietuvių	100
Anglų	92
Kitos	8 [6 RU, 1 PL, 1 JP]
Dvikalbiai	19
Lietuvių–anglų	13
Lietuvių–rusų	6
Trikalbiai	0

Skaistakalnio parko KK suskaičiuota dar devyniolika dvikalbių užrašų dviem kalbų kombinacijomis – lietuvių–anglų (13 atvejų) bei lietuvių–rusų (6; žr. 10 Lentelė). Pažymėtina, jog visi dvikalbiai užrašai parašyti lotyniškėmis raidėmis. Anglų kalbos vartojimas dvikalbiuose užrašuose yra pastebimas skirtinguose žinutės tipuose: (pvz.: *AMOGUS RAMINTA*; *BEST FRIENDS G.I.E.R. 97.07.06 MES 16-METÈS*; *I love fags* (homoseksualus įžeidžiantis žodis) *MYLIU*). Lietuvių–rusų kalbų užrašuose rasti žodžių *suka* („kalė“; iš viso 5 užrašai) ir *maladiec* („šaunuolis(-iai)“; 1 užrašas) pavartojimo atvejai.

11 lentelėje pateikti užrašai pagal žinutės tipą. Skaistakalnio KK dažniausiai pasitaikantys grafičiai – ženklinamieji (106), daugiausiai vienkalių ženklinamųjų užrašų yra užrašyta angliškai (57) ir lietuviškai (43). Dvikalbiai lietuvių–anglų ženklinamieji užrašai Skaistakalnio parko KK yra ganėtinai reti (suskaiciuoti du tokie užrašai). Kitomis kalbomis ženklinama nedaug dažniau (5): trys iš jų – rusų kalba (*500M БЕЧНОСТИ* (Pav. 159), *ФОНК* (Pav. 160) ir *BLAGADARIU* (Pav. 161)) po vieną – lenkų ir japonų kalbomis. Pagal užrašų tipą, suskaiciuoti 102 ženklinamieji grafičiai ir 5 ženklinamieji lipdukai (trys – anglų kalba ir du – lietuvių).

Pav. 159 – 161. Rusų kalba užrašyti grafičiai Skaistakalnio parke

11 Lentelė. Užrašai pagal žinutės tipą Skaistakalnio parko teritorijoje

Žinutės tipas	Skaičius
Politiniai	7 [2 LT, 2 EN, 3 RU]
Seksualiniai	56 [25 LT, 21 EN, 1 JP, 2 LT+RU, 7 LT+EN]
Įžeidžiamieji	44 [30 LT, 3 EN, 2 RU, 5 LT+RU, 4 LT+EN]
Pareiškiamieji	30 [13 LT, 13 EN, 1 LT+RU, 3 LT+EN]
Ženklinamieji	106 [43 LT, 57 EN, 3 RU, 1 PL, 1 JP, 2 LT+EN]

Šioje teritorijoje lietuvių kalba daugiausiai žymimi įvairūs padriki žodžiai arba žodžių junginiai (iš viso 19), nežymiai mažiau – vardai ar pravardės (13) ir gaujos (11). Dažniausiai randami užrašai su gaujos žyme *Samsonas* (10). Ženklinamieji užrašai anglų kalba dažniausiai tėra padriki žodžiai ar atsitiktiniai žodžių junginiai (pvz., *Monke war, diamond, Germ, Bite* – 47 tokios žymos), ženkliai rečiau randami ženklinamieji angliški akronimai (*YOLO, SWAG, LOL*; iš viso 7 atvejai) ir muzikos atlikėjus ar grupes žymintys

grafičiai (*Cardi B, Rihanna* ir *КоЯн*; 3 grafičiai). Skaistakalnyje daugiausiai rasta ženklinaujų grafičių su užrašų *Score* (8).

Be ženklinaujų užrašų Skaistakalnio parko teritorijoje randama ir tam tikrą žinutę turinčių užrašų. Daugiausiai tai yra seksualinio pobūdžio neženklinaujieji užrašai (iš viso suskaičiuoti 56 atvejai). Kiek mažiau randama įžeidžiamojo (44) ir pareiškiamojo (30) pobūdžio tekstų, mažiausiai – politiniuose užrašuose (7). Kalbų pasirinkimas seksualiniuose ir pareiškiamuosiuose užrašuose parodo nedidelį skirtumą tarp lietuvių ir anglų kalbos vartojimo: šiuose užrašuose lietuvių kalba iš viso užfiksuota 38, o anglų – 34 užrašuose. Lietuvių bei anglų kalbos vienodai vartojamos ir politiniuose užrašuose, tačiau neseniai užfiksuota daugiau rusiškų politinių šūkių¹⁶, dviejuose tokiuose užrašuose skelbiama *PUTIN [IDI] NAHUI* (žr. Pav. 157 ir 158). Nepaisant politinio konteksto, frazė *idi na[c]hui* yra laikoma įžeidimu, identiškai angliškam *go fuck yourself*. Įžeidimai rašomi kiek kitaip – didžioji dalis šių užrašų yra lietuviški (30), o anglų kalba rastas vienas užrašas *F**k off bitch!* (Pav. 162) ir du rasistiniai įžeidimai (*NIGA* ir *NIGGER*; žr. Pav. 198 ir 199). Kitos kalbos užfiksuotos kiek rečiau – dvidešimt trijuose lietuvių–anglų ir lietuvių–rusų kalbų kombinacijų užrašuose bei trijuose vienkalmiuose užrašuose rusų kalba.

Pav. 162. Įžeidžiamojo pobūdžio užrašas anglų kalba su baltu tekstu *F**k off bitch!*

Seksualinio pobūdžio užrašai Skaistakalnio parke lietuvių ir anglų kalbomis užrašomi beveik vienodai – iš viso suskaičiuoti 25 lietuviški ir 21 angliškas užrašas seksualine tematika. Pastebėta, kad lietuviškų grafičių daugiausiai siejama su meile (pvz., *MINDE IR GABRIELE Amžinai kartu; Ieva, mes tave <3; AŠ MYLIU MARGĄ*) Tokių užrašų suskaičiuota 12. Kiek mažiau šiuose grafičiuose minimi žmonės kaip seksualiniai subjektai (pvz., *TAVO MAMA; bx ieško panos; KURVA – LORETA VISĄ PARĄ* – 7 užrašai) ir lytinis aktas (4). Pažymėtina, jog šiuose keturiuose užrašuose minimas oralinis seksas (santrumpa

¹⁶ Dėl 2022 m. vasario 24 d. Rusijos pradėtos karinės agresijos prieš Ukrainą.

CBB ir vienas užrašas su žodžiu *čiulpė*) Užrašuose žymimi lytiniai organai ar seksualinė orientacija Skaistakalnio KK yra itin reti (po 1 atvejį). Lietuviškų užrašų sekso tematika pavyzdžiai pateikiami 163 – 166 paveikslėliuose.

Pav. 163 – 166. Lietuviški seksualiniai grafičiai

Anglų kalba užrašuose seksualinio pobūdžio grafičiuose dažniausiai vartojama žymint ar minint seksualinius subjektus (8). Pažymėtina, jog visi minimi subjektai yra moteriškosios giminės, o dažniausiai implikuojamas asmuo – motina (iš viso minimas 7 sykius). Motiną implikuojantys žodžių junginys *ur/your mom* ir akronimas *MILFS* Skaistakalnio parke užfiksuoti po keturis atvejus. Dar viename grafityje minimas kitoks seksualinis subjektas – *girls*. Nedaug mažiau angliškai užrašuose grafičiuose nurodoma seksualinės mažumos (6). Keturiuose užrašuose tiesiogiai minima seksualinė orientacija (užrašomas žodis *gay*), o viename – homoseksualus įžeidžiantis *faggot*. Šioje skiltyje prie seksualinių mažumų (LGBTQ+) priskiriami ir genderistinių mažumų paminėjimai. Skaistakalnio parko teritorijoje užfiksuotas vienas tokio seksualinio pobūdžio užrašas *TRANS*, implikuojantis transseksualumą. Mažiausiai tokio pobūdžio grafičiuose anglų kalba žymimos trys tematikos: lytiniai organai ar skysčiai (*pee, peepee, cum* ir *nudes* – iš viso 4 tokie užrašai), meilė (rasti du užrašai, kuriuose žymimas žodis *love*) ir lytinis aktas (viename

užrašė žodžiu *suck* implikuojamas oralinis seksas). Anglišku užrašų sekso tematika pavyzdžiai pateikiami 167 – 171 paveikslėliuose.

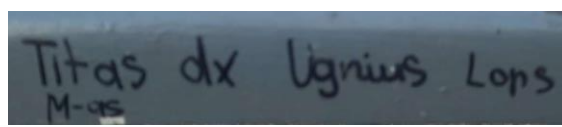
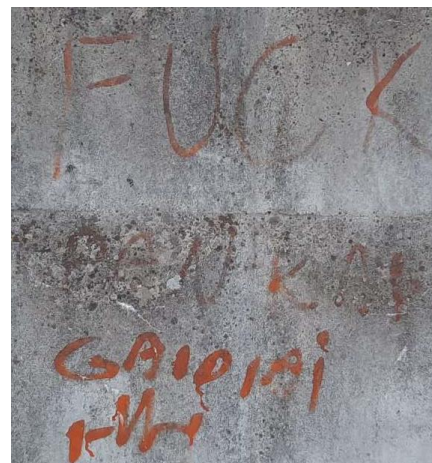
Pav. 167 – 171. Angliški seksualiniai grafičiai

Dvikalbiai seksualiniai užrašai Skaistakalnio KK parodo, kalbos pasirinkimą žymint su seksu susijusius reiškinius. Kitaip tariant, pabrėžiama sekso tematikos nuoroda kalboje (ar kalbose). Iš viso dvikalbiuose Skaistakalnio užrašuose užfiksuotos devynios tokios žymos, septynios iš jų – lietuvių ir anglų kalbų kombinacijoje. Pastebėta, jog šių kalbų kombinacijoje anglų ir lietuvių kalbos vartojamos beveik vienodai – 4 angliškos ir 3 lietuviškos žymos. Anglų kalba žymima seksualinė orientacija (*gay* ir įžeidžiančiu *fags*) ir meilė (*love*), o lietuvių – sekso subjektas (*tavo mama*), lytinis aktas (santrumpa *CBB*) ir meilė (*MYLIU*). Pažymėtina, jog šios septynios žymos užfiksuotos keturiuose užrašuose (pabraukti su seksu susiję žodžiai): *Tavo mama gay*; *O aš gay! xD*; *I love fags MYLIU*; *UGNIUS DUXAS DIDŽIAUSIAS LOL CBB* (Pav. 172 ir 173). Dviejuose lietuvių–rusų kalbų užrašuose seksualinė tematika žymima tik lietuviškai. Šiuose grafičiuose minima oralinio lytinio akto santrumpa *CBB* (*TITAS M-AS DX CBB SUKA*; *Ugnius Dx suka CBB*).

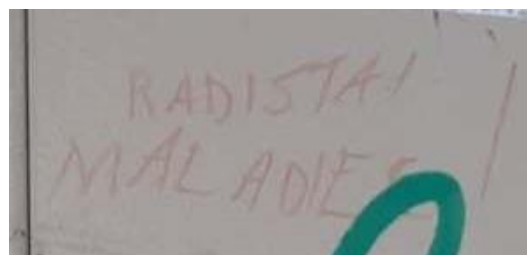
Pav. 172 ir 173. Dvikalbiai lietuvių–anglų seksualinio pobūdžio grafičiai

Skaistakalnio parko teritorijoje užfiksuoti įžeidžiamieji užrašai anglų, rusų bei lietuvių–rusų kalbomis jau aprašyti šiame skyriuje. Šitoje pastraipoje nagrinėjami lietuviški (iš viso 30 užrašų) ir lietuvių–anglų (4) kalba parašyti įžeidimai. Dažniausiai vartojamas šios teritorijos KK lietuviškas įžeidimas – *dūchas*, dažniausiai užrašomas po bet kurio vardo (iš viso 19 atvejų). Pastebėtos įvairios šio žodžio formos – *DX*, *duxas* arba *duhas*. Ženkliai rečiau užrašomi kitokie įžeidimai – *lochas* (užrašomas *lohas* arba *lohai* – 3 užrašai) bei *gaidys* (2 tokie užrašai: <...> *GAIDYS* ir *KAS PARASĖ TAS GAIDYS*). Po sykių užfiksuoti tokie lietuviškai užrašyti įžeidimai, kaip: *lop[a]s*, *kaušas*, *pyderas*, *ryžas*, *debilas* ir frazė *eik nx*. Lietuvių ir anglų kalbų užrašuose rasta daugiau lietuviškųjų įžeidimų – jų iš viso 3: *GAID[Ž]IAI*, *kalė* ir *duxas*. Angliškas įžeidimas užfiksuotas užrašė *FUCK PANKAI GAID[Ž]IAI*.

Pav. 174 – 177. Įžeidimai Skaistakalnio parko grafičiuose

Trečias pagal dažnumą neženklinamųjų užrašų tipas Skaistakalnio parke – pareiškiamieji užrašai, iš viso jų suskaičiuota 30. Lietuviškai ir angliškai užrašytų tekstų rasta vienodai (po 13), žymiai rečiau užrašoma dviem kalbomis: trys lietuvių–anglų grafičiai (kreipiniai *Būk mano bestė*, *PASUK FOR FREE KALE* ir užrašas be konteksto *Putrius COOL*) ir vienas lietuvių–rusų grafitis *RADISTAI MALADIEC* (Pav.178 ir 179).

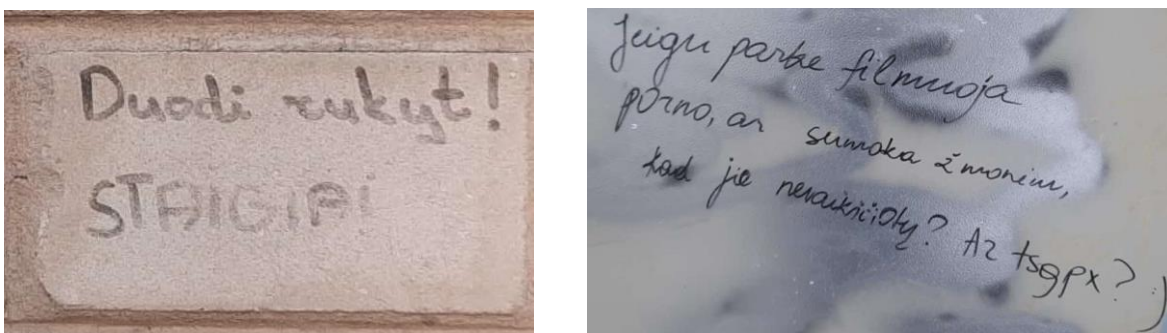
Pav. 178 ir 179. Dvikalbiai pareiškiamieji grafičiai

Suskirsčius lietuviškus pareiškiamuosius užrašus pagal tekste esančią žinutę, suskaičiuoti 6 kreipiniai, 5 skelbimo tipo ir 2 mažai konteksto suteikiantys grafičiai (*MAROZAI UŽPISA* ir beveik išblukęs užrašas *Štombergo Aikštutė*; Pav. 180 ir 181).

Pav. 180 ir 181. Lietuviški grafičiai

Kaip minėta 2.1.1. skyriuje, kreipinių grafičiai tiesiogiai kreipiasi į skaitytoją, tarytum atkreipdami jo/jos dėmesį į patį užrašą. Kreipinių formos šiuose užrašuose yra tiesioginis „tu“ ir „jūs“ formų (*parašei; labas sw ką tu?*; pusiau grasinantis *duodi rūkyt STAIGIAI* ir *pažėkit filmų*) arba retorinio pobūdžio klausimų užrašymas (Pav. 182 ir 183).

Pav. 182 ir 183. Kreipiniai lietuviškuose grafičiuose

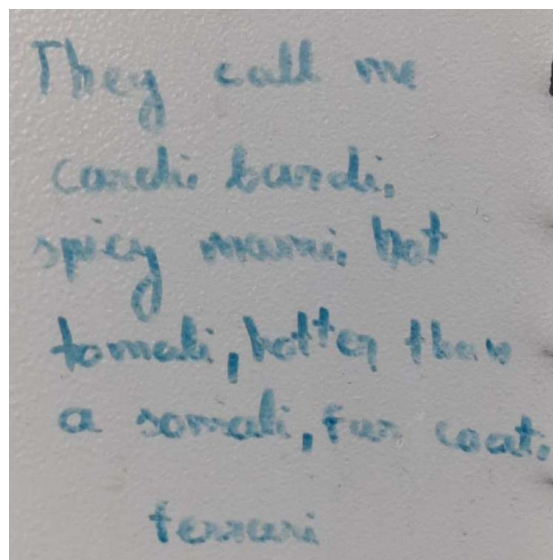
Lietuviškų skelbimų tipo užrašų rasta nežymiai mažiau. Pažymėtina, jog Skaistakalnio teritorijoje rastas vienas informacinio pobūdžio skelbimas (Pav. 184) ir keturi grafičiai, kurių paskirtis – susirasti antrąją pusę (*32 m vaikas išdykusios MERGINOS MOTERS SMS 86...* ir trys grafičiai *86... 26 m bx (vaikinas) ieško panos*; Pav. 185 ir 186).

Pav. 184 – 186. Lietuviški skelbimai Skaistakalnio parke

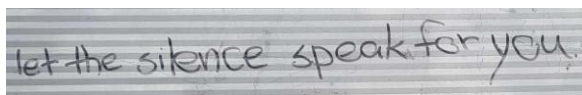
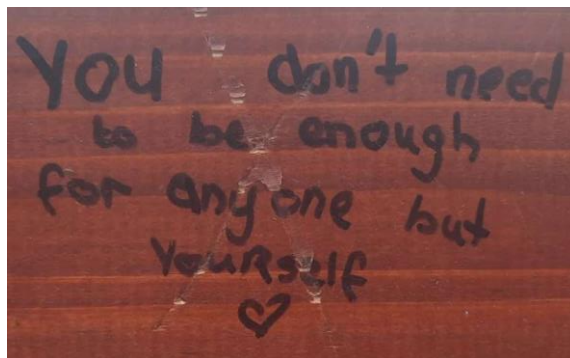
Anglų kalba pasirenkama užrašyti kiek kitokius pareiškiamuosius grafičius: daugiausiai suskaičiuoti 6 mažai konteksto suteikiantys, pusiau ženklinamieji užrašai,

nedaug mažiau rasta kreipinių (5), mažiausiai – šūkių (2). Pastebėta, jog visi Skaistakalnyje užfiksuoti mažai informacijos skaitytojui suteikiantys angliški grafičiai turi pirmojo asmens vienaskaitos arba daugiskaitos įvardžius. Pavyzdžiui, *I see dead people; I HATE DIE; TIRE MY FACE; [ehuyya] my beloved* ir *We always LOVE DEAD* (Pav. 187 ir 188). Dar viename tokiame grafityje užrašyta atkarpa iš atlikėjos Cardi B dainos (Pav. 189).

Pav. 187 – 189. Angliški grafičiai

Angliškai užrašomi kreipiniai į užrašo skaitytoją skaičiumi prilygsta lietuviškiems kreipiniams Skaistakalnio parko KK. Angliškai parašyti grafičiai tiesiogiai kreipiasi trumpų frazių ar klausimų forma. Pavyzdžiui *I see you I feel you; let the silence speak for you; have good day; WHAT DO YOU MEAN?* (Pav. 190, 192 ir 193). Rastas dar vienas grafitis su kreipiniu, užrašytas ilgesne citata (Pav. 191). Pabrėžtina, jog anglų kalba šiuose užrašuose daugiausiai yra pozityvaus pobūdžio – užrašuose reiškiamas tam tikra motyvacija skaitytojui (palinkima geros dienos, užjaučiama užrašo skaitytoją arba išreiškiamos motyvuojančios mintys).

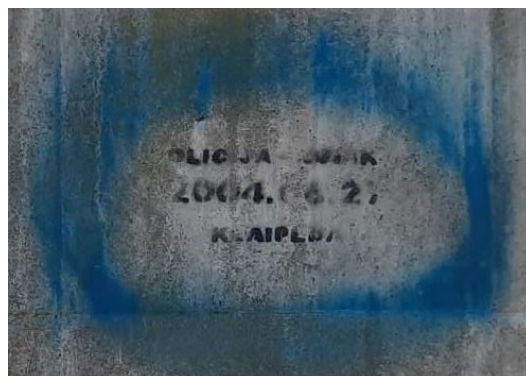
Pav. 190 – 193. Kreipiniai angliškuose grafičiuose

Skaistakalnyje nufotografuoti angliški šūkių pateikiami 194 ir 195 paveikslėliuose. Šių grafičių tekstai turi mažai kontekstinės informacijos, tačiau jie primena tam tikrus šūkius. Viename iš jų žaliai užrašyta *STOP HIP HOP NOW*, kuriame raginama tučtuoju stabdyti hiphopo muziką, o kitame – šio darbo tyrėjui įskaitomas užrašo fragmentas *JUSTISE FORMED <...>*, kuriame užsimenamą apie tam tikrą teisingumą.

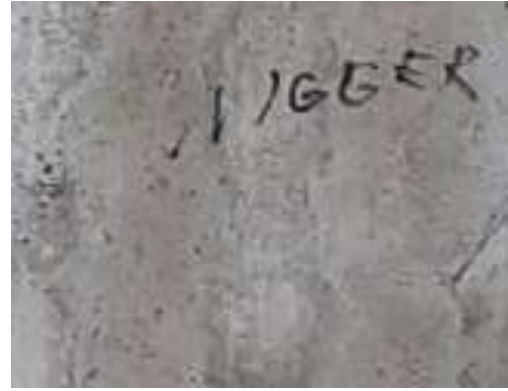

Pav. 194 ir 195. Angliški šūkių grafičiuose

Kaip buvo minėta šio skyriaus pradžioje, Skaistakalnio parko teritorijoje mažiausiai užfiksuota politinio pobūdžio grafičių (iš viso 7). Vienodas lietuviškų ir angliškų užrašų skaičius (po 2), o, dėl Rusijos karo prieš Ukrainą, šio parko KK papildė ir politiniai šūkių rusų kalba (jų suskaičiuota kiek daugiau – 3). Lietuviškai užrašytų politinių grafičių tekste minima policija (*POLICIJA – ŽUDIKAI. 2004.06.27. KLAIPĖDA*; Pav. 196 ir 197), o angliškuose grafičiuose – rasinis juodaodžių įžeidimas (angl. *racial slur*; pvz., *NIGA ir NIGGER*; Pav. 198 ir 199).

Pav. 196 ir 197. Lietuviški politiniai užrašai apie policiją

Pav. 198 ir 199. Angliški politinio pobūdžio grafičiai su rasinio įžeidimo užrašais

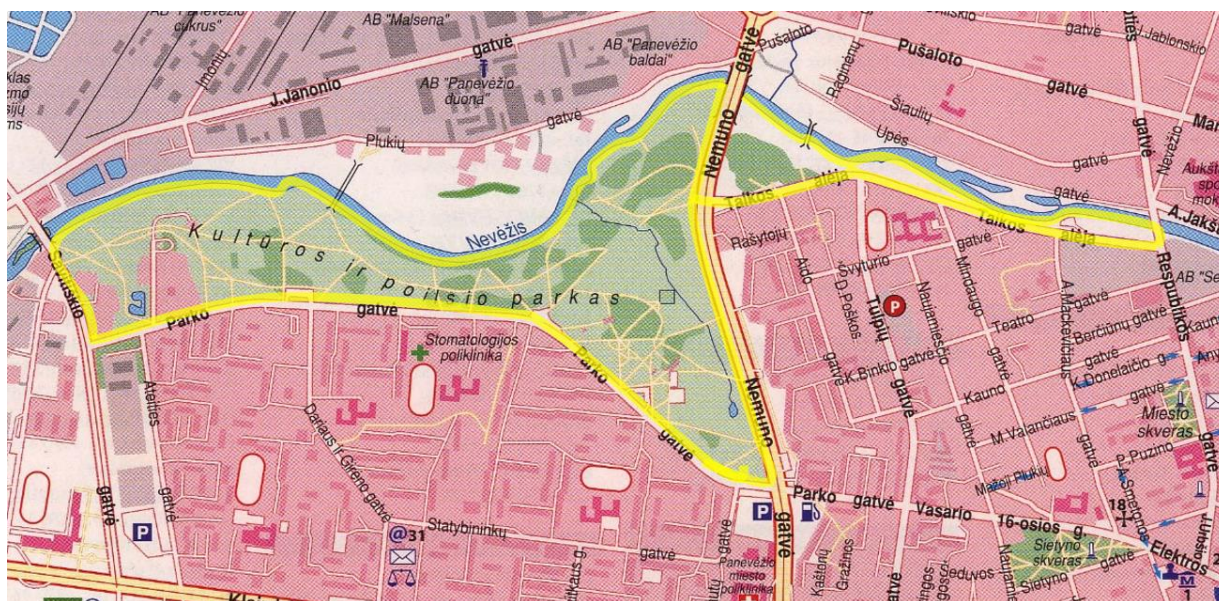
Skaistakalnio parko KK užfiksuoti necenzūrinės leksikos užrašymai pateikiami 12 lentelėje. Iš viso suskaičiuota 20 nenorminės leksikos atvejų (9,13% visų užrašų). Daugiausia keiksmažodžių fiksuojama lietuviškuose užrašuose (12), perpus mažiau – angliškuose (6), mažiausiai – rusiškuose (2). Pavyzdžiuose pateikiami atskiri necenzūrinės leksikos žodžiai ar frazės. Pabrėžtina, jog angliška ir rusiška nenormatyvinė leksika užrašoma originalo kalba. Anglų kalbos vartojimas vienodai pastebimas trijuose žodžiuose (*fuck* ir *fuck off*, rasistiniame šmeižte *nigger/niga* ir homoseksualų šmeižte *fag[g]ot/fags*), rusų kalbos vartojimas pastebimas politiniuose šūkiuose (vartojamas žodis *nahui*).

Daugiausiai keiksmažodžių lietuviškuose grafičiuose užrašyta lietuvių kalba (iš viso 7 – šeši akronimo *CBB* užrašai ir vienas veiksmažodis *UŽPISA*). Nedaug mažiau rasta skolinių iš rusų kalbos (4): santrumpos *PX* ir *NX*, kuriuose „x“ raide žymima šaknis *-chuj-*, taip pat žodžiai *pyderams* ir *pyzdavoti*, ortografiškai pritaikyti prie lietuvių kalbos (plg. *nudop* ir *nuzda*). Mažiausiai Skaistakalnio parko užrašuose rasta keiksmažodžių skolinių iš lenkų kalbos – 1 (*kurva*).

12 Lentelė. Nenorminės leksikos vartojimas Skaistakalnio užrašuose

Užrašų leksika	Skaičius
Socialiai priimtina	199
Necenzūrinė	20 [12 LT, 6 EN, 2 RU]

2.2.2. KULTŪROS IR POILSIO PARKO KK

Pav. 200. Kultūros ir poilsio parko teritorija

Ketvirtoji šio tyrimo erdvė – Panevėžio Kultūros ir poilsio parkas (Pav. 200). Tai yra didžiausias Panevėžio parkas ir didžiausia šio tyrimo teritorija. Be to, Kultūros ir poilsio parkas yra viena didžiausių miesto erdvių (parko plotas – 39 ha). Kaip ir Skaistakalnio parke, Kultūros ir poilsio parko teritorija padalinta į aktyvaus bei ramaus poilsio zonas. Netoli šio parko esantys lauko teniso kortai, kavinės, sporto arena „Cido“ ir sporto klubas „Impuls“ įeina į šios tyrimo teritorijos ribas. Taip pat plane pažymėta ir pėsčiųjų bei dviračių takas per Taikos alėją, vedantis į šį parką. Pažymėtina, jog „Cido“ arenoje vyksta įvairūs sporto (dažniausiai krepšinio varžybos) ir pramogų renginiai, todėl čia galima sutikti nemažai sporto sirgalių iš Lietuvos ir užsienio.

13 Lentelė. Užrašų tipai Kultūros ir poilsio parko teritorijoje

Užrašai	Skaičius
Grafičiai	199
Lipdukai	15
Skelbimai	0

13–16 lentelėse pristatomi duomenys, kokių kalbų ženklai (užrašų ir žinutės tipuose bei keiksmožodžiuose) yra randami Senvagėje. Grafičiai Kultūros ir poilsio parko teritorijoje yra dažniausias užrašų tipas (iš viso suskaičiuoti 199 tokie užrašai), žymiai mažiau nufotografuota lipdukų (15; žr. 13 Lentelė), skelbimų rasta nebuvo. Pažymėtina, jog visi šiame parke rasti lipdukai yra futbolo ir krepšinio klubų pavadinimai arba sirgalių šūkių. Kalbinio pasirinkimo atžvilgiu šioje teritorijoje suskaičiuoti 183 įskaitomi vienakalbiai

užrašai. Daugiau negu pusė šių užrašų parašyta lietuvių kalba (iš viso 116), beveik perpus mažiau – anglų kalba (61). Kitos kalbų vartojimas fiksuojamas itin retai – užfiksuoti penki vienakalbiai užrašai, iš kurių 2 – rusų kalba, po 1 – ispanų, indų bei japonų kalbomis.

14 Lentelė. Kalbos pasirinkimas Kultūros ir poilsio parko užrašuose

Kalba	Skaičius
Vienakalbiai	183
Lietuvių	116
Anglų	62
Kitos	5 [2 RU, 1 ESP, 1 IND, 1 JP]
Dvikalbiai	31
Lietuvių–anglų	31
Lietuvių–rusų	0
Trikalbiai	0

Taip pat rastas trisdešimt vienas dvikalbis užrašas, kuris užrašytas tik lietuvių–anglų kalbų kombinacija (žr. 14 Lentelė). Statistiškai dažniausiai tai yra ženklinamieji užrašai (11). Aštuoniuose tokiuose užrašuose minimi socialiniai tinklai „Snapchat“ ir „TikTok“ kartu su asmeninėmis paskyromis. Kiti trys dvikalbiai užrašai pažymi tam tikrą gaują (*ŠEPEČIO GANG* ir *PARKO GANG*) arba nurodo užrašo autorių (*DOVE WAS HERE*). Antras pagal dažnumą dvikalbių užrašų tipas – seksualiniai tekstai (4), kuriuose minimi meilė, lytinis aktas ir seksualinė orientacija (*E+D = LOVE Myli vienas kitą; Sexui - jesss :D* ir kiti). Pareiškiamojo pobūdžio užrašų rasta nedaug mažiau (2), šių užrašų tekstai informuoja skaitytoją (*AŠ LONELY*) arba suteikia skaitytojui minimalios informacijos, kaip užrašas ant stalo *OG STALELIS*. Mažiausiai Kultūros ir poilsio parko teritorijoje užfiksuota įžeidžiamųjų užrašų (2). Pabrėžtina, jog šiuose grafičiuose įžeidimai užrašomi tik angliškai (*FUCK AUGE* (implikuojama frazė „eik velniop“) ir *MANTAS DUMBASS* („bukaprotis“)).

Šioje teritorijoje užfiksuoti lietuviški ženklinamieji grafičiai daugiausiai žymi tam tikrą vardą ar pravardę (pvz., *TĖJA*, *URTĖ*, *EME*, *Mielka* – tokių 18) arba lietuvių kalba pasirenkama užrašyti įvairius padrikus žodžius arba žodžių junginius (*GANDRAS*, *Emo kempinė*, *KAKA* ir kiti – iš viso 11), mažiausiai – gaujos pavadinimą (*Samsonas*; 2). Angliškai grafičiuose rašomi atskiri žodžiai – iš viso suskaičiuoti 23 tokie grafičiai (*SKATE*, *NO FEAR*, *STARCHAT* ir kiti). Kiek rečiau anglų kalba užrašomi įvairūs trumpiniai ar

akronimai (*SUS, XOXO, NFG, BFF* – 4 žymos) bei gaujų ar populiariūs vardai (*GANG, The Monks, The Simpsons, Pink Floyd* – 4 atvejai).

Duomenys apie užrašų žinučių tipus pateikiami 15 lentelėje. Daugiausiai Kultūros ir poilsio parke randami ženklinamieji užrašai (87), kur vienkablių ženklinamųjų užrašų lietuvių ir anglų kalbomis suskaičiuota vienodai (po 31). Dvikalbiai lietuvių–anglų ženklinamieji užrašai šios teritorijos KK fiksuojami nedaug rečiau (iš viso 20). Kitomis kalbomis ženklinama nedaug dažniau (5): du iš jų – rusų kalba (*BABA JAGA* ir *CHUJNE KRC*), po vieną – ispanų (*JULIO*), indų (*BRAHMAN*) ir japonų (*KAWAII*) kalbomis (Pav. 201 – 205).

Pav. 201 – 205. Grafičiai kitomis kalbomis

15 Lentelė. Užrašai pagal žinutės tipą Kultūros ir poilsio parko teritorijoje

Žinutės tipas	Skaičius
Politiniai	2 [2 LT+EN]
Seksualiniai	60 [34 LT, 22 EN, 4 LT+EN]
Įžeidžiamieji	26 [21 LT, 3 EN, 2 LT+EN]
Pareiškiamieji	46 [33 LT, 11 EN, 2 LT+EN]
Ženklinamieji	88 [31 LT, 31 EN, 2 RU, 1 ESP, 1 IND, 1 JP, 21 LT+EN]

Pagal užrašų tipą, suskaičiuoti 74 ženklinaieji grafičiai ir 13 ženklinaujų lipduku. Pabrėžtina, jog visi ženklinaieji lipduka Kultūros ir poilsio parko teritorijoje susiję su futbolo ar krepšinio komandomis (pvz., *EKRANAS FUTBOLO KLUBAS PIRMOJI ARMADA*; *Pietų 4 ULTRAS 1985*; *BC ŽALGIRIS*). Dvikalbių ženklinaujų lipduku suskaičiuota kiek daugiau negu vienkalių (10 lietuvių–anglų kalbomis ir 3 lietuviškai parašytų lipduku). Lietuviški ženklinaieji grafičiai dažniausiai nurodo įvairius vardus arba pravardes (pvz., *LAURYNAS*; *RADŽI*; *Naktyne Zytule ir Pan Agneze* :)). Iš viso Kultūros ir poilsio parko teritorijoje suskaičiuota 20 tokių grafičių. Kiti ženklinaieji užrašai žymi abstrakčius, pavienius žodžius ar junginius be jokio konteksto (pvz., *Markera*, *GANDRAS*, *KAKA* – 7 užrašai).

Kultūros ir poilsio parko KK konkrečią žinutę perteikiančių užrašų fiksuojama beveik perpus daugiau negu ženklinaujų (iš viso suskaičiuotas 131 užrašas), dažniausiai tai yra seksualinio (60) ir pareiškiamojo (47) pobūdžio tekstai. Kiek mažiau randama įžeidžiamųjų (26), mažiausiai – politinių užrašų (2). Kalbų pasirinkimas seksualiniuose ir pareiškiamuosiuose užrašuose parodo ženklų skirtumą tarp lietuvių ir anglų kalbos vartojimo: lietuvių kalba iš viso vartojama beveik dukart dažniau negu anglų (iš viso 67 lietuviški ir 33 angliški užrašai). Įžeidimai daugiausiai rašomi lietuviškai – jie sudaro beveik keturis penktadalius šių užrašų (21 grafitis; 80,77%), anglų kalba rasti trys užrašai *F**K [FUCK] OFF* ir *Loser* (Pav. 206 ir 207). Dar vienas kalbinis pasirinkimas tam tikrą žinutę turinčiuose tekstuose – lietuvių–anglų kalbų kombinacija (iš viso 10 atvejų). Pabrėžtina, kad šioje teritorijoje nufotografuoti du dvikalbiai politiniai grafičiai, kuriame minimas devintasis Lietuvos prezidentas: *I <3 Nausėda* ir *[LGBT] nepalaiko Nausėdos* (Pav. 208).

Pav. 206 ir 207. Įžeidžiamieji grafičiai anglų kalba

Pav. 208. Dvikalbiai politinio pobūdžio užrašai

Kultūros ir poilsio parko seksualinės tematikos grafičiai lietuvių kalba beveik dvigubai dažniau užrašomi negu anglų – iš viso suskaičiuoti 34 lietuviški ir 22 angliški užrašai. Pastebėta, jog lietuviški grafičiai dažniausiai žymi lytinius organus (9 užrašuose suskaičiuota 10 žymų). Daugiau negu pusė šių žymų aprašo vyriškus lytinius organus (pvz., *bibys; penis; kiaušai* – iš viso 6), kiek mažiau – moteriškus (*pizda/pyzda; papai* – 4). Įvairūs meilės užrašai ar žinutės užfiksuoti devyniose žymose (pvz., *Myliu pankus; D[U]OK MEILĖS; BEATA+BRENDE = ♥*). Trečioji pagal dažnumą seksualinių užrašų kategorija – seksualiniai subjektai (8 žymos). Pažymėtina, jog užrašuose minimi žmonės yra moteriškosios giminės (pvz., *TAVO MAMA; ČIULPIKĖ RENATA; KEKŠIŲ SUOLIUKAS; AŠ MYLIU MOTERIS*). Lytinio akto žymėjimas šio parko teritorijoje ne toks dažnas – iš viso suskaičiuoti šeši tokie paminėjimai. Trijuose tokiuose užrašuose minimi lytinio akto procesai (*PASIČIULPK; Kas pačiulpt?; Būsi pankas pabučiuosiu pačiulpsiu; Duok pist ir užstatyk vaiką 86...; Duok papus pačiupint*). Mažiausiai rasta seksualinę orientaciją žymintys užrašai (3), visi jie – apie homoseksualus (dukart užfiksuota įžeidžiamojo žodžio *PIDARAS* vartoseną ir viename užrašė minimas žodis *gėjus*). Lietuviški seksualiniai užrašai pateikiami 209 – 215, taip pat 247 – 249 užrašuose.

Pav. 209 – 215. Lietuviški seksualiniai užrašai Kultūros ir poilsio parke

Anglų kalba seksualiniuose grafičiuose dažniausiai žymimi lytiniai organai (9 užrašai, 10 žymų). Didžioji dalis minimų lytinių organų – moteriški (6 žymos: rašomi tokie žodžiai, kaip *pussy* (4) ir *boobs/boobz*), rečiau parašomi vyriški lytiniai organai – dviejuose užrašuose minimos sėklidės (*big balls* ir *deez nuts*), viename užraše minimi abiejų lyčių lytiniai organai (*BADUSSY*). Dar vienas užrašas, susijęs su lytiniais organais – nenurodantis konkrečios lyties *send nudes*. Kiek mažiau užfiksuota seksualinių užrašų, žyminčių seksualinę orientaciją (užrašuose minimi homoseksualai (*Gay Rights, LGBTQ+, <3 LGBT*) ir heteroseksualai (*STRAIGHT PEOPLE INSIDE*)) ir išreiškiančių meilę (užrašomas žodis *love*) – po keturis. Mažiausiai rasta anglišku seksualinių užrašų Kultūros ir poilsio parke sietini su pornografiniais puslapiais (*pornhub.com* ir *xnxx.com* – 2 užrašai), lytiniu aktu (užrašas *SEX*) ir seksualiniais subjektais (*I love women*). Šioje pastraipoje paminėti pavyzdžiai pateikiami 216 – 218 paveikslėliuose.

Pav. 216 – 218. Angliški seksualiniai grafičiai

Antras pagal dažnumą neženklinaujų užrašų tipas, užfiksuotas Kultūros ir poilsio parko teritorijoje – pareiškiamieji užrašai (iš viso jų – 46). Dvikalbiai pareiškiamieji užrašai jau pateikti skyriaus pradžioje, todėl šioje skiltyje apžvelgiami vienkaliai lietuviški ir angliški užrašai. Suskaičiavus šiuos užrašus, nustatyta, jog lietuviškai užrašomų tekstų (33) grafičiuose randama triskart daugiau nei angliškų (11).

Sugrupavus pareiškiamuosius užrašus pagal tekste perteikiamą žinutę skaitytojui, galima suskaičiuoti 15 kreipinių, 11 grafičių be konkretaus konteksto ir septyni užrašai su šūkais. Šio parko teritorijoje rasti grafičiai daugiausiai kreipiasi į skaitytoją „tu“ – 12 užrašų su tiesioginiu ir netiesioginiu antrojo asmens vienskaitos įvardžiu (pvz., *NEMIRK; Nori gumos?; Kviesk greituškę žmogus dūsta; Tada! Tada! Atnešk*; Pav. 219 ir 220). Žymiai rečiau parašomi pusiau retoriniai klausimai (iš viso 2; Pav. 220 ir 249) arba vartojama forma „jūs“ (užrašas *PRIDĖKIT*).

Pav. 219 – 222. Lietuviški užrašai su kreipiniais

Šiek tiek mažiau rasta lietuviškų grafičių, kurių tekstinė medžiaga suteikia skaitytojui itin mažai informacijos (padrikos frazės, sakiniai ir pan.). Tokių užrašų pavyzdžiai pateikiami 223 – 225 paveikslėliuose.

Pav. 223 – 225. Lietuviški grafičiai

Pav. 226 – 228. Lietuviški šūkliai lipdukuose

Mažiausiai Kultūros ir poilsio parke lietuviški šūkliai rasti grafičiuose (4) ir lipdukuose (3). Pažymėtina, jog šūkliai grafičiuose aprašo tam tikrą žmonių grupę – „pankus“ (*Pankai [-] jėga; PANKAI MLDC/ZJBS*), o šūkliai lipdukuose yra vietinio futbolo klubo „Ekranas“ sirgalių skandotės. 226 – 232 paveikslėliuose pateikiami pavyzdžiai su šūkliais.

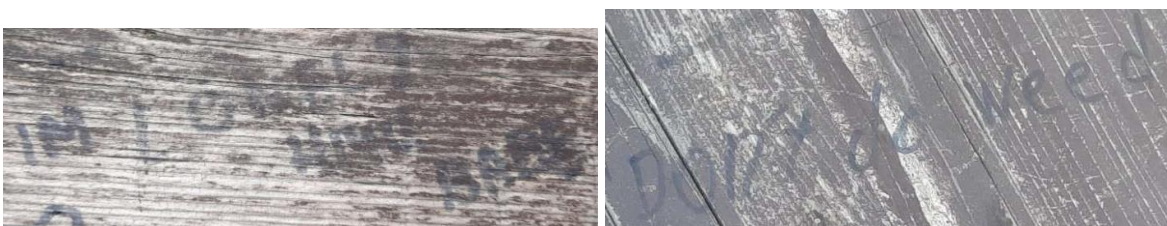

Pav. 229 – 232. Lietuviški šūkių grafičiuose

Anglų kalba pareiškiamuosiuose grafičiuose pasirenkama rašyti kitokius dalykus: daugiausiai užrašomi grafičiai be konkretaus konteksto (iš viso 5; Pav. 233 – 235) ir kreipiniai (4). Taip pat šiame parke rastas vienas skelbimo tipo užrašas *I'JM LONELY HMU BABE* ir vienas įspėjimas *Don't do weed* (žr. Pav. 236 ir 237).

Pav. 233 – 235. Angliški grafičiai

Pav. 236 ir 237. Kairėje – skelbimo tipo, dešinėje – įspėjamasis grafitis anglų kalba

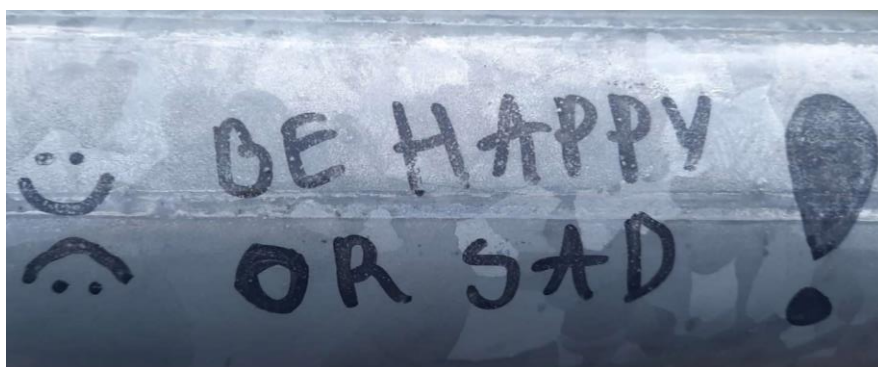
Angliškiems kreipiniams priskirti užrašai, kuriuose tiesiogiai kreipiamasi į skaitytoją arba yra parašyta įvardžio *you* forma. Trijų tokių grafičių tekstai išreiškia tam tikrą susirūpinimą užrašo skaitytojui (*HOPE YOU CARE* ir *come on move on y[o]u sad sending love*; Pav. 238 – 240) arba suteikia jam/jai tam tikrą pasirinkimą (*BE HAPPY OR BE SAD*;

Pav. 241). Dar vienas grafitis su kreipiniu, nufotografuotas Kultūros ir poilsio parke, šio užrašo skaitytojui praneša apie tam tikrą monstrą jo/jos galvoje (Pav. 242).

Pav. 238 ir 239 (viršuje). Kreipiamasis užrašas ant patiltės kolonų *HOPE YOU CARE*;

Pav. 240. Kreipiamasis užrašas *come on move on y[o]u sad sending love ♥*

Pav. 241 ir 242. Angliški grafičiai su kreipiniais.

Kultūros ir poilsio parko teritorijoje užfiksuoti įžeidžiamieji užrašai anglų bei lietuvių–anglų kalbomis jau pateikti šiame skyriuje. Šitoje pastraipoje nagrinėjami tik lietuviškuose užrašuose užfiksuoti įžeidimai (iš viso suskaičiuotas 21 įžeidimas). Kaip ir Skaistakalnio KK, šiame parke taip pat dažniausiai vartojamas grafičių įžeidžiamasis žodis – *dūchas*, dažniausiai užrašomas po bet kurio vardo (iš viso 5 tokie grafičiai – formos *DX*, *dexas*, *duhas*). Nežymiai rečiau užrašomi tokie žodžiai, kaip *lopas* (formos *lopas*, *lopai* ir *lops* užrašytos kaip atskiri žodžiai) ir *gaidys* (*FORSAI GAIDŽIAI* ir du užrašai *kas skaitys tas gaidys*). Kiekvienas iš šitų įžeidžiamųjų žodžių užfiksuotas po triskart. Homoseksualus įžeidžiantis žodis *pyderas* rastas dviejuose identiškuose grafičiuose *PIDARAMS TAIP*. Tiek pat užrašytas ir žodis – *žiurkė*, tačiau konkrečių užrašų kontekste šis užrašas įgyja įžeidimo bruožus (plg. <...> *IR* <...> *DEKORATYVINĖS ŽIURKĖS* (vardai praleisti) ar *žiurkė = daunė* (vienas įžeidimas sulyginamas su kitu)). Po sykį užfiksuoti tokie lietuvių kalba užrašyti įžeidimai, kaip: *lox[a]s*, *kaušas*, *daunė*, *ryžas*, *debilė* ir palyginimas su lytiniu organu *bybikas*. Įžeidžiamųjų užrašų pavyzdžiai pateikiami 243 – 246 paveikslėliuose.

Pav. 243 – 246. Įžeidimai lietuviškuose užrašuose

Kultūros ir poilsio parke užfiksuoti užrašai su necenzūrine leksika pateikiami 16 lentelėje. Iš viso suskaičiuoti 32 nenorminės leksikos užrašymai (14,95% visų užrašų). Daugiausia keiksmažodžių fiksuojama lietuviškuose užrašuose (21), perpus mažiau – angliškuose (10), mažiausiai – rusiškuose (1).

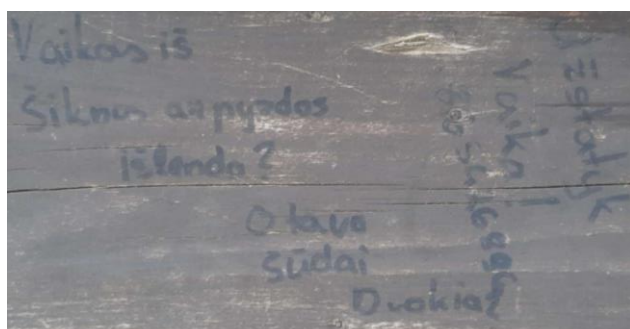
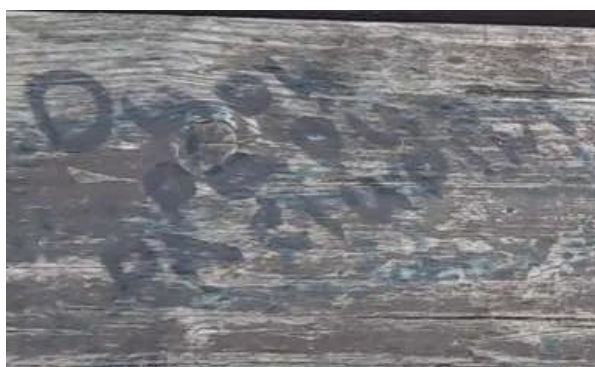
Pavyzdžiuose pateikiami atskiri necenzūrinės leksikos žodžiai ar frazės (angliška ir rusiška nenormatyvinė leksika užrašoma originalo kalba). Angliškuose užrašuose dažniausiai pastebimas keiksmažodis *pussy* (4 užrašuose), perpus rečiau – *fuck* (arba *f[uc]k*

off – 2 užrašuose). Po sykių nufotografuoti užrašai su šiais necenzūriniais angliškais žodžiais: *hoe, shit, dumbass* ir *badussy* (žodžių *butt, dick* and *pussy* junginys) Necenzūrine rusų kalbos leksika užrašytas keiksmazodis užrašė *CHUINE KRC*. Šis užrašas užrašytas lotyniškais raidėmis, tačiau abu žodžiai (santrumpa *KRC* ar *KRČ* reiškia rusiškąjį *копоче* – „žodžiu“) yra rusiški.

Grafičiuose įprasta rašyti lietuvišką necenzūrinę leksiką – iš viso suskaičiuota 14 tokių žodžių. Pabrėžtina, jog su lytiniu aktu susijusi leksika pasitaiko daugiau negu pusėje rastų užrašų (10). Dažniausiai randamos žodžių *bybys* (*bibys, BIBIS, bybikas* ir frazė *byby dėjau*) ir *kekšė* (*kekšė* ir *kekšių*) variacijos (po 4 atvejus). Rečiau užrašomi žodžiai *papai* (Pav. 247) ir *pisti* (Pav. 248) – po vieną kartą. Kiti necenzūriniai lietuviški žodžiai aprašo užpakalį arba fekalijas – trys užrašai su žodžiu *šikna* ir vienas – *šūdai*. Lietuviškuose užrašuose su necenzūrine leksika perpus mažiau rasta skolinių iš rusų kalbos (7): santrumpa *ZJBS* (plg. *заебучь*), žodžiai *poxyustės* (1) *pidarams* (2 užrašai) ir žodžio *pyzda* formomis (4 užrašai – *pizda, pizdu* ir *pyzdos*), gramatiškai pritaikytomis prie lietuvių kalbos (plg. *noxyū, nudop* ir *nuzda*).

16 Lentelė. Nenorminės leksikos vartojimas Kultūros ir poilsio parko užrašuose

Užrašų leksika	Skaičius
Socialiai priimtina	182
Necenzūrinė	32 [21 LT, 10 EN, 1 RU]

Pav. 247 – 250. Nenormatyvinė leksika Kultūros ir poilsio parke

Apibendrinant Panevėžio miesto parkų zonos tyrimą, galima aptarti šių dviejų teritorijų bendrumus bei skirtumus. Didesnė užrašų įvairovė pastebima Skaistakalnio parke – užfiksuoti grafičiai (213), lipdukai (5) ir skelbimai (1). Kultūros ir poilsio parke rastos dvi užrašų rūšys – grafičiai (199) ir lipdukai (15). Pažymėtina, jog parkuose iš viso užfiksuotas tik vienas skelbimas. Kiti skelbimai, neaktualūs šiam tyrimui, buvo rasti jau nuplėšti arba pašalinti. Spėjama, jog parkuose vyksta skirtingi tvarkymo darbai, kurių metų tokie skelbimai yra šalinami. Kalbos pasirinkimo atžvilgiu, nustatyta, jog Skaistakalnio parke lietuviškų ir anglišių užrašų yra beveik vienodai, lietuvių kalba pasirenkama kiek dažniau. Kitokia statistika Kultūros ir poilsio parke – lietuvių kalba randama beveik dvigubai dažniau nei anglų. Kalbos pasirinkimo įvairovė abiejuose parkuose yra vienoda – be lietuvių ir anglų kalbų suskaičiuoti dar penki kitų kalbų ar dvikalbių kombinacijų pavartojimai. Pavyzdžiui, Skaistakalnyje užfiksuoti vienkaliai rusų, lenkų ir japonų bei dvikalbiai lietuvių-anglų ir lietuvių-rusų užrašai. Kultūros ir poilsio parke rasta vienkalių rusų, ispanų, indų bei japonų ir lietuvių-anglų kombinacijos užrašų. Tikėtina, jog ši kalbų įvairovė parkuose egzistuoja dėl to, nes parkai yra vienos didesnių bei labiausiai lankytinų Panevėžio erdvių, neskaitant miesto centro. Dažniausias užrašų tipas parkų kalbiniame kraštovaizdyje – ženklinamieji užrašai. Suskaičiuota, jog tokios skirtingų žodžių ar junginių žymos dažniau užrašomos anglų kalba (iš viso 88 anglišių ir 74 lietuviškų). Angliškai daugiausiai užrašomi atskiri žodžiai arba žodžių junginiai, lietuviškai – įvairūs vardai arba pravardės.

Skaistakalnio bei Kultūros ir poilsio parkų kalbiniame kraštovaizdyje be ženklinamųjų užrašų daugiausiai randama seksualinio pobūdžio grafičių. Lietuvių kalba šiuose užrašuose pasirenkama kiek dažniau negu anglų (iš viso 59 lietuviški ir 41 angliškas užrašas). Pastebėta, jog seksualiniuose užrašuose lietuviškai ir angliškai dažniausiai užrašomos tam tikros nešvankybės (lytiniai aktai, genitalijos, seksualiniai subjektai). Užrašai su įvairiais meilės ar seksualinės orientacijos pažymėjimų nėra tokie dažni, tačiau Skaistakalnio parko teritorijoje šie užrašai sudarė beveik pusę lietuviškų seksualinių užrašų. Antras ir trečias pagal dažnumą neženklinamųjų užrašų tipai Panevėžio parkų teritorijose šiek tiek skiriasi: Skaistakalnyje dažniau randama užrašų su įžeidžiamaisiais žodžiais, Kultūros ir poilsio parke – pareiškiamojo pobūdžio tekstų. Suskaičiuota, jog beveik trys ketvirtadaliai grafičių, kuriuose minimas tam tikras įžeidžiamasis žodis (ar žodžiai), yra užrašyti lietuviškai (iš viso 51 iš 70 atvejų). Kiek kitaip pasirenkama rašyti įvairius pareiškiamojo pobūdžio užrašus: Skaistakalnio teritorijoje suskaičiuota vienodai lietuviškų ir anglišių pareiškiamųjų užrašų (po 13). Kultūros ir poilsio parke lietuvių kalba užfiksuota triskart dažniau nei anglų (33 lietuviškas ir 11 angliškas užrašas). Nustatyta, jog lietuviški ir angliški užrašai daugiausiai kreipiasi į užrašo skaitytoją (tam tikros frazės ar sakiniai,

kuriuose vartojamas įvardis „tu“) arba tai yra tiesiog jokio konkretaus konteksto neturinčios atskiros frazės ar sakiniai. Itin retai parkuose užrašomi įvairūs politiniai grafičiai ar skelbimai, iš viso suskaičiuoti 9 atvejai. Pažymėtina, jog Skaistakalnio parke rasta beveik po lygiai politinių grafičių lietuvių (2 – minima policija), anglų (2 – rasiniai įžeidimai) ir rusų (3 – Ukrainą palaikantys šūkių) kalbomis. Kultūros ir poilsio parke rasti du dvikalbiai lietuvių-anglų užrašai, kuriuose minimas Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda.

Necenzūrinė leksika Panevėžio parkų KK yra vartojama ganėtinai nedaug: 9,13% visų užrašų Skaistakalnio, 14,95% – Kultūros ir poilsio parke. Suskaičiuota, jog abiejuose parkuose lietuviškų keiksmažodžių yra dvigubai daugiau negu anglišku (iš viso 33 lietuviški ir 16 anglišku atvejų), trečioji pagal vartojimą kalba – rusų (iš viso 3 užrašai). Taip pat suskaičiuoti keli skoliniai iš rusų ir lenkų kalbų. Pažymėtina, jog abiejuose parkuose didžioji dalis lietuviškų necenzūrinių žodžių ar frazių užrašoma lietuviškai ir dukart daugiau negu rusiškų skolinių (iš viso 21 lietuviškas ir 11 rusiškų socialiai nepriimtinių užrašų. Skaistakalnio teritorijoje dar užfiksuotas vienas lenkiškas necenzūrinės leksikos žodis, užrašytas lietuviškame užrašė.

IŠVADOS

Ištyrus Panevėžio neoficialiųjų užrašų kalbinį kraštovaizdį galima daryti šias išvadas:

1. Užrašų rūšys. Panevėžio centro ir parkų zonose dažniausia užrašų rūšis – grafičiai, (94,65% visų užrašų), antra pagal dažnumą – lipdukai (3,98%), rečiausiai užrašomi skelbimai (1,37%).

- Laisvės aikštės ribose buvo rasta daugiausiai skelbimų ir lipdukų negu kitose tyrime apsibrėžtose teritorijose. Tai gali būti grindžiama tuo, kad Laisvės aikštėje yra įvairių viešųjų maitinimo įstaigų, parduotuvių bei strateginių objektų, todėl šioje teritorijoje vienu metu gali lankytis nemažai žmonių, kuriems skelbimai ar lipdukai yra aktualūs. Ryškaus skirtumo tarp šių teritorijų skelbimų bei lipdukų nepastebima.
- Panevėžio parkuose rasti tik grafičiai ir lipdukai. Šioje tyrimo zonoje taip pat rastas vienas lietuviškai užrašytas skelbimas, tačiau jis statistiškai mažai reikšmingas. Kultūros ir poilsio parke užfiksuotų lipdukų skaičius nusileidžia tik Laisvės aikštei. Dažniausiai klijuojami lipdukai su įvairių sporto komandų pavadinimais, todėl toks lipdukų kiekis gali būti grindžiamas tuo, jog šio parko teritorijoje yra „Cido“ arena, kurioje lankosi nemažai sporto sirgalių.

Taigi, skelbimų ir lipdukų skaičius KK tiesiogiai priklauso nuo žmonių srauto bei viešųjų įstaigų tam tikroje teritorijoje. Šitie faktoriai nelemia grafičių atsiradimo – jų randama daugiausiai visose tyrime apsibrėžtose erdvėse.

2. Žinutės tipai. Pagal skaitytojui perduodamą tekstinę žinutę, dažniausi Panevėžio KK užrašai – ženklinamieji, jie sudaro beveik pusę visų užrašų (46,47%). Neženklinamųjų užrašų daugiausiai seksualinio (20,32%) ir pareiškiamojo (18,35%), kiek mažiau – įžeidžiamojo (10,93%) bei politinio pobūdžio (3,93%). Socialiai nepriimtina leksika rasta išskirtinai grafičiuose, ir ji sudaro beveik dešimtadalį visų Panevėžio užrašų (10,51%).

- Panevėžio centro zonoje ištirti užrašai kiek skiriasi nuo bendro miesto KK: daugiausia ženklinamųjų, kiek rečiau – pareiškiamojo ir seksualinio pobūdžio užrašų. Galima teigti, jog didesnę pareiškiamųjų užrašų skaičių Panevėžio miesto centre iš dalies lėmė Laisvės a. skelbimai bei lipdukai. Laisvės a. ir Senvagėje visi žinučių tipai yra statistiškai vienodai dažni. Necenzūrinė leksika dažnesnė Senvagės grafičiuose (11,73% visų užrašų).
- Panevėžio parkų zonos užrašų statistika atitinka bendram Panevėžio KK: daugiausia ženklinamųjų, nežymiai mažiau – seksualinio, dar mažiau – pareiškiamojo

pobūdžio užrašų. Skaistakalnio parke daugiausia neženklinamųjų seksualinių bei įžeidžiamųjų, Kultūros ir poilsio parke – seksualinių ir pareiškiamųjų užrašų. Abiejuose parkuose politinių užrašų rasta mažiausiai. Necenzūrinė leksika dažnesnė Kultūros ir poilsio parko grafičiuose (14,95%).

Galima teigti, jog pagrindinis faktorius, nulėmęs pokyčius – užrašų rūšys. Paminėtina, jog teritorijose, kuriose mažai skelbimų ir lipdukų, žinutės tipų statistika atitiko bendrajam miesto KK. Taigi, grafičiai daugiausiai prisideda prie KK formavimo.

3. Kalbų pasirinkimas. Kalbos pasirinkimo požiūriu, didžiausia kalbinė įvairovė pastebima grafičiuose – 19 skirtingų vienkablių, dvikalbių bei trikalbių kombinacijų. Dažniausiai vartojamos kalbos vienkabliuose grafičiuose – lietuvių ir anglų; dvikalbiuose – lietuvių-anglų bei lietuvių-rusų. Ženkliai mažiau skirtingų kalbų rasta lipdukuose – iš viso 4, skelbimuose – dvi kalbos.

- Kalbų įvairovė Senvagėje didžiausia Panevėžyje – 15 vienkablių ir dvikalbių kombinacijų. Tai yra beveik dvigubai daugiau negu Laisvės aikštėje, kur rasta viena trikalbė kombinacija dviejuose grafičiuose. Grafičiai bei skelbimai šiose teritorijose daugiausiai lietuviški, nedaug mažiau anglišku grafičių. Beveik pusė Laisvės a. lipdukų – lietuviški, Senvagėje rastas tik vienas lietuviškas lipdukas. Laisvės aikštėje skelbimai daugiausiai rašomi lietuviškai, Senvagėje visi skelbimai – lietuviški.
- Kalbų įvairovė Skaistakalnyje bei Kultūros ir poilsio parkuose vienoda: suskaičiuota po septynis vienos ar dviejų kalbų kombinacijų pavartojimus užrašuose. Kalbų pasirinkimas abiejuose parkuose nedaug skiriasi: daugiausia lietuviškų, anglišku ir lietuvių-anglų kalbos užrašų; Skaistakalnyje dar rastos lenkų ir lietuvių-rusų, o Kultūros ir poilsio parke – ispanų bei indų kalbos. Kaip ir centro zonoje, parkuose daugiausiai rasta lietuviškų, kiek mažiau – anglišku grafičių. Abiejuose parkuose suskaičiuojama daugiau nelietuviškų lipdukų, daugiausia – lietuvių-anglų.

Taigi, globalizacijos efektas gana aiškiai atsispindi Panevėžio grafičiuose bei lipdukuose, kur pastebimas nedidelis skirtumas tarp lietuvių ir anglų kalbų.

- Visose keturiose miesto teritorijose anglišku ženklinamųjų užrašų yra nemažiau negu lietuviškų. Beveik du trečdaliai (71,10%) anglišku užrašų žymi kažkokį žodį ar žodžių junginį. Seksualiniai bei pareiškiamieji užrašai daugiausiai lietuviški, kiek mažiau – anglišku. Nustatyta, jog lietuviškuose seksualiniuose užrašuose

labiau įprasta rašyti nešvankyles, angliškuose – nedidelis skirtumas tarp nešvankybių ir meilės ar seksualinės orientacijos užrašymo. Angliškuose ir lietuviškuose pareiškiamojo pobūdžio užrašuose daugiausiai mažai konteksto suteikiančių padrikų žodžių, frazių ar sakinių bei užrašų, kuriuose kreipiamasi į skaitytoją. Nustatyta, jog beveik keturi penktadaliai užrašų su įžeidžiamaisiais žodžiais yra lietuviški (79,78%). Įvairūs politiniai tekstai ar šūkiei daugiausiai užrašomi angliškai, kiek mažiau – lietuviškai. Lietuvių-anglų kombinacija yra trečia pagal dažnumą kombinacija beveik visuose užrašų tipuose, kas iš dalies pabrėžia anglų kalbos įsiterpimą į kasdienį vartojimą.

Galima teigti, jog lietuviškų neženklinaujų užrašų yra kiek daugiau, nes tai yra gimtoji kalba, todėl ilgesnių užrašų ar skelbimų atsiradimas yra natūralus lietuviškojo miesto KK. Angliški užrašai daugiausiai replikuoja populiarius žodžius ar frazes, todėl šių užrašų egzistenciją galima laikyti vienu iš globalizacijos poveikiu.

- Ištirta, kad necenzūrinė leksika daugiausiai užrašoma lietuviškuose ir angliškuose grafičiuose. Daugiausiai necenzūrinių žodžių kilę iš rusų bei lietuvių kalbų. Taip pat rasti du angliški išsireiškimai, užrašyti su lietuviškais afiksais. Tai leidžia manyti, jog lietuviškų keiksmų leksikone skoliniai iš rusų bei lenkų kalbų yra gana tvirtai prigiję. Tačiau pastebimas ir globalizacijos poveikis – pamažu užrašuose įsiterpia ir angliški skoliniai.

Taigi, miesto kultūrinį ir kalbinį įvaizdį iš esmės sukuria grafičiai; dažniausios Panevėžio miesto KK kalbos – lietuvių, anglų bei lietuvių-anglų. Jų pasirinkimas centro ir parkų zonų užrašuose nedaug kuo skiriasi ir mažai priklauso nuo užrašo ar žinutės tipo. Skiriasi tik užrašų tipų, kalbų bei pačių užrašų skaičiai – jų daugiau fiksuojama miesto centre.

Baigiant būtina pridurti, jog šiame darbe tirti užrašai dažniausiai lankytinose Panevėžio miesto erdvėse, todėl šiame darbe pristatytos įžvalgos yra tikrintinos atliekant vėlesnius tyrimus, su didesne medžiagos imtimi arba tiriant ir gyvenamuosius miesto rajonus. Taip pat reikia pripažinti, jog šiame tyrime fotografuoti skirtingi užrašai zonose, kuriose neseniai įvyko ar tebevyskta renovacijos darbai – tai padarė tam tikrą įtaką užrašų skaičiui, nes dalis užrašų buvo dalinai arba visiškai pašalinta. Vis dėlto, darbo autoriaus nuomone, šis tyrimas galėtų būti naudingas kalbininkams, tyrinėjantiems kalbinį kraštovaizdį daugiataučiuose ir vientaučiuose miestuose, analizuojantiems daugiakalbystės fenomeną. Tyrimas dar galėtų būti iš dalies naudingas ir grafičių ar diskurso tyrėjams, analizuojantiems užrašų tekstus.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

- Alonso, A. 1998. Urban Graffiti on the City Landscape. *San Diego State University*.
- Anapur, E. Graffiti Styles You Need to Know. *WideWalls*. <https://www.widewalls.ch/magazine/graffiti-styles> (paskutinį kartą žiūrėta 2022 m. vasario 13 d.)
- Backhaus, P. 2005. Signs of Multilingualism in Tokyo: A linguistic landscape approach. *PhD thesis, University of Duisburg-Essen*.
- Backhaus, P. 2006. Multilingualism in Tokyo: A Look into the Linguistic Landscape. *International Journal of Multilingualism, Vol. 3 (1): 52–66*.
- Backhaus, P. 2007. Linguistic Landscapes. A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo. *Clevedon-Buffalo-Toronto: Multilingual Matters Ltd*.
- Baker, J. 2011. American Graffiti: Spatial Analysis of Petty Crime in New York City. *University of Buffalo*.
- Bates, L. 2014. Bombing, Tagging, Writing: An Analysis of the Significance of Graffiti and Street Art. *University of Pennsylvania. Master Thesis*.
- Bengsten, P., Arvidsson, M. 2014. Spatial Justice and Street Art. *Nordic journal of law and social research (NNJLSR) (5): 117–130*.
- Ben-Rafael, E., Shohamy, E., Amara, M., Trumper-Hecht, N. 2006. Linguistic Landscape as Symbolic Construction of the Public Space: The Case of Israel. *International Journal of Multilingualism, Vol. 3 (1): 7–30*.
- Berdie, A-A. 2021. Linguistic Diversity in the Urban Linguistic Landscape of Sibiu. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Vol. 556: 1–7*.
- Blackwood, R. 2015. LL explorations and methodological challenges: Analysing France's regional languages. *Linguistic Landscape: An International Journal, 1 (1/2): 38–53*.
- Blommaert, J. 2013. Ethnography, Superdiversity and Linguistic Landscapes: Chronicles of Complexity. *Bristol: Multilingual Matters*.
- Bowen, T. 1999. Graffiti Art: A Contemporary Study of Toronto Artists. *Studies in Art Education, Vol. 41 (1): 22–39*.

- Brazauskienė, J. 2013. Lietuvos rusų kalbinės nuostatos. *Miestai ir kalbos II. Sociolingvistinis Lietuvos žemėlapis. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla: 175–184.*
- Cenoz, J., Gorter, D. 2006. Linguistic Landscape and Minority Languages. *International Journal of Multilingualism, Vol. 3 (1): 67–80.*
- Česnulienė, V. 2017. Naujieji skoliniai jaunimo diskurse. *Žmogus ir žodis/Didaktinė lingvistika*, t. 19 (1): 4–18.
- Dagenais, D., Moore, D., Sabatier., Lamarre, P., Armand, F. 2009. Linguistic landscape and language awareness. In E. Shohamy and D. Gorter (eds), *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery, Routledge: 253–269.*
- Dailey, R., Giles, H., Jansma, L. 2005. Language attitudes in an Anglo-Hispanic context: The role of the linguistic landscape. *Language & Communication 25 (1): 27–38.*
- Deng, S. 2021. An Ethnographic Study on the Linguistic Landscapes of the Coffee Shops in Songjiang University Town in Shanghai From the Perspective of The “Third Place”. *Theory and Practice in Language Studies, Vol. 11 (6): 652–660.*
- de Vasconelos Barboza, R., Borba, R. 2018. Linguistic landscapes as pornoheterotopias: (de)regulating gender and sexuality in the public toilet. *Linguistic Landscape 4(3): 257–277.*
- Edelman, L. 2010. Linguistic landscapes in the Netherlands: A study of multilingualism in Amsterdam and Friesland. *University of Amsterdam. LOT.*
- Edwards, J. 1995. Multilingualism. *Penguin Books.*
- El-Yasin, M., Mahadin, R. 1996. On the pragmatics of shop signs in Jordan. *Journal of Pragmatics, 26 (3): 407–416.*
- Ferrell, J., Welde, R.D. 2010. Spot Theory. *City: analysis of urban trends, culture theory, politics, action (14): 48–62.*
- Gastman, R., Neelon, C. 2010. The History of American Graffiti. *New York, NY: HarperDesign.*
- Geržotaitė, L. 2016. Jaunųjų šiauliškių ir panevėžiškių tarminė savimonė: ribos mentaliniuose žemėlapiuose. *Acta Linguistica Lithuanica LXXIV: 121–142.*
- Gorter, D. 2006. Introduction: The Study of the Linguistic Landscape as a New Approach to Multilingualism. *International Journal of Multilingualism, Vol. 3 (1): 1–6.*

- Gorter, D. 2018. Methods and techniques for linguistic landscape research: About definitions, core issues and technological innovations. *Pre-Final Version in Putz & Mundt, 2018 (1)*.
- Gottlieb, L. 2008. Graffiti Art Styles: A Classification System and Theoretical Analysis. *Jefferson: McFarland & Company, Inc., Publishers*.
- Gray, S. 2015. Graffiti history – 10 Important Moments. *WideWalls*. <https://www.widewalls.ch/magazine/graffiti-history-10-important-moments> (paskutinį kartą žiūrėta 2022 m. vasario 13 d.)
- Gruodytė, J. 2016. Kalbų vartojimas Pabradėje (skelbimų duomenys). *Taikomoji kalbotyra 2016 (8): 244–264*.
- Hicks, D. 2002. Scotland's linguistic landscape: the lack of policy and planning with Scotland's place names and signage. *World Congress on Language Policies in Barcelona 2002*.
- Huebner, T. 2006. Bangkok's Linguistic Landscapes: Environmental Print, Codemixing and Language Change. *International Journal of Multilingualism, Vol. 3 (1): 31–51*.
- Itagi, S., Singh, S. K. 2002. Linguistic landscaping in India with particular reference to the new states: proceedings of a seminar. *Central Institute of Indian Languages and Mahatma Gandhi International Hindi University*.
- Yao, X., Gruba, P. 2020. A layered investigation of Chinese in the linguistic landscape. A case study of Box Hill, Melbourne. *Australian Review of Applied Linguistics, 43 (3): 302–336*.
- Yendra, K. A. 2020. Coretan Lingual di Ruang Publik Kota Padang: Kajian Lanskap Linguistik. *Universitas Udayana*.
- Jaworski, A., Thurlow, C. 2010. Semiotic Landscapes: Language, image, space. *London and New York: Continuum International*.
- Jones, R. H. 2009. Technology and sites of display. *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis: 114–126*.
- Kačiuškienė, G. 2006. Dvibalsių priegaidės: šiaurės žemaičiai ir šiaurės panevėžiškiai. *Acta humanitarica universitatis Saulensis. Šiauliai, ŠU: 35–41*.
- Kalėdienė, L. 2013. Kur ir kaip saugoti surinktą medžiagą. Visos tarmės gražiausios... *Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras: 39–43*.

- Krėslinš, J. 2003. Linguistic landscapes in the Baltic. *Scandinavian Journal of History* (28): 165–174.
- Krogh, S. G. 2019. Pee-Pee Time: Reading and Interpreting Transgressive Signs in Female and Male Public Restrooms in Vilnius and Kaunas. *Master of Arts Thesis. Vytautas Magnus University. The Faculty of Humanities. Department of Lithuanian Studies.*
- Klebonaitė, R. 2014. Keturių Vilniaus gatvių kalbinis kraštovaizdis. *Magistro darbas. Vilniaus universitetas. Filologijos fakultetas. Lituanistinių studijų katedra.*
- Landry, R., Bourhis, R. 1997. Linguistic Landscape and Ethnolinguistic Vitality: An Empirical Study. *Journal of Language and Social Psychology* 16 (1): 23–49. https://www.researchgate.net/publication/247744019_Linguistic_Landscape_and_Ethnolinguistic_VitalityAn_Empirical_Study
- Lovata, T. R., Olton, E. 2015. Understanding Graffiti – Multidisciplinary Studies from Prehistory to the Present. *Routledge.*
- MacGregor, L. 2003. The language of shop signs in Tokyo. *English Today*, 19 (1): 18–23.
- Markauskaitė, I. 2015. Lingvistinis kraštovaizdis Baltijos šalyse: Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. *Magistro baigiamasis darbas. Vytauto Didžiojo universitetas. Humanitarinių mokslų fakultetas. Lietuvių kalbos katedra.*
- Masai, Y. 1972. Tokyo life map/Tokyo no seikatsu chizu. *Tokyo*: 227–238.
- McDonald, F. 2013. The Popular History of Graffiti: From the Ancient World to the Present. *New York, NY: Skyhorse Publishing.*
- Meiliūnaitė, V. 2016. Pietiniai panevėžiškiai: bendrieji Ramygalos šnektos bruožai. *Ramygala. Vilnius: VšĮ „Versmės“ leidykla: 1278–1284.*
- Monnier, D. 1989. Langue d'accueil et langue de service dans les commerces à Montréal. *Montreal, Québec: Conseil de la langue française.*
- Moore, I. Y. 2015. Linguistic Landscape as a tool for the analysis of linguistic situation and language policies in post-Soviet space. *University of Wolverhampton.*
- Moriarty, M. 2014. Languages in motion: Multilingualism and mobility in the linguistic landscape. *International Journal of Bilingualism*, 18 (5): 457–463.
- Pennycook, A. 2009. Linguistic Landscapes and the Transgressive Semiotics of Graffiti. *Linguistic Landscape: Expanding the Scenery. Routledge: 302–312.*

- Pennycook, A. 2010. Spatial Narrations: Graffscapes and City Souls. *Advances of Sociolinguistics. Semiotic Landscapes: Language, Image, Space. London, Continuum: 140–157.*
- Peshkova, N. P. 2017. Linguistic Landscape of a Poly-ethnic City: Specific Features of Verbal Contact. *Language life in culture and society – 6. Proceedings of the 6th international scientific conference. Moscow, May 26–27, 2017. Moscow, Institute of Linguistics RAN, RUDN Publ., 2017, 108–121.*
- Radavičiūtė, J. 2017. Linguistic Landscape of Tbilisi: a Case Study of Graffiti. *Respectus Philologicus, Vol. 32 (37): 80–90.*
- Ramonienė, M. (moksl. red.) 2013. Miestai ir kalbos II. *Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.*
- Ramonienė, M. 2013a. Lietuvos urbanistiniai kalbiniai repertuarai ir XXI amžiaus sociolingvistinės perspektyvos. *Miestai ir kalbos II. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla: 235–239.*
- Roig-Marin, A. 2016. Examining the linguistic landscape of Alicante (Spain): sociolinguistic and lexical considerations. *Proceedings of ConSOLE XXIV, 2016 (24): 297–308.*
- Rosenbaum, Y., Nadel, E., Cooper, R. L., Fishman, J. 1977. English on Keren Kayemet Street. *The Spread of English. Rowley, MA: Newbury House: 179–196.*
- Ruzaitė, J. 2017. The Linguistic Landscape of Tourism: Multilingual Signs in Lithuanian and Polish Resorts. *ESUKA-JEFUL 2017, 8–1: 197–220.*
- Satinská, L. 2013. Jazyková krajina – naša realita v nápisoch. *Romboid 48 (1). 82–85*
- Schiriha, L., Vassallo, M. 2001. Malta: a linguistic landscape. *Valletta.*
- Scollon, R., Wong Scollon, S. 2003. Discourses in Place: Language in Material World. *Routledge.*
- Seloni, L., Sarfati, Y. 2017. Linguistic landscape of Gezi Park protests in Turkey: a discourse analysis of graffiti. *Journal of Language and Politics: 1–27.*
- Shohamy, E., Gorter, D. 2009. Linguistic Landscape: Expanding the Scenery. *Routledge.*

- Shohamy, E., Ben-Rafael, E., Barni, M. 2010. Introduction: An Approach to an 'Ordered Disorder'. *Linguistic Landscape in the City. Bristol-Buffalo-Toronto, Multilingual Matters: xi–xxviii.*
- Shohamy, E. 2014. AILA World Congress 2014: 28.
- Snyder, G. J. 2009. *Graffiti Lives – Beyond the Tag in New York's Urban Underground. NYU Press.*
- Spolsky, B. 2007. Foreword by Bernard Spolsky. In *Linguistic Landscapes: A Comparative Study of Urban Multilingualism in Tokyo* (ed. Peter Backhaus), ix–x. *Clevedon, UK: Multilingual Matters.*
- Tamulionienė, A. 2014. Anglų kalbos žodžių vartojimas aukštesniųjų klasių mokinių tinklaraščiuose. *Bendrinė kalba 2014 (87). 1–15.*
- Troyer, R. A., Szabó, T. P. 2017. Representation and videography in linguistic landscape studies. *Linguistic Landscape 3 (1), 56–77.*
- Tulp, S. M. 1978. Reklame en tweetaligheid: Een onderzoek naar de geografische verspreiding van franstalige en nederlandstalige affiches in Brussel. *Taal en sociale integratie 1: 261–288.*
- Vaicekauskienė, L. 2006. Anglų kalbos svetimžodžiai ir socialinis identitetas Lietuvoje. *Darbai ir dienos 46: 65–78.*
- Vaicekauskienė, L. 2007. Naujieji lietuvių kalbos svetimžodžiai. Kalbos politika ir vartoseną. *Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.*
- Vaicekauskienė, L. 2010. Globalioji daugiakalbystės perspektyva: anglų kalbos vieta ir vaidmuo Lietuvos miestų erdvėje. *Miestai ir kalbos. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.*
- Vaicekauskienė, L., Dabašinskienė, I., Kamandulytė-Merfeldienė, L. 2014. Naujųjų skolinių kaitos ir darybinio adaptavimo modelių produktyvumas. *Taikomoji kalbotyra 2013–2014 (3), www.taikomojikalbotyra.lt.*
- Van Mensel, L., Vandenbroucke, M., Blackwood, R. 2016. Linguistic Landscapes. *The Oxford Handbook of Language and Society: 423–449.*
- Wang, J. J. 2021. Geosemiotic Analysis of Signs in the Linguistic Cityscape of China. *International Journal of Language and Linguistics 2021, 9 (4): 226–232.*

Wenzel, V. 1996. Reclame en tweetaligheid in Brussel. In Vrije Universiteit Brussel (ed.) *Brusselse thema's 3*: 45 – 74.

Zieleniec, A. 2016. The right to write the city: Lefebvre and graffiti. *Environnement Urbain/Urban Environment, Vol. 10*: 1–20.

Кирилина, А. В. 2013. Описание лингвистического ландшафта как новый метод исследования языка в эпоху глобализации. *Вестник ТвГУ. Серия Филология*, 24 (5): 159–167.

Пильщиков, И. 2021. Русский мат: что мы о нем знаем? (о происхождении и функциях русской обценной идиоматики). *Зборник Матице српске за славистику*, Vol. 2021 (2021) No. 100 Article 42: 709–760.

Naujųjų skolinių duomenų bazė:

<http://nsdb.sociolingvistika.lt/>

Jaunimo žodynas:

<http://zodynas.kriu.lt/>

Klaipėdos diena:

<https://m.klaipeda.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/rusijos-karini-laive-eik-ni-ar-uz-sios-frazes-vartojima-policija-gali-patraukti-atsakomyben-1066377>

Lietuvos Šeimų sąjūdis:

<https://seimusajudis.lt/>

Lietuvių kalbos žargono bazė:

https://www.flf.vu.lt/dokumentai/mokslas/lietuviu_zargono_baze.pdf

LRT:

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1387252/vlkk-pateike-nauja-zodzio-pederastas-reiksmes-isaiskinima-sis-zodis-menkina-ir-yra-nevartotinas>

Registru centras:

https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/gr/2022_01_05_Gyventoju_skaicius_paga_1_savivaldybes.pdf

Live Science:

www.livescience.com/7577-kilroy-changes-world.html

SUMMARY

Theoretical literature suggests that one of the impacts of globalisation is multilingualism; thus various language clashes appear in public space. Another result of globalisation – increased usage of English language. According to these theoretical arguments, the problem is being raised whether or not these effects of globalisation can be traced in the linguistic landscape of Panevėžys.

The prime aim of this work is to look into the diversity of signs and how they establish the cultural and linguistic diversity of the city by investigating language choice of the unofficial signs (graffitis, stickers and posters) in the linguistic landscape of Panevėžys. Moreover, to scrutinize whether there are language choice differences between the signs and the written textual messages in the Central and Park areas. The methods of diversity or heterogeneity sampling, descriptive statistics and critical linguistic landscape were used for this study. There were analysed in total 1532 unofficial signs (in 608 photographs) in two areas of Panevėžys: Central area (1099 signs in Laisvės square and Senvagė) and Park area (433 signs in Skaistakalnio and Kultūros ir poilsio parks). There are 16 Tables and 250 pictures presented in the empirical analysis of this work. The Appendix with various abridgements, acronyms, jargonisms and loanwords is attached at the end of this work.

Ultimately, it can be stated that the linguistic landscape of Panevėžys, which consists of sign types and language preferences, is rather diverse. The prevailing type of written signs in Panevėžys are graffitis; stickers and posters appear comparatively rarely. The three main language preferences in the LL of Panevėžys are Lithuanian, English and Lithuanian-English language mix. Lithuanian language is largely used in writing the texts of declaring, sexual and offensive nature. English language is predominantly used in tags and political signs. Various signs with obscenities are usually written in Lithuanian and English texts. As the author of this study conducted, all Lithuanian signs chiefly use numerous Russian and Lithuanian obscene words or phrases. Typically, Russian profane loanwords are orthographically adapted to their use in Lithuanian language.

The author of this work assumes that the study could be advantageous for linguists who investigate linguistic landscapes of unilingual and multinational cities and analyse the phenomenon of multilingualism. Moreover, this study might be applicable for graffiti or discourse analysts who look over the written texts found in the graffitis.

PRIEDAS

Sutrumpinimų ir akronimų žodynėlis (iš tyrime užfiksuotų užrašų)

- ACAB** – all cops are bad (liet. „visi pareigūnai blogi“)
- BADUSSY** – butt, dick and pussy (liet. „užpakalis, varpa ir makštis“)
- BFB** – better from behind (liet. „geriau iš užnugario“)
- BFF** – best friends forever (liet. „geriausi draugai visam laikui“)
- BLM** – black lives matter
- BLT** – blet
- BX** – vaikas (žodžio *bachūras* trumpinys)
- CBB/ČBB** – čiulpk bybį (tenkinti oraliniu būdu)
- DAFIST** – (ital.) Dipartimento di Antichità, Filosofia e Storia (liet. Antikos, filosofijos ir istorijos katedra)
- DILF** – dad I would like to fuck (liet. „tėtis, su kuriuo norėčiau lytiškai santykiuoti“)
- DX** – dūchas (žr. Žargonizmų ir skolinių žodynėlis)
- FB** – „Facebook“
- HMU** – hit me up (liet. „parašyk man“ arba „brūkštelk“, „raštelk“)
- ILY** – I love you (liet. „aš tave myliu“)
- YOLO** – you only live once (liet. „gyveni tik kartą“)
- KML** – karšta meilė lovoje
- KRC** – karočė
- KRV/KRW** – kurva (žr. Žargonizmų ir skolinių žodynėlis)
- LGBT** – lesbians, gays, bisexuals and transgender people
- LGBTQ+** - lesbian, gays, bisexuals, transgender, queer and other people
- LOL** – laugh out loud (liet. „garsiai juoktis“)
- LUW** – love (liet. „meilė“)
- LX** – lochas
- MILF** – mother/mom I would like to fuck (liet. „motina/mama, su kuria norėčiau lytiškai santykiuoti“)
- MLDC** – maladiéc
- NGL** – not going to lie/not gonna lie (liet. „nemeluosiu“)
- NX/NXJ** – nachui
- OG** – original gangster (tačiau kontekste referuojama į atlikėją OG Version – Dominyką Ježerį)
- PNVZ/PNVŽ** – Panevėžys

PP – peepee (referuojama į penį)
PX – pochui
PZ – pizė
SC – „Snapchat“
SUP – what’s up? (liet. „kaip sekasi?“ arba „kas gero?“)
SUS – suspicious (liet. „įtartinas“)
SW – sveikas
SWAG – stilius; apranga, dėvimi drabužiai (šiuolaikinio jaunimo kontekste)
ŠND – šiandien
THC – tetrahidrokanabinolis (marihuana)
TM – trademark (liet. „skiriamasis ženklas“)
TSG – tiesiog
UWU – laimingo veiduko emotikonas (UwU)
WTF – what the fuck (liet. „kas per velniava“)
XOXO – hugs and kisses (apkabinimai ir bučiniai; „X“ reiškia bučinį, „O“ – apkabinimą)
ZDRW/ZDRF – zdarova, zdarov
ZJBS – zajabys

Žargonizmų ir skolinių žodynėlis (iš tyrime užfiksuotų užrašų)

addinti/addinkit – (skol. iš anglų kalbos: *add* – pridėti)

banglas/banglė – (skol. iš anglų kalbos: *bungle* – atlikti kažką nerangiai, netvarkingai; sujaukti)

1) jaunuolis(-ė), apdribusiais, per dideliais drabužiais, ilgais netvarkingai išsitaršiusiais plaukais; taikus, nesikabinėjantis prie žmonių; rūkantis marihuanos cigaretės; 2) kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys; pašlemėkas.

bybį dėjau – jaustukas, išreiškiantis asmens nusivylimą tam tikru įvykiu. Pagal prasnę panašus į *eina sau...* jaustuką.

bičas/bichas – vaikas, vyras, vyrukas, jaunuolis

chujova/xujova – prasta, bloga, netikusi, beviltiška, kvaila ir pan. (apibūdinant moterį, merginą)

čiolė – panelė

čiulpti šlepa – (skol. iš rusų kalbos: *шляпа* – (šiam kontekste) vyriškasis lytinis organas; varpos galvutė) tenkinti oraliniu būdu

daryti – lytiškai santykiauti (vyrui)

daunas/daunė – kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys

davatka – nuodėminga moteris, pasižyminti perdėtu išoriniu pamaldumu dėl akių.

dūchas/duhas/duzas/dūchė/duxė – (skol. iš rusų kalbos: дух) 1) kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys; 2) pastumdėlis, kas kitų išnaudojamas, engiamas

dūchinti/duchinti – 1) engti, guiti, išnaudoti, niekinti, kvailinti, primesti savo valią, tvarką; 2) mušti

dusti/dusk – nutilti, užsičiaupti, liautis kalbėti ar kitaip reikštis

dziundzė – moters lytiniai organai; vagina

fakof – (skol. iš anglų kalbos: *fuck off*) dingti, nelįsti, atsitraukti, atsiknisti, nešdintis

forsas – (skol. iš anglų kalbos: *force* – jėga) sportinio stiliaus jaunuolis, ppr. dėvintis sportinį kostiumą, trumpai kirptais plaukais ir dažniausiai besivadovaujantis ne protu, o jėga¹⁷

fuksas – atsitiktinumas arba naujokas, pirmakursis

gaidys – 1) silpnas, negalintis apsiginti kalinys, kuris lytiškai išnaudojamas arba iš kurio lytiškai tyčiojamas; 2) kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys

gaidosas – 1) kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys; 2) gėjus, homoseksualas

gangbang'as – (skol. iš angl. *gangbang*) grupinis seksas su 3 ir daugiau partneriais

išgaidinti – įžeidinėti, tyčiotis, šaipytis, užgaulioti, peikti, šmeižti, daryti psichologinį spaudimą, žeminti, prievartauti, išniekinti

kasekas – (skol. iš rusų kalbos: *косяк*) marihuanos arba hašišo cigaretė

kašaras – (skol. iš rusų kalbos: *кошар*) katinas, katė

kaušas – mulkis, kvailys, bukaprotis

kentas – (skol. iš rusų kalbos: *кент*) artimas draugas, geras bičiulis, pakalikas

lochas – kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys

lopas – kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys

marozas – (skol. iš rusų kalbos: *мороз*) sportinio stiliaus jaunuolis, ppr. dėvintis sportinį kostiumą, trumpai kirptais plaukais, nešiojantis blizgius aksesuarus ir prisikabinėjantis prie žmonių.

menkės – (trump.) mėnesinės ar menstruacijos kitaip

mentai/mėntai – (skol. iš rusų kalbos: *мент*) policininkas, pareigūnas

myžnė – 1) baili, būgštaujanti panelė ar moteris; 2) referuojama į kokio nors pažįstamojo antrą pusę

¹⁷ Plačiau: <http://zodynas.kriu.lt/zodis/forsas>

morda – (skol. iš rusų kalbos: *морда*) veidas, snukis (*disfemizmas*)

nupisti nuo vaizdo – smarkiai sumušti; smogti, kad nugriūtų; sumušti iki sąmonės netekimo

obuolys – kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys

ožys – 1) kvailys, mulkis, nevisprotis, bukaprotis, netikėlis, nevykėlis, žioplys; 2) skundikas, išdavikas

pacukas/pacukė – pienburnis, mažvaikis, kas jaunesnis už kalbėtoją; paauglys, apsimetantis kietu

padavalka – padavėja

pankas – laisvų pažiūrų, originalus, išsiskiriantis, netradiciškai veikiantis asmuo

pisti nuo vaizdo – dingti iš akių; kuo skubiau pasitraukti; staigiai pasitraukti, kad nesimaišytų

pizda/pyzda – moters lytiniai organai, vagina; riesta, blogai, prasti reikalai, galas, krachas, mirtis

pižonas – pasipūtėlis, išlepėlis

pyzdavoti – įžeidinėti, tyčiotis, užgaulioti

pochuistas/poxuystės – (skol. iš rusų: *похуист*) nieko nepaisantis, dėl nieko nesirūpinantis, ignoruojantis asmuo

pusk iš čia/pusk nx – (liep.) dink iš čia, eik velniop, nešdinkis

pūtė – moters lytiniai organai; vagina

raganėti – kvailioti, išsidirbinėti, neadekvačiai elgtis, krėsti šunybes ir nesąmones (dažniausiai - neblaivoje agregatinėje būsenoje)

raimas – (skol. iš anglų kalbos: *rhyme*) – rimas, rimuotė

rižas/ryžas/rhyžas – (skol. iš rusų kalbos: *рыжий*) 1) raudonplaukis; 2) kvailys, nevisprotis; kreipinys į negražios išvaizdos jaunuolį

suka – (skol. iš rusų: *сучка*) kalė

suvartyti – sumauti, išjuokti

šlepa – (skol. iš rusų: *шляпа*) 1) nesąmonė; 2) nemaloni situacija; 3) vyriškas lytinis organas

šliucha/šliuha – (skol. iš rusų kalbos: *шлюха*) kekšė, kvaiša, paleistuvė, suskė ir pan. (niekinamas moters apibūdinimas)

špilka – (skol. iš rusų kalbos: *шпилька*) aukštakulnis; referuojama į merginą, avinčią aukštakulnius batelius

šulė/šulė – (skol. iš vokiečių kalbos: *schule*) mokykla

tavo mama – referuojama į pašnekovo motiną kaip į seksualinį objektą

tavo tėvas – referuojama į pašnekovo tėvą kaip į seksualinį objektą

tinki vinki – seksas; lytinis aktas

užpisti – nusibosti, įgristi,,užknisti“,

užsimadafakinti – (skol. iš anglų kalbos: šaknis paimta iš žodžio *motherfucker* – močkrušys) užsikrušti, užsiknisti, užsikrauti rūpesčiais

vaikas – nesubrendėlis, neūžauga, pienburnis, neišprusėlis

velnias – (kalėjimo žarg.) 1) paaugliai ar jaunimas dažnai šitaip kreipiamasi į už juos silpnesnį, prastesnį žmogų siekdami jį dar labiau pažeminti; 2) kalėjime *velniais* vadinami kaliniai, kurie yra tenkinami lytiniu būdu ir kurie yra bejėgiai tam pasipriešinti

žertva – (skol. iš rusų kalbos: *жертва*) šiame kontekste įgyja kitokią reikšmę – negraži, bjauri, šlykšti mergina; mergina, turėjusi itin daug lytinių santykių su skirtingais vaikinais, dėl to neturinti didelės vertės

žiurkė – negraži, bjauri, šlykšti, mergina; fiziškai panaši į žiurkę mergina